Biblioteca Bucureştilor

8
August
2006

REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ŞI DOCUMENTARIŞTILOR DIN ROMÂNIA • **BIBLIOTECA METROPOLITANĂ** • DIRECTOR FLORIN ROTARU

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREŞTI
Inventar Nr. 29139

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

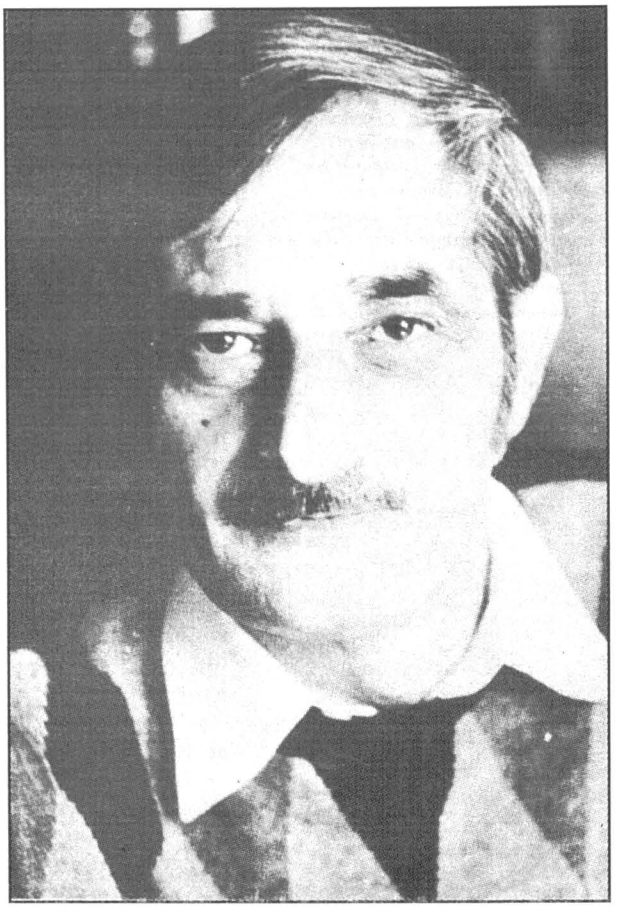

PAUL ANGHEL

1931 – 1995

75 de ani de la naştere

„Spun oricărui critic pe care îl întâlnesc că se va face de râs (dar şi Sainte-Beuve s-a făcut, cu Balzac) neînregistrându-ți la timp unicitatea şi reuşita. Îndemn pe orice tânăr care vine la mine cu cronicuțe şi mici pretinse eseuri, spre a nu mai vorbi de poezioare, să te citească şi să învețe cum se plămădeşte o operă".

Constantin Noica

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sumar

„Povestea unei coroane de oțel"
Paul ANGHEL – Ieşirea la mare 2

Bucureștii de altădată

Georgeta FILITTI – Arhive bucureştene – Mihai Boerescu 7
Ana Maria ORĂŞANU – Bucureştii lui Carol I – Parcuri şi grădini publice 10
Florin PREDA – Tipografii. Sedii. Meşteşug. Opere 12

Patrimoniu 17

Istoria cărții

FRANÇOIS RABELAIS – *Gargantua şi Pantagruel* 18

Autografe contemporane

Alexandru ZUB – A regândi şi asuma critic trecutul 20

Meridian biblioteconomic

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București
Gabriela TOMA – Povestea verii la Biblioteca ION CREANGĂ 24

Comunicarea în secolul XXI. Aspecte ale comunicării în biblioteconomie 26
Marilena CHIRIȚĂ – Biblioteca publică – spațiu de comunicare şi formare continuă 27
Liviu BUTUC – Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România (VI) Presa scrisă între anii 1859 – 2000. Presa scrisă interbelică 29
Revista Română de Biblioteconomie şi Ştiința Informării 33

Agenda culturală

Octavia Țarălungă pe tărâmul Proviței 35

Catalog 36

Repere
Nina VASILE – „Lettre Internationale" sau incursiunea în umanitate 38

Calendar 39

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Povestea unei coroane de oțel"

Ieșirea la mare

Paul ANGHEL

Înainte de a pleca la Sinaia, prințul l-a primit pe Dimitrie Brătianu, care tocmai revenise de la Constantinopole, unde fusese trimis într-o misiune de mediere cu fosta putere suzerană. Alteța-Sa însărcinase cu această gingașă solie pe un bărbat sobru și cumpănit, care ar fi inspirat încredere oricărui interlocutor, un om politic neimplicat în conflictul cu Poarta, deși era chiar fratele premierului. Faptul că trimisul purta același nume cu „făcătorul războiului" provocase inițial confuzie la Istanbul. „Brătianu vine să facă canossa!" s-a scris cu satisfacție în presa de pe malul Bosforului. „Românii s-au săturat de marele lor aliat și se întorc cu căință la Poartă". Apoi, după ce s-a aflat despre cine-i vorba, o rectificare: „Un alt Brătianu vine să dreagă oalele sparte de premierul Brătianu". Însuși Dimitrie, prin întreaga sa atitudine, confirma acest presentiment al otomanilor, el se ținuse în rezervă față de acțiunea fratelui mai mic, acum venise „să dreagă oalele sparte de acesta", chiar și avea să fie poreclit „dregătorul de oale", iar la plecarea din București, același Dimitrie declarase unei persoane: „Ce-avem noi cu turcii?"

Cu un alt accent, aceeași întrebare și-o pusese și Kogălniceanu, în iarnă, imediat după încheierea războiului, cînd inițiase primele demersuri pentru normalizarea relațiilor prin monseniorul Lippi: „Ce-avem noi cu turcii?" Pentru ca imediat să se explice: „Gata, s-a isprăvit războiul. Prima recunoaștere a stării de pace trebuie să vină de la București și de la Istanbul". Spusese Istanbul și nu Constantinopole, pentru a-i flata pe cei care încă erau nevoiți să accepte numele european al capitalei imperiului. „Dacă eu vreau să fiu cum vreau eu, și celălalt vrea să fie cum vrea el!" ar fi spus Kogălniceanu. Deci Istanbul.

Prințul îl aștepta pe Dimitrie Brătianu cu plăcere și emoție, în prelungirea stării de vacanță. În primul rînd voia să afle ce face „Omul de la Istanbul", „Omul bolnav", adversarul pe care nu-l văzuse la chip, dar cu care încrucișase armele. Înțelegînd nerăbdarea Alteței-Sale, Dimitrie Brătianu a intrat direct în subiect:

– În primul rînd, Abdul Hamid e un om tînăr și pînă la un anume punct fermecător. Cred că știe franțuzește, pare că înțelege, deși în tot cursul conversațiilor s-a slujit de tălmaci. Acum s-a redresat nervos, a scăpat de spaime. Aș spune chiar că experiența războiului i-a făcut bine sultanului.

– Chiar așa?

– Chiar așa. Mai întîi că războiul l-a scos pe Abdul Hamid din unele incertitudini privind geografia imperiului. Știți bine că geografia n-a fost partea tare a otomanilor. După marii sultani, cei care au fixat frontierele puterii cu sabia, au venit la rînd succesorii debili, sultani care habar n-aveau unde se află plasată cutare țară, cutare apă, cutare sistemă de munți. Or, Majestatea-Sa Abdul Hamid știe astăzi pe de rost numele locurilor unde s-au dat marile bătălii din acest război. Mîine, adică a doua zi după Congres, va afla precis unde vine pe hartă Bulgaria, Serbia, Grecia, Muntenegru, desigur și România.

– Ce metamorfoză! s-a mirat Alteța-Sa. De ce-i oare necesar să-ți alegi nenorocirea ca pedagog? N-ar fi putut ajunge la un același rezultat pe o cale normală?

Dimitrie Brătianu a părut mai conciliant, disculpîndu-i pe otomani:

– Trebuie să-i înțelegem: atîtea țări, atîtea popoare, atîtea religii, sub o singură administrație, și aceasta proastă. Era greu să se facă distincția, pînă mai ieri, între o raia și între un principat autonom. Și mai dificil era, pentru funcționarul otoman, să plaseze pe hartă principatul autonom, între atîtea raiale. Unde să-l pună, în Africa, în Asia, în Europa?

Partea tare a prințului era geografia, și Alteța-Sa a zîmbit. Nu-și putea imagina că un conducător de neamuri sau de neam, preluînd o moștenire, nu preia mai întîi geografia, cum el însuși o făcuse încă înainte de a sosi în noua țară. O asemenea inocență era oare de admis? A și formulat nedumerirea, iar fratele premierului i-a răspuns:

– Inocența lor istorică e și mai și! Nu-și închipuie cum și de unde au apărut atîtea popoare care le stau pe cap. Nu pot înțelege cum aceste popoare, greci, armeni, persani, arabi și alții sînt și mai vechi decît ei, că se găseau acolo unde sînt încă din momentul invaziei otomane, o invazie care le-a schimbat soarta. Cum naiba să priceapă că toți aceștia și alții duium doresc altă soartă? Consternarea lor la începutul războiului a fost totală.

– Dar acum, la sfîrșit?

– Deziluzia. Un sentiment de cumplită dezamăgire față de toate aceste popoare care s-au ridicat cu armele. Dar cum a fost cu putință? se întreabă mai toți marii demnitari, pocnindu-și palmele. Dar ce le-a lipsit, ce n-au avut la noi vor găsi dincolo?

– Dincolo, unde?

– În Rusia, să zicem, sau în Austro-Ungaria. Otomanii nu-și imaginează că popoarele pot avea și altă soartă decît aceea de a trece dintr-o mînă în alta. Ei văd războiul recent isprăvit ca o intrigă a rivalilor, menită să momească niște biete raiale, care s-au și lăsat amăgite, nedîndu-și seama că vor trece sub o nouă stăpînire, poate cu mult mai rea. O dublă deziluzie

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

deci: pe de o parte rivalii, celelalte imperii, pe de alta popoarele, cu naivitatea și viclenia lor congenitală. Să vă spun sincer, a mai adăugat Brătianu, mi-a fost milă de ei. Pur și simplu milă. Marii demnitari se află prizonierii unei neînțelegeri absolute, din care nimic și nimeni nu-i poate clinti. Poftim, mi-a spus Savfet-Pașa, indicînd demonstrativ popoarele ingrate. Poftim, mi-a zis el, le-am dat o constituție! și cu un gest a aruncat de pe birou, pe covor, textul constituției adoptate acum un an și ceva. Cine mai are azi o asemenea constituție? m-a întrebat el, s-a întrebat de fapt. Rusia?! Și a rîs. Austria? a rîs iar. Ei bine, mi-a spus el, noi am avut naivitatea de a încerca să guvernăm popoarele în mod constituțional, după moda europeană, o modă pe care de fapt n-o respectă nimeni. Le-am dat dreptul tuturor națiilor din imperiu să treacă, fără discriminări, la națiunea turcă. Toți, dacă doreau, puteau să fie turci. Și voi ați fi avut acest drept!... I-am răspuns, foarte politicos, că n-am vrut să fim turci și nici să facem parte din imperiu.

Pe prinț, aceste generalități introductive l-au obosit totuși. Le cunoștea. Era și cald, prea cald pentru a se zăbovi atît de mult în preliminarii; îl interesa în primul rînd reacția sultanului, cu aceasta ar fi trebuit să înceapă Dimitrie Brătianu.

– Și Abdul Hamid?

– Cum v-am și spus, mi-a fost simpatic. M-a primit cu extremă cordialitate, la modul european, o cordialitate care se adresează Alteței-Voastre. A fost deosebit de amabil în ceea ce vă privește. M-a și întrebat: Vrea prințul Carol, acum, după război, să se proclame rege?

Prințul era vizibil emoționat, sultanul îi intuise gîndul mai bine decît oricine. Cel care relata convorbirea părea mai puțin încălzit de acest gînd, îl socotea probabil prematur, dar a continuat a povesti, după o scurtă pauză:

– În ceea ce mă privește, a mai spus Sultanul, nu pot decît să urez deplină fericire Majestății-Sale.

Părea un punct cîștigat. Cu un gest magnanim, Abdul Hamid deja îi acordase prințului titlul de Majestate, trecînd peste treapta intermediară de Alteță-regală. Deși o incertitudine stăruia. Să fi fost sultanul în neputință de a proceda altfel? Să fi fost un gest de generozitate? Să fi emanat recunoașterea dintr-o pură indiferență față de el ca subiect regal? Era greu de ales sensul exact. La Ydil-Kiosk, în palat, unde avusese loc primirea, era probabil cald. Abdul Hamid putea să fie moleșit de căldură sau chiar buimac, incapabil de vreun gînd consistent. Povestitorul a confirmat presupunerea.

– În palat era cald. Patru servi mînuiau evantaie din pene de struț, ca să răcorească aerul. Un serv se ocupa de mine. Sultanul mi-a surîs cu bunăvoință, apoi mi-a spus: Am auzit că în curînd vom dispune de niște moriște mecanice pentru răcorirea aerului. Ceva în genul moriștilor de vînt, dar mișcate cu puterea electricității. Și zîmbind iar: Mă amuză moriștile. Sînt partizanul acestei reforme.

A zîmbit și prințul. Celălalt sultan, Abdul-Aziz, pe care Alteța-Sa îl cunoscuse în urmă cu doisprezece ani, cînd primise firmanul de domn, era cu totul dezinteresat de tehnică. Abdul-Hamid în schimb, iată, părea partizanul progresului, chiar exaltat de ideea progresului.

– Voi extinde și drumurile de fier. Sînt pentru un progres fără zguduiri! a decretat Majestatea-Sa, după care audiența a luat sfîrșit.

Sfîrșitul fusese brusc, puțin edificator, prințul era stîn-

Domnitorul Carol și Elisabeta Doamna

jenit de o asemenea încheiere, totuși n-a vrut să suspende subiectul și l-a reținut pe Dimitrie Brătianu la dejun. A fost prezentă și doamna Elisabeta. Partea exotică și anecdotică a vizitei la Istanbul o putea amuza. Probabil că Dimitrie i-o și rezervase.

– O a doua întîlnire cu sultanul, a început el, a avut loc în atelierul de tîmplărie al Majestății-Sale.

De-ajuns ca doamna să lase din mîini tacîmurile și să-și exprime mirarea:

– Cum, și sultanul face tîmplărie?! Ce coincidență!...

Era tîmplar în ceasurile libere și prințul, deși în tot cursul războiului Alteța-Sa nu avusese răgazul să intre în atelier, să se ocupe de fasonatul lemnelor. Sultanul iată o făcea, revenise la normal. Coincidența între micile preocupări ale celor doi bărbați, stăpînitori de neamuri, era de bun augur și doamna a subliniat-o, privind către augustul partener:

– Ce ziceți de asta?! Apoi către Dimitrie: Și cum era în atelier?

– În atelier era cald. Alți cîțiva servi cu evantaie răcoreau aerul din jurul tîmplarului suprem. Faptul de a fi fost introdus în acest colț de intimitate al padișahului a fost socotit un mare succes. Eu însumi am fost tulburat de această onoare și mult timp l-am privit pe Abdul Hamid cum cioplește cu tesla un stîlp, fără a putea scoate un cuvînt.

– Cioplea un stîlp? a întrebat doamna, foarte curioasă.

– Da, un stîlp sau așa ceva. Cu timpul stîlpul s-a împuținat, prin cioplire, și suveranul a trecut la un alt drug, pe care l-a introdus la strung, un strung cu pedală. În acest moment mi-am permis să intervin cu o propoziție. Am spus că, în viitor, în mod neîndoielnic, strungurile se vor învîrti singure, grație progresului tehnic și electricității. Sultanul n-a

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Defilarea prizonierilor turci în fața Domnitorului Carol I după luarea Plevnei

Pictură de Nicolae Grigorescu

răspuns, dar simțeam că m-a aprobat. Majestatea-Sa urmărea cu maximă concentrare strunjirea lemnului. M-am gîndit, privindu-l, că e totuși primul care săvîrșește o asemenea ispravă. Între timp, lemnul se subțiase, cuțitul îl strunjise prea tare și sultanul părea nemulțumit. Drugul căpătase dimensiunea unui băț. În fond de la ce s-a pornit? a întrebat Majestatea-Sa, referindu-se cu siguranță nu la acel băț, ci la războiul nostru cu Poarta. Și privindu-mă direct: Ce-ați vrut și n-ați vrut?

Prințesa părea la rîndu-i nedumerită – de la ce se pornise în fond? Prințul era iritat.

– Nu m-am sfiit să declar, a continuat Dimitrie, că totul pornise în fond de la faptul că relațiile între părți fuseseră inechitabile. La ce vă referiți, la tribut? a strigat Majestatea-Sa. Dar tributul a fost un nimic, a răspuns tot el. De tribut vă iert, poftim. Și altceva? Nu m-a mai lăsat să vorbesc, a bătut din palme, a dat o poruncă, apoi s-a întors și s-a concentrat asupra strungului. L-a pus în funcțiune. Mult timp nu s-a auzit decît uruitul strungului, pînă cînd în atelier a apărut Savfet-Pașa, foarte asudat. Strungul s-a oprit. Savfet-Pașa i-a predat sultanului o hîrtiuță, pe care erau consemnate – mi-am dat seama imediat – revendicările românești din 1876, așa cum fuseseră redactate pe puncte de domnul Kogălniceanu. Vă amintiți revendicările. Ce ceream noi?

Doamna Elisabeta s-a arătat foarte interesată să afle, prințul a rămas rezervat. Dimitrie Brătianu a etalat revendicările, pe puncte:

– Dreptul de a bate monedă, dreptul de a conferi decorații, dreptul de a stabili relațiuni consulare cu orice stat, în sfîrșit un mic litigiu privind niște insule din Delta Dunării. Sultanul a lepădat hîrtia infimă și s-a întors spre mine: Și pentru atîta lucru ați făcut război? m-a întrebat.

Surprinsă de întrebare, prințesa a rămas *bouche-bée*. Secondînd-o, Dimitrie Brătianu a lăsat o pauză, după care a spus:

– Vă spun sincer că și mie întrebarea mi s-a părut derutantă. A fost ca o reducere la absurd din care nu m-am putut dezmetici imediat. O clipă am trăit jena, ba chiar inadmisibilul acestei situațiuni: să fi fost necesar să sacrificăm zece mii de oameni pentru dreptul de a onora cu decorații niște domni care n-au făcut nimic pentru țară? Și chiar în chestiunea relațiilor consulare: le stabilisem deja cu toate puterile interesate, fără a jertfi un singur om. Cît privește ostroavele din Delta Dunării, păi merita un ostrov, care azi e, mîine nu, șters de un val, să ne avîntăm în pîrjolul unui asemenea război?

Doamna Elisabeta nu mai știa ce să creadă, a privit speriată, de la unul la celălalt:

– Alteță, a bîiguit ea, să fi fost războiul acesta o imprudență?

Alteța-Sa n-a dat atenție întreruperii, nici domnul Dimitrie Brătianu, care a tușit totuși, marcînd momentul. Se vedea încă o dată că Dimitrie, pacifist și neutralist notoriu, dezaprobă războiul, implicit acțiunea fratelui Ion de care se lepăda. O făcuse și la Istanbul? Prințul aștepta cu alarmă pe chip, doamna nu mai avea glas.

– Sultanul nu s-a oprit decît la un singur punct de pe hîrtia aceea, a continuat Dimitrie. A spus: Știu că la voi e un paradis al monedelor…

– Dar aceasta este o catastrofă! a strigat prințul, cu revoltă.

– Sultanului i se pare un rai, o probă de huzur.

Întrevederea ar fi putut să ia sfîrșit. Pentru prinț devenise limpede că nu lui Dimitrie trebuia să i se încredințeze misiunea de a normaliza raporturile cu Istanbulul, ci altcuiva, desigur nu fratelui mai mic, oricum altcuiva care să aibă tăria ripostei, energia de a răspica răspunsul țării. Alteța-Sa a ripostat:

– Și n-ați spus sultanului că pînă și aceste nimicuri, aceste drepturi minime, cum le-a și numit, am fost nevoiți să

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

le smulgem prin război?

– Ba am spus, dar altfel! a precizat Dimitrie. E regretabil, am spus, ca Înalta Poartă să acorde azi, după război, ceea ce ar fi fost normal să acorde în condiții de pace. Noi am vrut pace.

Pacifismul lui Dimitrie se răspicase din nou. Inclusiv faptul că nu aprecia la superlativ ceea ce fratele său și prințul obținuseră prin război.

– Desigur, am adăugat, făcînd o reverență, această situație nu e imputabilă Majestății-Voastre, care a urcat pe tronul semilunei de nici doi ani împliniți. Această situație e legată de litigiul nostru anterior cu Poarta, pe care nu doresc să-l mai evoc.

– Și nu l-ați evocat?!

– Nu, fiindcă sultanul a tresărit, rebifîndu-se. Nu înțeleg, a ripostat Majestatea-Sa, v-au oferit rivalii noștri mai mult, o situație mai bună? A fost Rusia sau Austria mai generoasă cu voi?

Am îndrăznit să obiectez faptul că problema este inadecvat formulată. Problema n-a fost ce ne-au dat unii sau alții, problema a fost ce ne-au luat și unii și alții. Dar era cald...

Era cald și la Cotroceni. Prințul voia să curme audiența, care se prelungise, fără a aduce la lumină răspunsul rîvnit: accepta sultanul să stabilească raporturi normale cu tînărul stat reprezentat de Alteța-Sa? Nici doamna nu mai suporta tensiunea și a întrebat:

– Și cum s-a terminat întrevederea?

– Fie! mi-a spus sultanul, oprind cu un gest evantaiele. Pentru noi nu e greu să concedem la relații normale! mi-a declarat. Și ridicînd mîinile a neputință: Gata, v-ați desprins. Să vedem însă ce veți face cu ceilalți. De ei cum vă mai desprindeți?

Alteța-Sa a reținut acel gest de neputință al sultanului. Întotdeauna cînd otomanii erau slabi îi cedau pe români rușilor sau austriecilor: „Să vedem cum vă descurcați!" Pe prinț îl interesa însă acum nu situația românilor, care îi revenea direct, ci felul cum se va descurca mai departe imperiul însuși, împins cum se afla acum pe marginea abisului. I-a și pus întrebarea lui Dimitrie, iar acesta a răspuns, dînd din umeri:

– E probabil că sultanul va abroga constituția și va reveni la guvernarea autoritară. Experiența constituțională l-a dezamăgit. [...]

Nu era vanitate în dorința prințului ca parada să fie cît mai reușită, armata română merita o paradă, o mare paradă, cum meritau și bucureștenii. Războiul suspendase sărbătorile, ca momente ale expansiunii obștești, suspendase și micile bucurii ale familiei – atîtea cîte mai erau!, ce alt lucru mai nimerit decît o paradă în care lumea – familia și societatea – să se regăsească?

În viziunea prințului, parada era o recompensă pe care o armată și-o cucerea, trebuia să și-o cucerească. De la sosirea în țară și pînă la război prințul asistase la o mulțime de parăzi fără sens, simple momente zgomotoase, care nu însemnau nimic pentru obște. Pe unele le suspendase, pe altele le restrînsese la un minimum simbolic. În materie de primiri, vizite, ceremonii, prințul Carol introdusese un stil frigid contrar temperamentului local, cel puțin la orașe. În genere, orașele erau lacome de parăzi, carnavaluri, ceremonii fără noimă, dar care să satureze nevoia de desfătări a mulțimilor. În

Generalul dr. Carol Davilla

lumile sărace mai ales, parăzile nu puteau lipsi, cum nu lipsește martie din post. La români, ca ortodocși, supuși unui calendar desuet, martie nu lipsea din post niciodată, deci nici parăzile, cu sau fără sens. După reînființarea armatei naționale – prilej de unanimă bucurie – parada devenise instituție. Ce-și puteau oferi o armată fără glorie, aproximativ echipată, și niște mulțimi rupte în coate, dar avide de glorie decît parăzi, cît mai multe parăzi, dacă se poate în toate zilele anului, nu numai de sărbători? „– Ce se prăznuiește azi?" a întrebat o dată prințul, auzind fanfarele. „– Nimic, e o paradă. S-a zvonit c-ar veni la regiment măria-ta". „– Să se suspende parada!" Și parăzile se suspendau una după alta, căzeau ca popicele la apariția prințului. „– Am anunțat eu că voi sosi în mare ținută?! Ofițerii să mă aștepte în mică ținută, la poarta regimentului". Cel mai anapoda moment pentru organizarea unei parade fusese la începutul anului, prin februarie, cînd armata în retragere de pe front, în Oltenia, cu rîndurile rărite, se afla într-o situație aproape umilitoare, incompatibilă cu ideea de ceremonie. Fiind informat de pregătirile pentru primirea trupelor, care se făceau la Craiova, prințul a ordonat suspendarea momentului festiv, înlocuit cu o simplă și cuviincioasă intrare în oraș. „– Mai bine un Te Deum!" a spus el atunci. Deși ordinul n-a ajuns la timp. La Craiova, sub o ploaie cu lapoviță, s-ar fi desfășurat și o simili-paradă și un simili-Te Deum, ambele ratate. „Mai bine o rugăciune decît un pas de defilare!" ar fi spus el altă dată. Rugăciunea presupunea reculegerea, nu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

expansiunea debordantă cu fanfare şi steaguri, capul descoperit, fruntea plecată, trupul cucernicit într-un gînd. „– Dar să ne lase măria-sa cu rugăciunile şi posturile, că nu sîntem naţie de habotnici! ar fi tunat cineva, un ofiţer de salon, trecut la politică. Sîntem latini şi nu ne intimidează ceţurile mistice ale nordului, din care vine el! Romanii..." „– Romanii s-au bătut mai întîi! ar fi replicat măria-sa, auzind vorbele. Chiar acest domn, aşa cum se prezintă el, cu grade nemeritate pe umeri, este productul unei victorii romane". N-a mai spus o victorie regretabilă, cum s-ar fi cuvenit. Ca foarte tînăr ofiţer, prinţul l-ar fi putut provoca la duel pe acel ipochimen, n-o putea face însă, cum o făcuse cu ani în urmă, în prima sa patrie, cînd fusese insultat, asculta insultele, dar nu le auzea.

Întoarcerea triumfală a armatelor române în Bucureşti, 1878

Acum pregătea parada. Îndemnul lui Brătianu: „– Aveţi grijă de paradă!" era de prisos. Niciodată prinţul n-a pus o mai mare atenţie, un scrupul mai încordat, dar şi o mai intensă bucurie în actul mecanic, în fond, de a pregăti parada. Dar de ce mecanic? s-a întrebat. Parada era în sfîrşit un eveniment, marele şi ultimul eveniment, pe care îl meritau poporul şi armata. De cîte secole nu se mai întorsese o armată română acasă, precedată de steagurile învinşilor? Da, prim punct: steagurile învinşilor, steagurile dobîndite în bătălii, trebuiau să precedeze armata, să treacă primele pe sub Arcul de triumf.

Dar, al doilea punct prevăzut în program implica o carenţă care se răsfrîngea negativ şi asupra primului punct: lipsea Arcul de triumf. Această lacună în proiectul paradei, prezentat de subordonaţi, i-a sărit prinţului în ochi imediat ce şi-a pus problema trecerii steagurilor. Cum de lipsea tocmai Arcul de triumf?! Chestionat asupra amănuntului, Văcărescu – şi el surprins – a servit pe loc explicaţia:

– Ştiţi, pînă azi nu s-a pus această problemă. Pentru ce-ar fi fost nevoie de un arc de triumf, ce victorii să serbăm?

– Dar erau victoriile vechi! a ripostat prinţul. Şi acestea trebuiau prăznuite.

– În absenţa unor victorii contemporane?

– Da. Arcul de triumf ar fi reprezentat un memento, un îndemn la înălţare. Apoi mormăit şi mustrător: Fiinţa unei ţări se păstrează şi prin arcurile ei de triumf, chiar cînd sînt nişte simple relicve.

Prinţul nu i-a invocat pe romani, ca strămoşi ai românilor, nici Văcărescu nu i-a invocat pe ceilalţi strămoşi, dacii, care nu cunoşteau arcurile de triumf. Atît doar a spus:

– Pe la noi, în vechime, şi victoriile şi înfrîngerile erau consemnate prin nişte simple altare, de piatră sau de lemn.

– Dar acum e în cauză o victorie! a ripostat prinţul.

N-a spus prima din istoria modernă, nici marea victorie, dar felul cum a spus-o nu lăsa dubii: victoria a-ceasta nu putea fi prăznuită printr-un simplu altar de lemn. A şi precizat:

– Ne trebuie un arc de triumf! Apoi în consecuţie logică: Pe sub ce vor trece steagurile învinşilor, iar mai apoi răniţii?!

Punctul doi din programul paradei îl reprezenta defilarea răniţilor, a coloanelor de răniţi şi a corpului sanitar. Semn al jertfelor, dar şi al păcii, răniţii se întorceau acasă. Arcul de triumf nu era în fond altceva decît poarta casei, iar prinţul – în faţă cu harta Bucureştilor – a însemnat şi punctul în care să fie înălţată această poartă:

– Aici!...

Locul era bine ales: cel de al doilea rond de pe Şoseaua Kiseleff la intrarea de est a oraşului, deşi armata se întorcea acasă din sud – acolo fusese frontul!, de fapt din vest – acolo fusese retragerea!, de fapt din nord – acolo fusese regruparea, în munţi. Mai nimerit ar fi fost ca la toate punctele cardinale ale oraşului să fie înălţate arcuri de triumf, dar prinţul a optat pentru cea mai simplă soluţie: un arc la est, pe aici intrase Cuza în Bucureşti, în anul în care se înfăptuise Unirea. Era în acest gest şi o dorinţă de a-l reaminti pe predecesor? Mai curînd un bun sentiment de geograf: răsăritul soarelui ar fi aureolat arcul pe sub care urmau să treacă trupele. Cînd soarele s-ar fi aflat la zenit, prinţul dorea să primească din centrul oraşului defilarea aceloraşi trupe: el fiind centrul. Dar Alteţa-Sa n-a insistat asupra detaliilor care îl priveau. A spus, în treacăt:

– În fruntea coloanei sanitare va merge generalul Davila!

Ce onoare! Văcărescu a zîmbit: Davila – cel care îl adusese pe prinţ în ţară, împreună cu Brătianu, Davila – cel care se ridicase mai apoi împotriva prinţului, bătîndu-se ca voluntar în războiul franco-prusian, Davila care luptase pe front împreună cu prinţul primea acum onoarea de a intra în Bucureşti pe postul de ocrotitor al răniţilor, îmbrăcat probabil în alb.

– Şi Alteţa-Voastră?

Întrebarea se excludea de la sine, prinţul a ridicat ochii din hîrtii, foarte contrariat. Văcărescu oare nu observase că-n planul paradei litera C, încercuită cu roşu, precedea şi coloana steagurilor şi coloana răniţilor? Primul avea să intre în Bucureşti, pe sub Arcul de triumf, vodă Carol. [...]

Din Cartea a X-a a romanului
Zăpezile de-acum un veac,
Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1988

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bucureștii de altădată

Arhive bucureștene

Mihai Boerescu

Georgeta FILITTI

Prea multă ordine strică, drag multora dintre noi, devine o adevărată șansă pentru cel care cercetează arhiva unui diplomat. Fiindcă acolo găsește, de-a valma, acte personale, scrisori de la corespondenți neașteptați, documente diplomatice pe care altfel gândul te poartă să le cauți în fondurile MAE. E și cazul dosarelor Mihai Boerescu, păstrate în fondul St. Georges de la Biblioteca Națională.

Viitorul diplomat s-a născut la București, la 15 mai 1875. Era fiul juristului și ministrului Vasile Boerescu și această împrejurare i-a determinat desigur cariera. Din corespondența cu prietenii ori cu profesorii, încă de la absolvirea liceului, știa ce va deveni: diplomat. Este interesantă susținerea la tot pasul, solicitudinea profesorilor de odinioară de la liceul Sf. Gheorghe (Anghel Demetrescu, Ionescu Gion) ori a celor francezi la Paris cărora li se adresează. Pleacă în capitala Franței și urmează Facultatea de drept și apoi Școala de științe politice, dobândind o serioasă cultură juridică. Studentul român de azi ar privi probabil neîncrezător zecile de scrisori schimbate cu profesorii săi din care unul, de pildă, Ch. Lyon Caen, îl recomandă bibliotecii Institutului Franței spre a consulta lucrările tipărite de Academia Română și aflate în depozitele ei. Alegerea atentă a subiectelor tezelor de licență și de doctorat, referatele, recomandarea pentru publicarea grabnică a tezelor în reviste de specialitate, corespondența cu secretariatul facultății prin care e invitat (cu comunicare tipărită) să se prezinte la susținerea probelor – toate respiră lucrul temeinic făcut și explică o dată în plus perfecta inserție ulterioară a acestor absolvenți ai școlilor superioare franceze în lumea diplomatică. Mai mult, legăturile cu societatea în care vor evolua (în cazul lui M. Boerescu, cea germană, engleză, elvețiană) creează un statut de preemțiune socială, benefic în primul rând pentru țară.

Este remarcabilă și prezența în viața culturală a țării gazdă. La doar 15 ani, în 1890, participă la reuniunea Societății generale a penitenciarelor, ascultând raportul *Sentințele nedeterminate*. Iar peste zece ani asistă la Congresul Uniunii societăților de patronaj din Franța (cu teme ca *Infractorii minori* sau *Plasarea adulților înainte de expirarea pedepsei*). La Muzeul Social audiază, în 1897, conferințele *Chestiunea muncitorească în S.U.A.* și *Uzinele Krupp*. În același an e prezent la Adunarea generală a foștilor elevi și eleve ai Școlii libere de științele politice. Activează în Ateneul franco-român, organism ce se voia „le trait d'union du monde international de France et de Roumanie" animat de George Diamandi, membru în Societatea de Antropologie din Paris, Șt. Drăgănescu, membru al Societății de Astronomie a Franței, Jean T. Ghica, membru în Societatea franceză de legislație comparată, D. A. Teodoru, absolvent al Sorbonei. Inaugurarea s-a făcut cu participarea cântăreței Nuovina, de la *Opéra Comique*, a lui De Max, de la *Odéon*, a lui George Enescu și a cântăreților de la capela românească dirijați de D. Kiriak. Sub auspiciile Ateneului s-a ținut la Sorbona conferința lui Em. de Martonne, *Un mois dans les Carpathes roumains*.

În aceeași vreme devine, la recomandarea unui prieten din țară către C. Flammarion, membru în Societatea de Astronomie a Franței și are prilejul să viziteze Observatorul din Paris cu întreaga familie.

Cu două teze elogiate în epocă de profesori (*La condition des étrangers en Roumanie du point de vue du droit public et privé* și *La situation des Principautés avant 1878 vis-à-vis de la Porte et des autres états*), dar care mai apoi se vor alinia unei producții oarecum de serie, M. Boerescu nu dă curs sfaturilor unchiului său Constantin Boerescu. În februarie 1899 acesta îl asigură că are un viitor strălucit înainte și ideal ar fi fost să intre în corpul profesoral al Facultății de drept și în barou. De aici, în doi – trei ani „ar fi sărit" în fruntea unei ambasade. A preferat soluția disprețuită de unchiul său: „s-a pus pe același picior cu mititeii atașați pe la legațiunile noastre, așteptând zece – cincisprezece ani

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

înainte de a deveni şef". Parcursul firesc, subordonarea în faţa unui şef de excepţie ca Nicolae Mişu la Londra (căruia, la propunerea ministrului de Externe Victor Antonescu, avea să-i succeadă la un moment dat) i-a îngăduit să-şi consolideze statutul de diplomat. Poate şi împrejurarea că a funcţionat în vremuri de mari prefaceri politice şi sociale la scara întregului continent, mai ales în timpul primului război mondial, l-a pus în situaţia de a gestiona dosare complicate, de a purta o corespondenţă ce poate intra în fondul de aur al diplomaţiei româneşti.

În 1897, aflat la Bucureşti, ia parte la „balul policlinicii" şi potrivit uzanţelor cumpără un cartonaş cu una din constatările răspândite cu prodigalitate de regina Elisabeta: „Ne vous mariez pas et la vie n'aura pas de prise pour vous". Va fi urmat această remarcă regală ori o mamă autoritară nu i-a lăsat răgazul unor astfel de preocupări? Oricum, Mihai Boerescu n-a fost căsătorit. Scrisorile mamei sale, cu o grafie ce pare împletitură de spini, pun pe gânduri pe cel care le parcurge (vezi un fragment în imaginea alăturată).

Din răstimpul cât s-a aflat la post în Anglia, arhiva sa păstrează ecouri despre manifestări organizate acolo: *O oră de românism la Londra* în 1920, când conferenţiază Marcu Beza despre *Trăsăturile caracteristice ale limbii şi literaturii române* la King's College; la fel, patronează conferinţa lui M. Gaster despre *Influenţa grecească asupra literaturii române* (evenimentul avea să fie relatat pe larg în „Jewish Guardian" din 3 decembrie 1920 sub titlul *Haham Gaster's lecture*). M. Boerescu a susţinut şi Asociaţia studenţilor români din Anglia. Tot în capitala Marii Britanii asistă la deschiderea Casei Australiei, la dineul Societăţii americane pentru *Thanksgiving day* (cu menu-ul scris în limba franceză!).

Printre zecile de invitaţii la dineuri, baluri, recepţii, concerte reţinem participarea la o serată la ambasada Franţei de la Berlin, la 14 februarie 1911, unde G. Enescu a interpretat o sonată de C. Frank.

* * *

În arhivă se păstrează şi materiale de factură politică, cu o pondere particulară pentru anii imediat postbelici. Iată numai înşirarea câtorva titluri pentru răstimpul 1919 – 1922: relaţiile polono-maghiare; inaugurarea Universităţii din Cluj; complotul de la Oradea Mare; trimiterea agenţilor politici în Cehoslovacia; complotul intelectualilor maghiari din Maramureş; protestul guvernului maghiar împotriva autorităţilor din Biharia pentru ridicarea statuii lui Kossuth; tentativa de restaurare a Habsburgilor; revizuirea procesului ungurilor arestaţi la Apatzalva la 23 iunie 1919; chestiunea Burgenlandului; evacuarea Ungariei occidentale; Ungaria: zvonuri despre unirea cu România şi despre candidatura principelui Nicolae la tronul Ungariei; încercarea de apropiere româno-maghiară; tratatul de pace SUA – Germania – Austria – Ungaria; relaţiile Ungariei cu Sovietele; cererea Vaticanului cu privire la exproprierea bunurilor funciare ale capitalului catolic diecezan din Transilvania; incursiuni ungureşti peste hotarele româneşti.

Mihai Boerescu a fost implicat şi în dezbaterile aprinse legate de statutul evreilor în România de după război. I s-au adresat mai multe organizaţii internaţionale evreieşti încât înlesneşte interviuri, transmite memorii. Astfel, în mai

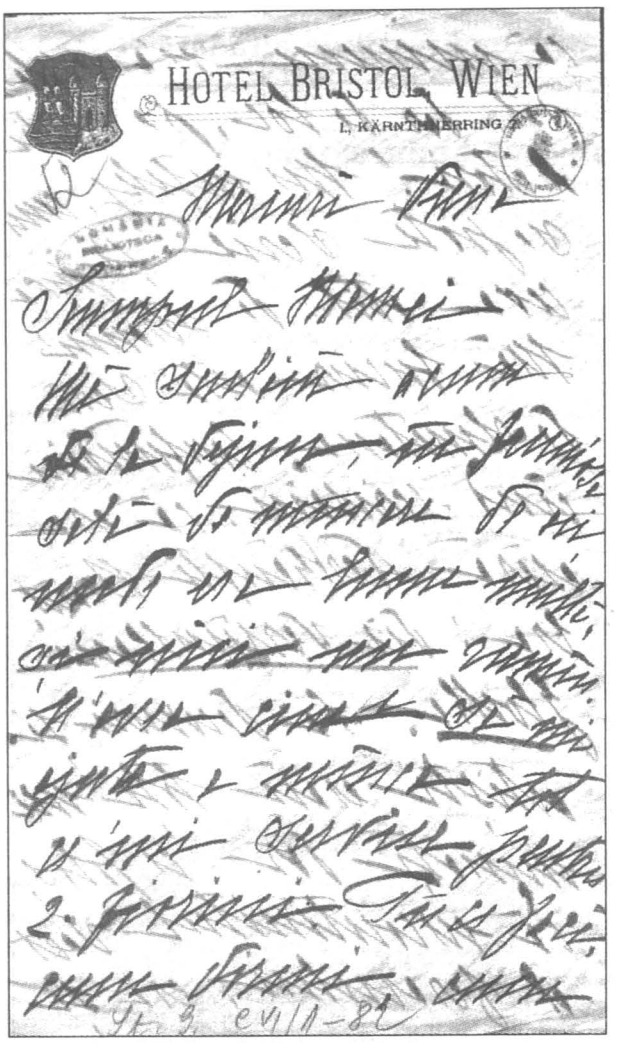

1918, Asociaţia evreilor originari din România şi stabiliţi în Elveţia i se adresează – la Londra – în legătură cu încetăţenirea conaţionalilor lor din România. Să amintim că legile româneşti atunci în vigoare acordau cetăţenia română evreilor combatanţi în armată şi celor născuţi în ţară din părinţi aşişderi. Reclamanţii explicau că evreii nu posedau acte, îşi schimbaseră numele, figurau diferit în certificatele de naştere, botez, şcoală, actele militare ori de deces. De aceea, cereau ca legea să fie automată: evreii autohtoni = cetăţeni români. În felul acesta nimeni n-ar mai fi fost exclus de la drepturile politice. Singura îngrădire pe care o acceptau era aceea dacă ar fi fost supuşii unei puteri străine înainte de război (dovada însă trebuia s-o facă statul român, nu ei). Se sugera ca baza de discuţie să fie recensământul din 1912, care îi cuprindea explicit pe supuşii străini şi legea controlului străinilor din 1915, care deopotrivă îi înregistrase pe aceştia. În concluzie, cereau să devină cetăţeni români evreii născuţi în ţară, cei care recrutaseră şi cei care, în absenţa actelor, făceau dovada cu martori că sunt născuţi în România.

Şi comitetul elveţian *Pro causa judaica* pleda pentru încetăţenire. La ambasada română din Berna avusese loc o întâlnire cu ministrul de Externe român N. Mişu şi membrii comitetului ceruseră încetăţenirea *imediată*, fără a se mai aştepta trecerea ei prin Parlament, cum sugerase ministrul. Aminteau că în SUA trăiau trei milioane de evrei a căror importanţă politică nu trebuia subestimată.

Problema se complica şi din cauza practicilor juridice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

de pe continent. În vreme ce Anglia şi Portugalia judecau după *jus soli* (locul de naştere), restul ţărilor, inclusiv România, se ghidau după *jus sanguinis* (naţionalitate, considerată după cea a părinţilor), derivat din Codul Napoleon.

Şi „Comité français du sionisme France Palestine", pentru reconstituirea unui „foyer national" al evreilor, prezidat de preşedintele Franţei Gaston Dumergue, îl invita pe M. Boerescu să i se alăture spre a susţine cauza evreiască.

În fine, „Canadian Jewish Chronicle" din 19 februarie 1922 publică un interviu al lui Take Ionescu, aranjat de M. Boerescu. În timp ce ministrul român, caracterizat de foaia canadiană ca „om excepţional, tânăr, de o tinereţe fără îndoială excepţională", declara categoric că nu există o problemă evreiască în România – acuzele curgeau pe capul lui: evreii fuseseră expulzaţi din Transilvania, cei din Ucraina nu erau primiţi ca refugiaţi, în Basarabia erau persecutaţi... Take Ionescu aduce lucrurile pe făgaşul adevărului: evreii români participau la viaţa politică, dovadă apariţia lor ca parlamentari din partea partidului său şi cel al generalului Al. Averescu. Dăduseră greş doar când au vrut să-şi formeze un partid propriu, naţional evreiesc. Expulzările din Transilvania i-au privit doar pe cei care s-au manifestat zgomotos ca promaghiari. Persecuţiile din Basarabia s-au referit doar la bolşevici. Cât priveşte refuzul azilului pentru cei din Ucraina, ministrul a explicat cu cifre că acest nou aport străin afecta echilibrul etnic al ţării.

* * *

Altă problemă în suspensie era cea a paşapoartelor Nausen pentru apatrizi. Dacă iniţiatorul părea „un gentleman animat de spirit creştin", după opinia diplomatului Dim. Ghica, cei care i se alăturau de la comitetul de ajutorare constituit la Londra păreau mânaţi de alte interese. Era, categoric, „o organizaţie de lichidare a stocurilor de război cumpărate scump şi de care trebuia scăpat înainte de coborârea ruinătoare a cursurilor".

Implicarea în problemele atât de încâlcite privind statutul postbelic al României Mari e oglindită şi de scrisorile primite de Mihai Boerescu. Astfel, Radu T. Djuvara, diplomat ca şi el, e sceptic în legătură cu euforia ce i-a cuprins pe unii că, după carnajul european din 1914 – 1919, se va pogorî pacea pe pământ. Convine însă înţelept că această *ultima ratio* care înseamnă războiul trebuie evitată cât mai mult cu putinţă. Şi în această privinţă rolul diplomaţilor rămânea esenţial.

Generalul Averescu îi trimite o scrisoare unde explică politica guvernului său. Asta ca răspuns la o corespondenţă plină de critici apărută în „Daily Telegraph" şi alta în „Liverpool Daily Courrier": guvernul e sprijinit în Parlament de „o majoritate compactă şi unitară", ceea ce îi conferă o stabilitate desăvârşită. Raporturile cu Coroana sunt „perfect constituţionale". Primul ministru îi cere să dezmintă spusele corespondenţilor britanici, asigurându-l că va plăti imediat inserarea în ziare englezeşti a unor articole corespunzătoare.

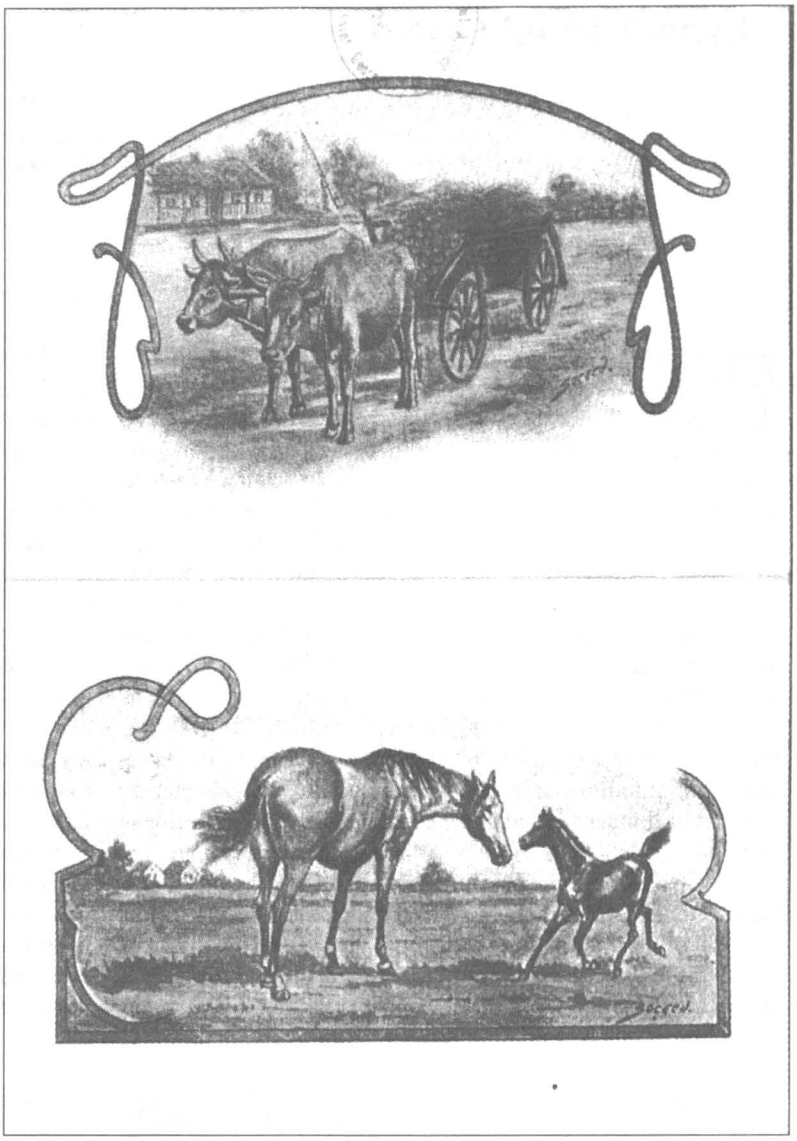

Ilustraţii din arhivă

Al. Vaida Voevod îi scrie pe aceeaşi temă: „demagogia averesciană a făcut stricăciuni enorme", încât se întreabă retoric: „ce s-ar întâmpla în Englitera, Sârbia ori Japonia dacă numeroşi martori i-ar spune în faţa primului sfetnic al Coroanei că a voit, în acord cu socialiştii, să schimbe dinastia iar ministrul de Interne că a voit să facă Republică cu ajutorul partidului internaţional?"

Mai amintim scrisorile (în limbile franceză şi engleză) ale negustorului N. G. Gologan, membru în *Baltic Mercantile and Shipping Exchange* – Londra, pline de sfaturi înţelepte pentru colectarea de fonduri (la începutul războiului). El sugerează să se folosească mai curând canalul Crucii Roşii Române, la care comercianţii englezi ar fi, pertinamente, mai sensibili.

Arhivă diplomatică tipică, în ciuda lacunelor inerente, cea a lui Mihai Boerescu oferă o imagine interesantă asupra a ceea ce a însemnat diplomaţia românească în prima jumătate a secolului al XX-lea, cât de europeni erau pe atunci românii şi de ce prestigiu se bucurau reprezentanţii lor pe lângă guvernele unde erau acreditaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bucureștii lui Carol I

Parcuri şi grădini publice

Ana Maria ORĂŞANU

Prin peisagistica lor minuțios elaborată, spațiile verzi publice sporesc valențele estetice urbane. Aceste întinse suprafețe plantate, străbătute de alei ce conduc spre diverse puncte de interes, încântă privitorul cu bogăția speciilor ornamentale, cu cromatica şi volumetria compozițiilor în care sunt organizate, cu celelalte amenajări specifice. De asemenea, fiind destinate plimbării şi recreerii, ele configurează ambientul unor anume momente de viață socială, corespunzătoare epocii şi obiceiurilor ei.

La Bucureşti, preocuparea administrației locale pentru realizarea grădinilor şi parcurilor publice datează din perioada Regulamentului Organic, iar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea activitatea în domeniu a fost deosebit de rodnică. Interesul societății bucureştene a fost pe măsură, căci aşa deveneau accesibile mondenitățile europene pe care le-a adoptat cu entuziasm: promenade, întâlniri, etalarea toaletelor şi a echipajelor, participarea la manifestări culturale, sportive, sociale.

Grădina Kisseleff, păstrată în memoria comunitară sub numele de „Şosea", a fost prima lucrare de acest fel din Capitală, amenajările finalizându-se în 1852. Peisagistul W. Meyer şi horticultorul Fr. Hörer sunt autorii, iar creația lor este descrisă ca un loc „*atrăgător, cu minunate alei de flori, artistic aranjate,* [în care] *urechea este desfătată de melodiile fermecătoare ale unei muzici militare. Din bazine măreţe se înalță cu un avânt îndrăzneț coloane de apă răcoritoare. Pe alei strălucesc echipaje impecabile, în care cocoane şi domni îmbrăcați elegant se lasă umbriți de arborii ce stau aproape unii de alții*". De-a lungul vremii s-au adus diverse modificări, notabilă fiind amplasarea pitorescului edificiu proiectat de arh. Ion Mincu – *Bufetul* (1894). Grădina Kisseleff, traversată de Şoseaua cu acelaşi nume, a fost de la început şi cea mai elegantă intrare în București.

Grădina Cişmigiu, amenajată în jurul anului 1850 după proiectul aceloraşi specialişti germani, este descrisă cu admirație de un vizitator: „*Regulile horticulturii frumoase au fost executate într-un mod ingenios. Pajişti şi straturi de flori, coline şi câmpii, lacuri şi insule, grote, tufişuri şi alei sunt unite într-o variație grațioasă*". Grădina a găzduit frecvent manifestări publice atractive. În 1852 acolo a fost adusă de la Viena o curiozitate a vremii, vestita panoramă a lui Horovitz, unde se puteau vedea imagini cu oraşe europene şi evenimente deosebite. Ulterior, decenii de-a rândul, în Cişmigiu aveau loc cu regularitate tombole, loterii, concursuri sportive, spectacole susținute de artişti ambulanți şi concerte de muzică militară.

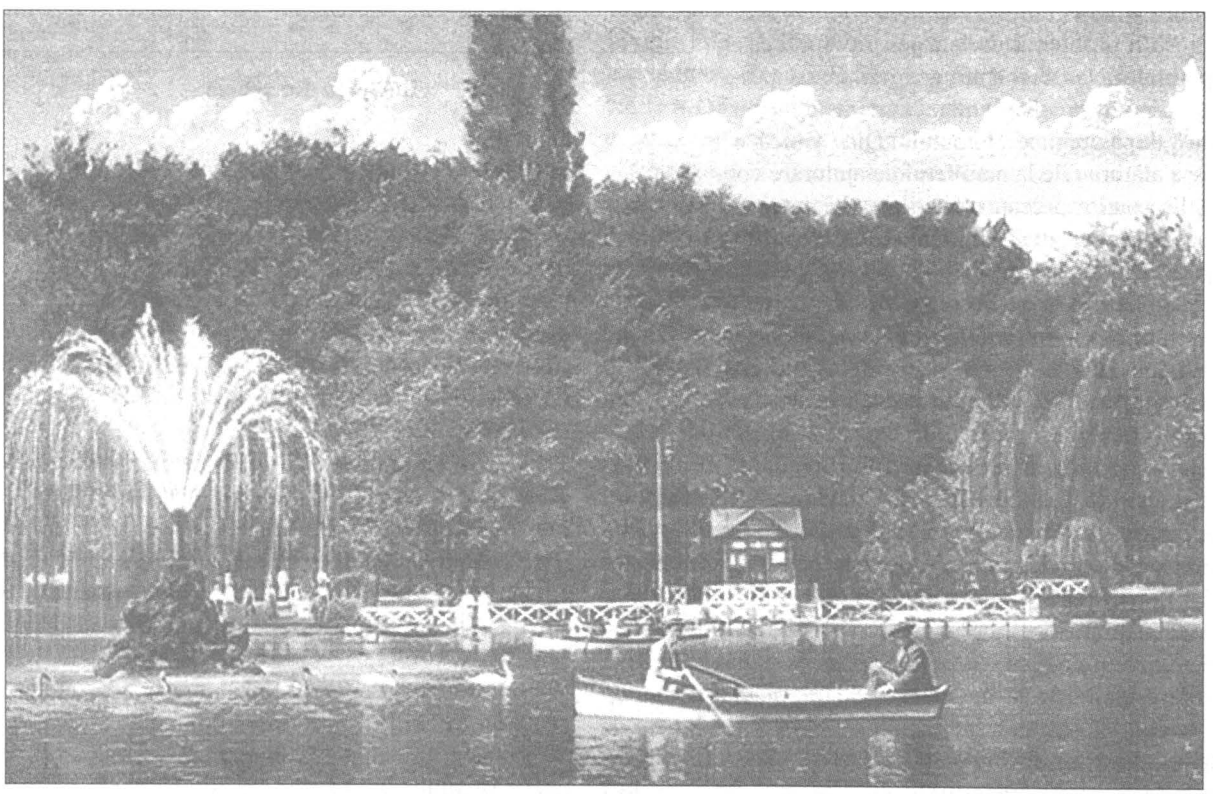

Grădina Cişmigiu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

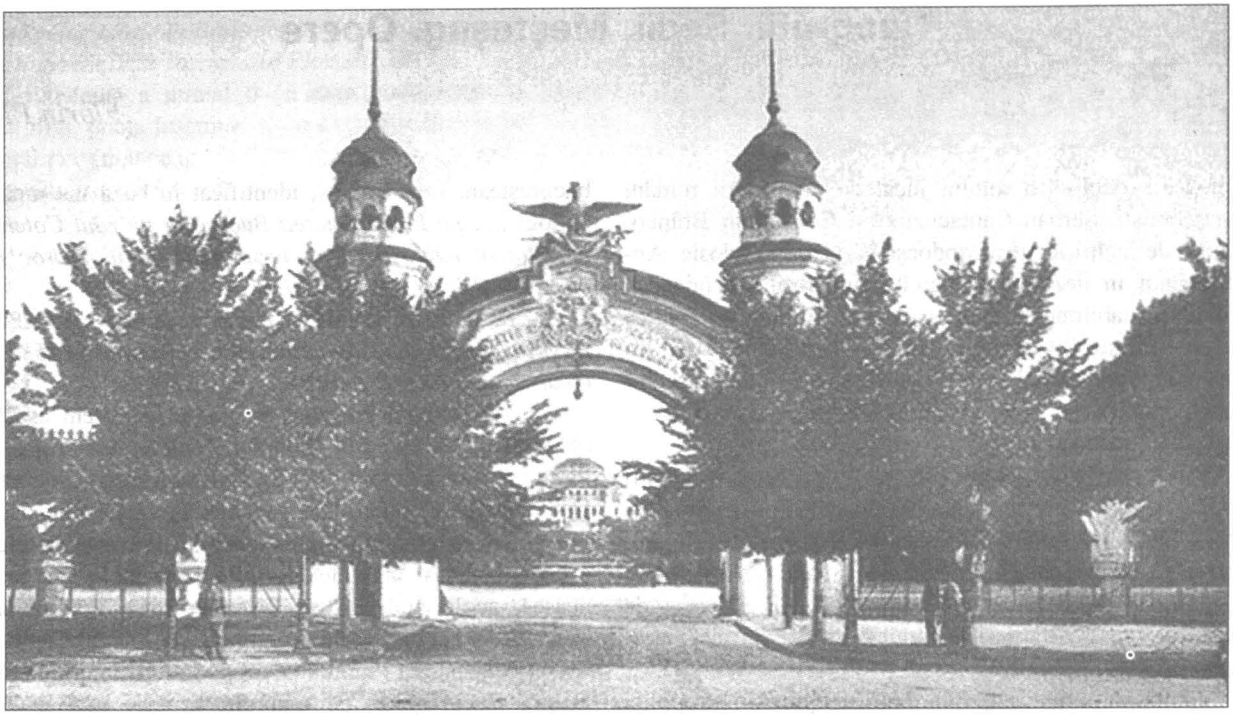

Parcul Carol I

Regina Elisabeta obişnuia să organizeze aici, cu ocazia marilor sărbători, acţiuni de binefacere destinate copiilor.

Grădina Episcopiei de pe Podul Mogoşoaiei, atestată din 1797, se numără printre cele mai vechi grădini din oraş. Mai ales după construirea Atheneului Român (1888) a devenit un loc agreat de elita bucureşteană. Amenajarea peisagistică pune în valoare edificiul. Plantaţiile înalte sunt dispuse lateral, de-a lungul aleilor de promenadă. În spaţiul grădinii erau amplasate busturile câtorva oameni de cultură, printre care M. Kogălniceanu, C.A. Rosetti, V.A. Urechea, C. Exarcu, Ienăchiţă Văcărescu, precum şi monumentul dedicat generalului I. Em. Florescu. De peste 50 de ani, statuia poetului Mihai Eminescu (sculptor Gh. Anghel) este singura lucrare de artă monumentală amplasată aici.

Grădina Icoanei, finalizată în 1872, ocupă un teren relativ mic, acoperit până în 1870 de un lac de unde izvora Bucureştioara, afluentul local al Dâmboviţei. Lucrările au constat în canalizarea râului, desecarea lacului şi amenajarea peisajului după proiectul elveţianului Leyvraz. Tot în aceeaşi perioadă, în apropiere se deschisese Grădina Ioanid, proprietatea vestitului librar bucureştean Gh. Ioanid. Acolo cultiva spre vânzare legume şi fructe, iar în zilele de sărbătoare oferea spaţiul grădinii pentru petrecerile locuitorilor din mahalalele apropiate.

Grădina Bisericii Sf. Gheorghe Nou delimitează fosta incintă a hanului Sf. Gheorghe, distrus de marele incendiu din 1847. Cunoscută sub numele de „Grădina lui Tiriplic", era frecventată de locuitorii zonei, în special lucrători şi meşteşugari, şi folosită de aceştia ca loc de adunare când porneau în grupuri organizate, cu fanfară şi steag, spre alte grădini şi locuri de agrement ale oraşului.

Grădina Academiei (Universităţii) se întindea din 1873 de-a lungul Bulevardului Academiei, în faţa Palatului Universităţii, pe locul fostului Colegiu Sf. Sava. Întregea interesul public pentru acest loc pentru că era atent cultivată şi întreţinută, constituind nucleul viitoarei Grădini Botanice a Capitalei. Spre sfârşitul secolului al XIX-lea a fost mutată la Cotroceni, mai întâi înglobată în parcul Palatului şi ulterior organizată pe actualul amplasament (1885 – 1890).

Cele câteva grădini enumerate sunt parte din zestrea oraşului, căci lor li se alătură numeroasele grădini private, scuaruri şi plantaţii realizate pe noile bulevarde.

Parcurile, desfăşurate pe terenuri mult mai ample, permit amenajări şi funcţionalităţi complexe.

Parcul Carol I, realizat pe 35 ha în zona Filaretului, loc cu însemnate tradiţii istorice, a fost proiectat de arh. peisajist Redont. Lucrările din 1905 au transformat fundamental peisajul existent. Cifre impresionante atestă eforturile remarcabile ale municipalităţii. S-au deplasat peste 500.000 mc de pământ, s-au plantat 4.200 de arbori mari, 5.983 de conifere, 48.000 de arbuşti, 49.200 de plante forestiere, 97.950 de plante înflorite. Terenul s-a desecat şi s-a nivelat, s-au creat terase, grota şi cascada, apoi s-au înălţat zeci de construcţii pavilionare şi s-au executat toate lucrările edilitare. Un colectiv de valoroşi arhitecţi, ingineri şi plasticieni au finalizat într-un an o iniţiativă fără precedent – Expoziţia Jubiliară din 1906, care sărbătorea 40 de ani de domnie ai lui Carol I, 25 de ani de la declararea Regatului şi 1.800 de ani de la cucerirea Daciei de împăratul Traian.

Tot în timpul lui Carol I au început demersurile pentru amenajarea Parcului Herăstrău. Legea din 1910 stipula ca 38 ha teren să se transfere din proprietatea statului la primăria Bucureşti, iar alte 48 ha, aflate în proprietate privată, să fie obţinute prin „schimb de proprietate" în timp de 12 ani. În 1912 se înfiinţa astfel „Parcul Naţional" destinat concursurilor sportive şi agrementului, însă lucrările de amenajare au durat mult timp.

Grădinile şi parcurile publice datând din vremea lui Carol I alcătuiesc şi astăzi o componentă urbană importantă a Capitalei. Frumuseţea peisajului, a lucrărilor de artă plastică şi monumentală pe care le înglobează şi propria istorie le înscriu patrimoniului cultural naţional.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Tipografii. Sedii. Meşteşug. Opere

Florin PREDA

Înțelegerea deplină a rolului jucat de domnitorii români renascentiști, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, de înalții ierarhi ortodocși Varlaam, Teodosie, Antim Ivireanul în dezvoltarea actului tipografic bucureștean cere studiul stabilimentelor în care s-au obținut așternerea slovei și al făuritorilor acestui demers. De altfel, cunoașterea sediilor tiparnițelor, înțelegerea dotării tehnice, aflarea acelor lucrători constituie o parte însemnată a acestei istorii fascinante a cărții bucureștene.

Privit prin prisma rolului social, tiparul s-a dovedit a fi principalul mijloc de transmitere a informației, precum și focarul culturii și rezistenței naționale. În acest context, tiparul bucureștean devine, mai ales după 1678, un factor de prim rang, atât prin tematica operelor trase, cât și prin locul de proveniență, capitala țării și Scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei.

Astfel, în perioada 1678 – 1716 tipografia Mitropoliei și cea Domnească au scos un număr de 30 de titluri, cea mai prolifică fiind cea Domnească, cu un număr de 27 de titluri, ceea ce reprezintă 75% din producția tiparului bucureștean și 19,85% din cea munteană.

Tipografia Mitropoliei, Tipografia Domnească, Tipografia de la Mănăstirea Tuturor Sfinților sau cea de la Mănăstirea Sfântul Sava au preluat și au extins mult rodul primei tiparnițe bucureștene, care a fost organizată la Plumbuita, în 1573, și care a realizat cea dintâi tipăritură a ei în 1582.

Tipografia Mănăstirii Plumbuita

A fost identificată în ultimele decenii, prezentându-se a fi prima tiparniță bucureșteană. Cercetările au dat la iveală singurul produs al acestei întreprinderi: un *Tetraevangheliar slavon*, imprimat de către ieromonahul Lavrentie. El se găsește în 10 exemplare și se presupune existența a altor două exemplare. Cele 10 exemplare se află împărțite astfel: două exemplare la Biblioteca Universitară „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, două exemplare la Biblioteca Academiei Române și câte un exemplar la Biblioteca Publică din Sankt-Petersburg, Biblioteca Centrală din Moscova, Biblioteca de Istorie Religioasă (a Sfântului Sinod) din Sofia, Biblioteca „Ivan Vazov" din Plovdiv, Biblioteca „Elenka și Kiril D. Avramov" din Svistov și Biblioteca Națională a Bulgariei.

Exemplarul de la Svistov (Bulgaria) are un epilog care indică limpede locul și data tipăririi: *„Drept aceea și eu ieromonahul Lavrentie am râvnit cu ajutorul Sfântului Duh și cu dragostea cea către dumnezeeștile sfinte biserici, am scris această... carte Tetraevanghel... în zilele binecuvântatului,... domnului nostru Io Alexandru Voievod, în timpul arhiereului Kir vlădica Eftimie, pentru aceasta eu robul lui Dumnezeu și mai mic între călugări Lavrentie și cu ucenicul meu Iovan ne-am trudit pe lângă cetatea Bucureşti, pe râul Colentina și am ridicat mănăstirea cu hramul Sfântului proroc înainte mergătorul Ioan Botezătorul și întrâ-nsa am făcut tipar. Am făcut aceasta zece ani până am creat forme și matrițe... Aceasta s-a sfârșit în anul de la nașterea lui Hristos 1582"*.

Acesta este veritabilul act de naștere a tiparului bucureștean. Locul a fost identificat în baza însemnării din epilog: *„... pe lângă cetatea Bucureşti, pe râul Colentina și am ridicat mănăstirea cu hramul Sfântului proroc înainte mergătorul Ioan Botezătorul..."*

L. Demeny identifica acest loc cu mănăstirea Plumbuita prin *„documentele date de Mihnea Turcitul la 1585 și cele emanate de Matei Basarab"*.

Plumbuita face parte din lanțul de vechi așezăminte mănăstirești din centrul Câmpiei Române. Ctitorul ei a fost Petru cel Tânăr (1559 – 1568), fiul lui Mircea Ciobanul și al Doamnei lui, Chiajna. Urcat în tron la vârstă fragedă, el s-a preocupat să continue opera constructivă a părintelui său, cunoscut pentru amplele lui schimbări de la Curtea Domnească, acolo unde zidise Biserica Buna Vestire, păstrată astăzi drept cel mai vechi monument complet al Capitalei.

Mănăstirea Plumbuita era plasată pe latura de răsărit a moșiei Bucureștilor, pe una din terasele mai înalte care avansează în albia râului Colentina. Din prima fază a zidirilor nu au mai rămas decât fundații de pereți făcuți din cărămidă.

Înfățișarea de astăzi este, în mare parte, reconstituirea operei meșterilor lui Matei Basarab, terminată în 1647. Mănăstirea a fost ridicată ca mulțumire lui Dumnezeu pentru ajutorul pe care îl primise în confruntarea avută cu Radu Ilieș sub zidurile mănăstirii. Domnul și-a construit casa, a înconjurat așezământul cu ziduri puternice, cu contraforți, a învelit biserica cu foi de plumb, de unde i se trage și numele.

Nici o sursă nu ne oferă date privind structura ansamblului mănăstiresc la sfârșitul secolului al XVI-lea, unde s-a stabilit monahul Lavrentie și ucenicul său Iovan. Dotarea tehnică a primei tipografii trebuie să fi fost modestă. În acest sens pledează și afirmația ieromonahului: *„... până am crea forme și matrițe..."*

Din epilog rezultă că această tiparniță este rodul inițiativei private a lui Lavrentie, el neprimind vreun ajutor din partea Domniei sau a Mitropoliei, cel puțin în problema literelor. În favoarea acestei idei intervine și faptul că se invocă *„...ajutorul Sfântului Duh și cu dragostea cea către dumnezeeștile sfinte biserici..."*

Crearea acestor forme și matrițe, precum și absența unui sprijin material sunt motivele intervalului de timp mare între înființarea tipografiei și apariția *Tetraevangheliarului*. De aceea, ținând cont de afirmația din epilog: *„Am făcut aceasta zece ani până am creat forme și matrițe... Aceasta s-a sfârșit în anul de la nașterea lui Hristos 1582"*, se poate afirma că începuturile tipografiei au fost puse în 1572.

Putem presupune că planul de organizare a tipografiei era demult statornicit în gândirea lui Lavrentie, astfel explicându-se cele spuse de istoricul L. Demeny: *„Am presupus și noi că acel diaconul Buchdrucker care, în 1573, a fost trimis de vlădica la Brașov, pentru a cumpăra o presă de tipar era tocmai Lavrentie. Cu această ocazie el a cumpărat și hârtia de la Brașov pe care treptat, până la 1582, a tipărit cartea sa"*.

Cel mai bun cunoscător al istoricului tiparniței de pe Colentina, dr. Ludovic Demeny, mai semnalează și o a doua

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ediție a *Tetraevangheliarului slavon*, „*cunoscută azi pe baza exemplarelor aflate la Biblioteca «V.I. Lenin» din Moscova și la Biblioteca «Ivan Vazov» din Plovdiv*".

Existența a numai două exemplare, față de 10 din primul tiraj, poate însemna sau o circulație mai largă, sau un tiraj mai mic (fapt ce ar confirma lipsa unei susțineri materiale a Domniei sau a Mitropoliei).

Tipografia Mitropoliei

Cea de-a doua tipografie bucureșteană își va începe activitatea la mai bine de un secol de la punerea temeliei primei tiparnițe și la 26 de ani de la ultima apariție editorială din Țara Românească, *Târnosanie*, Târgoviște, 1652.

Între timp, Bucureștii deveniseră reședință mitropolitană, prin hrisovul lui Leon Vodă din 6 iunie 1668, această nouă calitate reclamând, fără întârziere, apariția unei tipografii.

Inițiativa o are Mitropolitul Varlaam, care o așează sub ocrotirea principalei instituții care tipărea cărți și răspândea lumina culturii: Mitropolia Ungrovlahiei.

În prefața primei cărți scoase aici, *Cheia înțelesului*, Varlaam arăta că pentru a înmulți „*întru neamul mieu românesc*" cuvântul scris „*apucatu-m-am și cu usârdie am nevoit și dascăli de tipografie am adus în sfânta și de Dumnezeu păzită mitropolie a scaunului Bucureștiului, i-am așezat și de iznoava tipografie, adică tipariu de tipăritul cărților am rădicat, cu toate meșteșugurile câte au trebuit*".

După cum rezultă din cele de mai sus, tipografia era târnosită de o față bisericească, fapt care denotă, pe de o parte, interesul Bisericii pentru slova tipărită, laică sau cultă, iar pe de altă parte, climatul de cultură profundă pe care îl respira mediul ortodox românesc.

Revenind la Mitropolitul Varlaam, din text reiese că eforturile materiale ale organizării tiparniței sunt suportate de către acesta, iar complexitatea lucrului înfăptuit este redată prin expresia „*cu toate meșteșugurile câte au trebuit*". Din această precizare se înțelege existența, în cadrul tipografiei, a tot ceea ce constituia regia unei tipărituri: forme, litere, ateliere de xilogravură, corectură, legătorie etc.

Mărimea și gradul de înzestrare tehnică a tipografiilor erau variate. Existau tiparnițe mici, cu două – trei garnituri de litere și o presă, sau tipografii mari, cu garnituri de poansoane și matrițe, cu care se realizau literele chirilice, grecești, latine sau arabe, și câte patru prese.

Pornind de la Registrul de lucruri tipografice trimis din Rusia în Moldova Mitropolitului Dosoftei, document care se găsește în arhiva Patriarhiei din Moscova, fiind datat 16 decembrie 1679, Doru Bădără ajunge, prin comparație, la o descriere cât mai exactă a unei prese tipografice din acea vreme.

Apreciatul istoric scrie: „*În esență, presa tipografică utilizată în secolul al XVII-lea și în primele opt decenii ale secolului al XVIII-lea era vechea presă folosită de Gutenberg, căreia după 1550 i s-au adus o serie de modificări. Astfel, șurubul ce face să coboare platina pe formă și care până atunci era din lemn, la fel cu toată presa, este confecționat acum din metal. Fundamentul fix sub platină, până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, va deveni mobil. Cu ajutorul unui simplu dar ingenios sistem de scripete și pârghii constituind cărucul, el va putea culisa pe un ghidaj, ieșind din cadrul presei, și rezolvându-se astfel problema bunei cerneluiri a formei.*

***Cheia înțelesului*, 1678**

Tot pentru o mai bună imprimare, în aceeași perioadă este imaginat și adaptat sistemul timpan-frisquet, iar la începutul secolului al XVIII-lea W. Jansen Blacu concepe și realizează un sistem de contragreutate ce permite ridicarea automată a platinei după realizarea imprimării".

Pe lângă presă, o tipografie mai poseda ramca (o ramă de metal în care se închidea și se fixa, prin strângerea cu șuruburi, forma tipografică a materialului zățuit), marzana (elementul introdus în forma zățuită în locul unde urmează să rămână câmp alb în carte), frasqueta, timpanul (piesa care servea la buna fixare a hârtiei pe formă) sau postavul (care avea rolul de a asigura imprimarea egală a literelor chiar după închiderea formelor). Ca parte metalică era kuka, adică mânerul șurubului presei de imprimat și un sistem de fixare a formei tipografice, care este prezentat în traducerile românești ca fiind „*colovretu pătratu, ferecatu cu feru, 4 stele de feru și în ele 4 cuie întărite, 4 ferigi la stea, 2 chiotori sun colovretu și ua chiaia totu de feru*".

Dar cel mai important obiect dintr-o tipografie era, fără îndoială, litera mobilă turnată. Schema de apariție a unei litere este: patrița (poanson) – matrița – litera turnată. Făcătorii de litere erau meșteri de seamă în desfășurarea întregului proces tipografic, printre ei numărându-se și Antim Ivireanul.

Poansoanele, realizate dintr-un metal dur, aveau litera desenată și apoi gravată în relief. Din veacul al XVIII-lea, confecționarea poansoanelor devine o specialitate bine definită, eliminându-se astfel varietatea mare de litere. După poansoane se turnau matrițele, care reprezentau literele de serie, din ele ieșind la lumină literele.

Aliajul necesar era turnat pe matriță, cel mai bun fiind cel compus din plumb, cositor și antimoniu, îndeplinind astfel

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

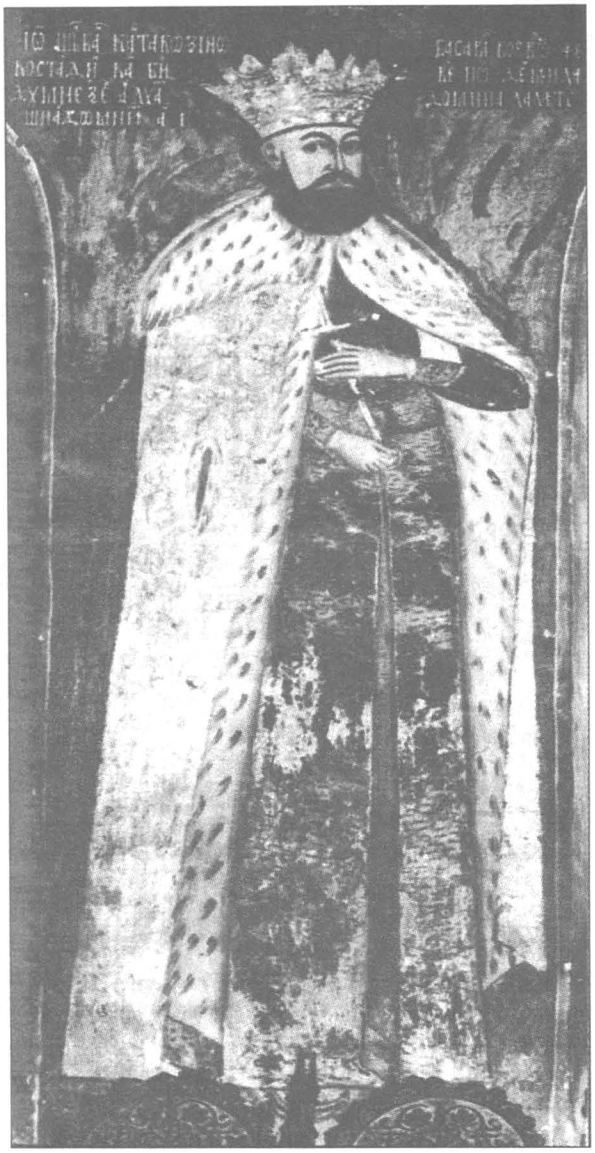

Șerban Cantacuzino (frescă de la Hurezu)

calitățile cerute: să nu aibă o temperatură prea mare de realizare, să fie rezistent, să nu oxideze și să cerneluiască bine. Doru Bădără crede că *„probabil rețeta de aliaj folosită de tipografii români era apropiată de cea practicată în Europa timpului, anume una în care plumbul ocupa un loc mult mai mare, conducând la realizarea unor litere mult mai rezistente. Credem că includerea Pb menționat cu o taxă de 120 de bani «povară» în orânduiala vămii «Câinenilor» din februarie 1705, este dovada unui activ import al acestui metal din care cel puțin o parte era destinată turnării de litere"*.

Același autor, ce se dovedește îndeaproape preocupat de procesul tehnic de tipărire, precizează că *„după turnare în matrițe și răcire, literele erau vărsate din matrițe, controlate și eventual rectificate cu pila, bucată cu bucată, fapt certificat de prezența pilei în inventarul Tipografiei Mitropoliei"*.

Pentru o imagine completă trebuie adăugat faptul că *„literele se păstrau în cutii mari în care fiecare dintre ele avea despărțitura ei, plus despărțiturile rezervate albiturii, cutii care se numesc case... Pentru alfabetul chirilic credem că o casă avea cel puțin 86 de căsuțe pentru cele 43 de litere ale alfabetului, plus mai multe pentru albitură, semne de punctuație... Existau case separate pentru fiecare caracter de literă"*.

Revenind, după această incursiune în tehnica tipăririi, la Tipografia Mitropoliei, trebuie să spunem că, în principiu, tehnica aplicată aici și care dădea viață cărților era folosită și în alte centre tipografice ale epocii.

Prima operă a fost *Cheia înțelesului*, apărută în 1678. Este tipărită în limba română și are 108 file. Mircea Tomescu consideră că *„Predoslovia nu precizează, dar sigur că «dascălii de tipografie» ca și tipografia au fost aduși din Ucraina. Mărturiile acestei proveniențe le avem în faptul că prima carte tipărită este traducerea din limba rusă a lucrării învățatului «chir Ioanikie Galeatovski, arhimandritul Cernigovului», iar printre «dascălii de tipografie» aflăm pe ucrainianul Iakov Bakov, pe care probabil Varlaam l-a cunoscut în timpul călătoriei sale în Rusia, pe când era numai stareț al Coziei"*.

Acest prim rod al tipografiei mitropolitane se caracterizează prin absența stemei țării și a numelui domnitorului și prin prezența stemei mitropolitane.

Semnătura este următoarea: *„VARLAAMU Cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscopu I Mitropolitu alu Târgoviștii și alu scaunului Bucureștiloru, Exarhu Plaiului și a toată Ugro-Vlahiia"*. De asemenea, mai este interesant faptul că Predoslovia și, implicit, tipăritura este adresată *„Tuturoru pravoslavniciloru creștini, cari suntu născuți întru limba noastră rumânească"*.

Această precizare este, de fapt, o confirmare a politicii de redeșteptare a spiritului național românesc, care se urmărea prin politica editorială, indiferent de comanditarul tipăriturii (trebuie ținut cont că este vorba de prima carte bucureșteană după un secol de absență).

Din punct de vedere tehnic, Doru Bădără consideră că *„tipografia Mitropoliei din București este într-adevăr o tiparniță bine înzestrată, beneficiind de o bună garnitură de poansoane sau, cel puțin, de matrițe foarte bine executate"*.

Tipografia Domnească

A primit piatra de temelie în 1687, prin transferul materialului tipografic aparținând tipografiei mitropolitane. Preluarea trebuie înțeleasă în contextul politicii editoriale a lui Șerban Cantacuzino, care, după editarea *Evangheliei* și *Apostolului*, pregătea apariția *Bibliei de la 1688*, cea care va purta numele de *Biblia lui Șerban*.

Doru Bădără face câteva precizări importante cu privire la această preluare: *„Pentru concretizarea acestui proiect era necesar un alt material tipografic decât cel existând în tipografia Mitropoliei. În primul rând, era nevoie de o altă literă de rând, care prin dimensiuni să permită cuprinderea întregului text într-un singur volum, apoi asigurarea unei cantități foarte mari din această literă pentru a putea imprima o lucrare de 944 de pagini in folio, având textul pe 2 coloane, și nu în ultimul rând eventuala reparație a teascurilor...*

Cel care a investit fondurile necesare realizării unei noi garnituri de poansoane și matrițe, precum și în turnarea noii litere de rând, ce a făcut o lungă carieră în tipografia domnească din Mitropolie, a fost domnitorul Șerban Cantacuzino".

După trecerea în neființă a lui Șerban Cantacuzino, petrecută în ziua de 26 octombrie 1688, noul domn, Constantin Brâncoveanu, va lua măsuri pentru a lărgi orizontul de tipărire, înzestrând tipografia cu litere grecești. Ele vor fi turnate de către Mitrofan.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

În 1691, după alegerea lui Mitrofan ca episcop de Buzău, la conducerea tipografiei a fost pus viitorul mitropolit Antim Ivireanul. Venirea lui Antim Ivireanul la conducerea tipografiei a însemnat începutul unei perioade extrem de faste în ceea ce privește producția tipografică. Antim a lucrat cu litera chirilică, turnată în matrițele lui Mitrofan, dar, luând în considerare aprecierea lui Antonio Maria del Chiaro, care spune că tipografia avea „*litere arabe, grecești, valahe și ilirice*", putem înțelege că Antim a stăpânit acest meșteșug deosebit al tăierii de litere. Sub directa lui supraveghere, tipografia bucureșteană va atinge o dezvoltare fără precedent.

În privința dotării tehnice a tipografiei, nu se poate trece cu vederea existența unor „*clișee în lemn și aramă pentru trebuințele tipografiei*", fapt ce atestă o complexitate deosebită.

Subliniind calitățile de tipograf ale lui Antim Ivireanul, M. Tomescu preciza: „*Tipograf abil, Antim Ivireanul a săpat cu îngrijire literele arabice și făcând noua halcografie arabică*", referindu-se evident la tipografia cu litere arabe.

În perioada 1701 – 1705 se înregistrează o dinamică mare a tipăriturilor, cele 15 lucrări apărute în acest timp fiind expresia unui interes constant al Domniei pentru slova scrisă.

Tipografia Domnească a scos un număr de 27 de titluri între anii 1678 – 1716, ceea ce reprezintă 19,85% din producția de carte munteană în perioada studiată. Ținând cont de tehnica avută la dispoziție și de faptul că între anii 1691 – 1705 (perioada Antim) s-au scos nu mai puțin de 20 de titluri, în limbile română, greacă, turcă, ne putem face o imagine cât mai temeinică asupra efortului deosebit cerut de actul tipografic.

Tipografia Mănăstirii Tuturor Sfinților

După ce a condus Tipografia Domnească între anii 1691 – 1705, precum și Tipografia Mănăstirii Snagov, Antim Ivireanul a durat o tipografie care să-i ducă pomenirea în mănăstirea bucureșteană al cărei fondator este: *Mănăstirea Tuturor Sfinților*.

Această ctitorie a fost zidită între anii 1713 – 1715, pentru ea fiind așternut la 24 aprilie 1713 *Așezământul Mănăstirii Antim*, de fapt o adevărată diată a Mitropolitului.

Manuscrisul este păstrat la Biblioteca Academiei Române și a fost copiat după 15 martie 1716, data ultimului codicil. Are dimensiunea de 29/20 cm, numără 35 de foi, din care 31 scrise în grafica preotului Nicola.

Titlul complet este următorul: *Învățături pentru așezământul cinstitei Mănăstiri a Tuturor Sfinților, adecă capete 32 între carele să cuprind toată chiverniseala mănăstirii și rânduiala milelor ce s-au hotărât să se facă pre an la săraci și la lipsiți din venitul casei. Acum întracelași chip așezat în zilele prealuminatului și înălțatului domn Io Constantin Brâncoveanu Basarab voevod, de noi smeritul mitropolit al Ungrovlahiei Antim Ivireanu, ctitorul. La leat 7221, aprilie 24, în care an s-au început zidirea besericii.*

Din textul așternut de cărturarul și înaltul ierarh Antim Ivireanul rezultă clar scopul de binefacere pentru săraci. Privit mai departe, în contextul capitolelor VI (*Despre învățătura copiilor*) și XVII (*Despre tipografie*), actul de fundație simbolizează convingerea lui Antim că o educație culturală și sistematică pentru cei mulți se poate face numai cu ajutorul cărților. De altfel, ca un corolar al celor două capitole citate avem capitolul XVIII intitulat *Pentru Viviliotecă*, în care se

Biblia de la 1688

conturează primele dispoziții privind organizarea și funcționarea unor biblioteci.

De un interes aparte pentru subiectul de față socotim că se cuvine a fi evocate importantele dorințe ale Mitropolitului: „*Las cu blestem și aceasta, să aibă datorie tipograful să învețe meșteșugul tipografiei unul după altul, pentru ca să nu piară acest meșteșug din țară, nici să părăsească lucrul cărților pentru folosul țării și pentru ajutorul casei*".

Din acest text se poate înțelege intenția lui Antim de a forma la mănăstirea pe care o fondează o școală practică de tipografie, în care să se instruiască noi meșteri. Motivele arată o prețuire morală și materială arătată cărții, de a nu lăsa să piară acest meșteșug, astfel explicându-se folosul țării și ajutorul casei.

Evocând școala practică de tipografie, ne referim la faptul că este reglementată și plata tipografilor, acesta fiind, fără îndoială, un stimulent în atragerea pentru meserie: „*Când vor lucra tipografiile, au cea grecească, au cea românească, au cu bani străini, au cu banii casei, să aibă a lua tipograful carele va fi împreună cu feciorii lui, cât va avea de lucru la coală, plata lui taleri 3, și să ia și 10 cărți cu hârtia stăpânească, și feciorii lui câte o carte, însă plata coalei să fie de taleri 6*".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Reies, totodată, precizări privind dotarea tehnică, complexă a tipografiei, precum și faptul că în structura sa internă stabilimentul cuprindea două secții: una grecească și cealaltă românească. Aceeași prețioasă clasificare se face privitor la cei care sprijineau actul tipografic, prin sintagma *„au cu bani străini, au cu banii casei"*, demonstrând existența unor lucrări comandate și a unora proprii, implicit, a unei politici comerciale și a unui profit care trebuia să rezulte. De altfel, Antim Ivireanul arată că din cei șase taleri, cât se plătea pe o coală, *„pre jumătate să rămână pre sama casei"* pentru ca *„de s-ar strica ceva de ale tipografiei să fie datoare casa să le dreagă"*. Informația în sine oferă și un alt element valoros, și anume costul ridicat al utilajelor tipografice, căci numai o mănăstire cu însemnate fonduri putea să le procure sau să le repare.

La această tipografie vor apărea doar trei titluri. Primul, Alexandru Mavrocordat, *Istoria Svântă*, 1716, prezintă două particularități: pentru prima dată apar stemele reunite ale Țării Românești și Moldovei. Faptul trebuie văzut și în contextul familiei domnitoare a Mavrocordaților și al ambițiilor politice ale acestora. În al doilea rând, opera unui Mavrocordat, adus de turci, scoasă la o tiparniță a unui opozant, putea să ducă la discreditarea lui Antim ca luptător antiotoman sau să exprime drept realitate creșterea influenței Mavrocordaților.

O altă lucrare trasă sub presa tiparniței este *Slujbele de obște ale tuturor sfinților*. Ea demonstrează existența secției în limba română și a garniturii de litere chirilice. Tipografia Mănăstirii Antim a contribuit astfel la lărgirea posibilităților de citire în limba poporului. Se confirmă îndemnul mitropolitului transilvănean Simion Ștefan, care scria cu prilejul apariției *Noului Testament de la Bălgrad* (1648), comparând circulația cuvintelor cu cea a banilor: *„banii aceia sunt buni, cari umblă în toate țările, așa și cuvintele acelea sunt bune care le înțeleg toți"*.

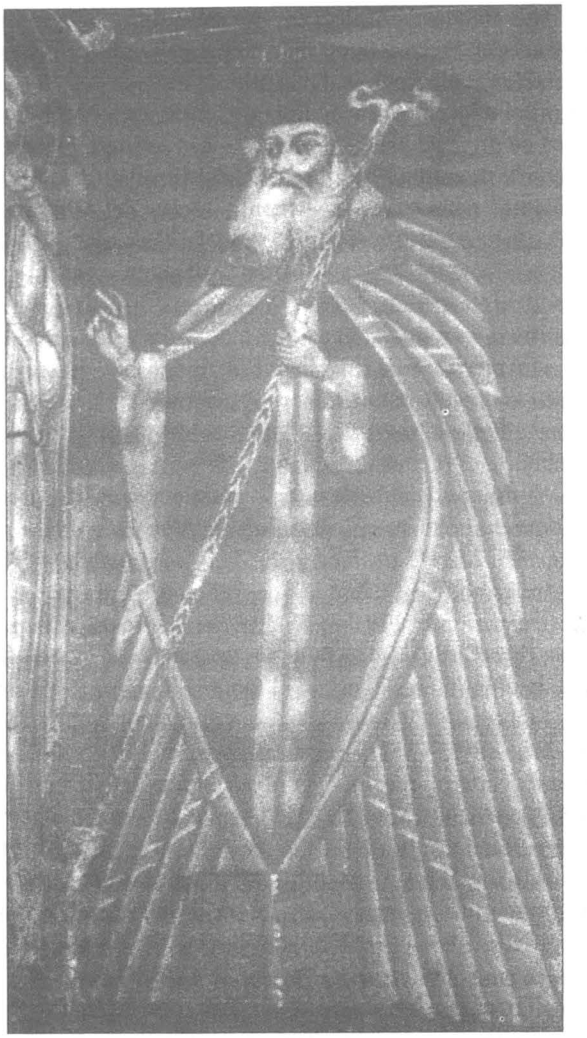

Antim Ivireanul (pictură de la Mănăstirea Govora)

Tipografia Mănăstirii Sfântul Sava

Ultima prezență a lui Antim Ivireanul prin tipografiile bucureștene se regăsește la tipografia de la Mănăstirea Sfântul Sava. Această întreprindere, pe care D. Bădără o vede *„realizată la sugestia unor înalți ierarhi greci, prin eforturile cumulate ale lui Constantin Vodă Brâncoveanu și ale mitropolitului Antim Ivireanul, în intervalul 1708 – 1714"*, a beneficiat de dotarea tehnică pe care Antim a oferit-o în semn de bunăvoință față de patriarhul Hrisant Nottara.

Această danie venea în urma disensiunilor apărute între cei doi ierarhi în problema mănăstirilor închinate. Poziția mitropolitană reiese din capitolul I al Așezământului: *„mănăstirea să fie slobodă, nesupusă și nestăpânită de nici un fel de obraz, nici de domnul țării"*. Dania materialului tipografic este cunoscută din scrisorile mitropolitului către Hrisant Nottara, din 21 ianuarie 1713 și 3 iulie 1714, prin care Antim îl anunța pe ierarhul grec că va utila tipografia, iar apoi îndeplinirea promisiunii.

Bibliografie

1. Ludovic Demeny, *București – centru de tiparniță în secolul al XVI-lea*, IX, 1972.

2. *Documente privind istoria României*, B, *Țara Românească, veacul XVI – XVII*, Editura Academiei RPR, 1951.

3. Stoica Nicolaescu, „Documente cu privire la istoricul Bucureștilor", în „Revista Muzeului Municipiului București", 1935, nr. 1.

4. Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *Muzeul Curtea Veche. Palatul Voievodal*, Muzeul de Istorie a Municipiului București, 1973.

5. Paul Cernovodeanu, „Noi precizări cu privire la bătălia cîștigată de Matei Basarab în împrejurimile Bucureștilor", în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»", Iași, 22, 1985.

6. Nicolae Stoicescu, *Repertoriu bibliografic al monumentelor feudale din București*, Editura Academiei RPR, 1961.

7. Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ed. II, Editura Sport-Turism, 1979.

8. *Bibliografia Românească Veche 1508 – 1830*, I, II.

9. Doru Bădără, *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 1998.

10. Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, Editura Științifică, 1968.

11. Radu Ștefan Ciobanu, *Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino*, Editura Sport-Turism, 1982.

12. Ștefan Ștefănescu, *Istoria românilor de la Mihai Viteazul la Constantin Brâncoveanu*, Editura Universității din București, 1996.

13. Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu*, Editura Științifică, 1969.

14. Fanny Djindjihașvili, *Antim Ivireanul, cărturar umanist*, Editura Junimea, 1982.

15. Antim Ivireanul, *Opere*, Editura Minerva, 1972.

16. *Istoria Românilor*, compendiu, 1996.

17. E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, XIV, 1915.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Patrimoniu

Din colecţiile Bibliotecii Metropolitane Bucureşti

Opere alese din autorii mari români şi străini
Biblioteca pentru toţi: Literatură, arte, ştiinţe
Volumul coligat cuprinde: **I.L. CARAGIALE,** ***Notiţe şi fragmente literare***, Editura Librăriei Carol Müller, Bucureşti, 1897; **Mauriciu BLOCK,** ***Mamele celebre***, traducere de L. T., Editura Librăriei Storck & Müller, Bucureşti, 1898; **Sir John LUBBOCK,** ***Întrebuinţarea vieţei***, traducţie de Dumitru Stăncescu, Editura Librăriei Carol Müller, Bucureşti, 1898; **Pitarul Hristache,** ***Povestea Mavrogheneasca***, cu o introducere şi note de Gheorghe Adamescu, Editura Librăriei Carol Müller, Bucureşti, 1898; **C. BĂLĂCESCU,** ***Poesii***, cu o precuvîntare de I. Suchianu, volumul I, Editura Librăriei Storck & Müller, Bucureşti, 1898.

Elocuenţa Română.
Discursuri adunate, orânduite şi adnotate de Gheorghe ADAMESCU
Editura Librăriei „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti [f.a.]

Cuprins: Luca Cârjă, *Discurs către Regele Poloniei*, 1523; Mihaiu-Viteazul, *Discurs înaintea luptei dela Călugăreni* atribuit eroului de N. Bălcescu în *Istoria Românilor sub Mihaiu-Vodă Viteazul*, 1595; Antim Ivireanul, *Predica ţinută când s'a făcut Mitropolit*, 1709; Veniamin Costachi, *Cuvîntare pentru pace şi înfrăţire*, 1812 – 1821; George Lazăr, *Despre decadenţa Românilor şi începerea înălţării din nou*, 1816 – 1822; M. Cogălniceanu, *Cuvânt introductiv la cursul de Istoria Naţională*, rostit în 24 Noembre 1843 în Academia Mihăileană; C. Negri, *Trecutul şi viitorul României*, 1848; Simion Bărnuţ, *Românii şi Ungurii*, 1848; Vasile Boerescu, *Despre însemnătatea Unirii*, 1859; Anastase Panu, *Discurs cu ocaziunea Medaliei*, 1859; M. Cogălniceanu, *Discurs după alegerea lui Cuza*, 1859; C. A. Rosetti, *Discurs către Domnitorul Cuza*, 1859; T. Cipariu, *Puterea de viaţă a naţiunii române*, 1860; Barbu Catargiu, *La Unirea definitivă*, 1861; M. Cogălniceanu, *Îmbunătăţirea soartei ţăranilor*, 1862; Ioan C. Brătianu, *Politica externă a României*, 1868; Ioan C. Brătianu, *Oamenii noştri politici*.

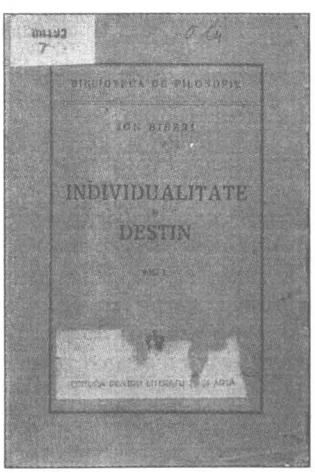

Ion BIBERI, ***Individualitate şi destin***
Vol. I, Fundaţia Regele Mihai I, Bucureşti, 1945

Perspectiva dela care au fost privite faptele examinate în ciclul de lucrări din care face parte acest volum, împreună cu lucrarea noastră anterioară, Funcţiunile creatoare ale subconştientului, *şi a celui următor, ce va încheia studiul,* Individualitatea umană şi faptul artistic, *este faptul că o individualitate reprezintă rezultanta unei încrucişări unice de condiţionări, că această individualitate e unică în univers şi că dispariţia ei nu poate fi înlocuită prin nimic echivalent...*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Istoria cărții

FRANÇOIS RABELAIS
Gargantua și Pantagruel

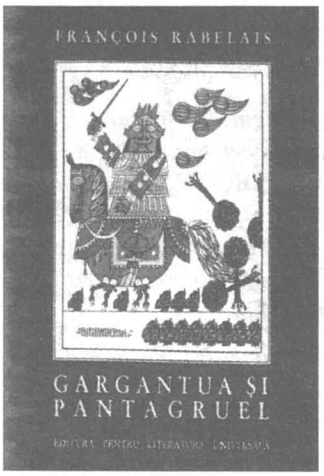

Din *Cuvîntul înainte al scriitorului*

Voi toți, bunii mei învățăcei, ca și ceilalți împătimiți ai lenei, văzînd numele poznaș al cărților ce-am scris:* Gargamela, Pantagruel, Bucă-Groasă, Mîndria prohabului, Slănină pe fasole *cum commento și altele, lesne ați putut crede că citindu-le veți găsi în ele numai glume hazlii, snoave pipărate și minciuni șugubețe; fiindcă nu v-ați ostenit să le cercetați mai adînc, ci le-ați judecat după înfățișarea lor, adică după denumirea cărții, care stîrnește îndeobște batjocură și rîs. S-ar cuveni însă a privi cu mai puțină pripeală rodul stăruințelor omenești, de vreme ce voi singuri spuneți că nu haina îl face pe călugăr; că se arată unul în anteriu de monah, dar în el nimic duhovnicesc nu are, iar altul își azvîrlă pe umăr o mantie spanioleasca, dar vitejia lui n-a văzut Spania niciodată.

Iată de ce, deschizînd această carte, să cumpăniți cu multă luare-aminte cuprinsul ei. Veți vedea astfel, că miezul pe care îl ascunde are cu totul alt preț decît chipul zugrăvit pe deasupra, iar gîndurile din adînc nu sînt atît de uşuratice, după cum ar putea să arate învelișul lor. Iar dacă veți afla în toate aceste cuvinte încredințate tiparului acea veselă pierdere-de-vreme pe care numele cărții v-o făgăduiește, să nu vă opriți aici, ca și cum ați asculta vrăjiți cîntecul sirenelor, ci să tălmăciți într-un înțeles mai cuprinzător ceea ce vi se pare că izvorăște dintr-o inimă lipsită de griji...

François RABELAIS, *Gargantua şi Pantagruel*, în românește de Alexandru HODOȘ, prefață de N. N. CONDEESCU, ilustrații de Benedict GĂNESCU, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967

Am încercat să redăm pe *Gargantua și Pantagruel* într-o limbă românească vorbită și înțeleasă astăzi de toți românii. Ne-am dat seama din capul locului de toate dificultățile pe care avea să le întîmpine munca noastră, dar am socotit că ne-am pune noi înșine probleme mai greu de rezolvat, dacă am întreprinde o transpunere a textului original într-o limbă românească vetustă, pe care ar trebui s-o dezgropăm din cine știe ce hronic moldo-valah sau dintr-o cazanie uitată de vreme într-o chilie mănăstirească. Și tot ar mai fi rămas întrebarea, dacă izbutind să culegem și să punem în ordine acest material lexic arhaizant, el ar fi fost îndestulător pentru a-l tălmăci pe Rabelais în toată plenitudinea și varietatea lui...

Silindu-ne să transpunem într-o limbă română firească proza atît de savuroasă și atît de bogată a lui Rabelais am limpezit-o, pe cît se poate, pentru o plăcută lectură curgătoare, dar nu ne-am îngăduit nici o clipă să-i renovăm sintaxa, să-i răsturnăm întorsătura frazelor sau să-i scurtăm belșugul adjectivelor...

În sfîrșit, pentru traducerea aidoma a textelor pantagruelice se mai ridică o dificultate, destul de poznașe... Nu numai arhaismul limbii sale îl împiedică pe Rabelais să fie citit de cei mulți, ci mai cu seamă caracterul obscen al scrisului său, care îi înstrăinează pe cititorii săi cei mai chemați să-l înțeleagă și să-l prețuiască. „*Nu-i greu să faci din «Gargantua» și «Pantagruel» o ediție modernă, înlăturînd bizareriile unei ortografii învechite, dar a-l epura pe Rabelais înseamnă a-l trăda*". E o părere discutabilă. Căci adevărata jignire, cu totul nemeritată, pe care i-am aduce-o acestui luminat spirit al Renașterii, ar fi să credem că opera lui ar rămîne grav amputată, dacă am stărui mai puțin asupra bufoneriilor sub care, ca și Erasm în *Lauda nebuniei*, a încercat să-și strecoare îndrăznelile de gîndire...

Noi am ales calea de mijloc, atenuînd oarecum sosurile prea pipărate din delicioasa bucătărie a lui Rabelais – cum o numește La Bruyère – avînd toată grija să nu le stricăm gustul. Nici savoarea galică, nici viziunea realistă a vieții, nici umanitatea cugetării lui Rabelais n-au suferit vreo știrbire...

Alexandru HODOȘ

Aveam din naștere înclinări către înțelepciune" – mărturisește Rabelais lui Lucian, ambii personaje de dialog filozofic voltairian; „am devenit tot atît de savant ca și Erasm, însă, văzînd că înțelepciunea și știința nu duc, de obicei, decît la azil sau la spînzurătoare (...) îmi veni ideea să fiu mai nebun decît toți compatrioții mei laolaltă. Compusei o carte voluminoasă cu poveşti să nu le crezi nici pe jumătate, plină de măscări pe deasupra, și în care am batjocorit toate superstițiile, toate ceremoniile, tot ce se venera în țara mea, toate categoriile sociale, de la cea de rege și de papă pînă la cea de teolog, mai disprețuită decît oricare alta (...). Am măgulit slăbiciunea compatrioților mei: le-am vorbit de băutură, le-am debitat obscenități și, astfel, totul mi-a fost îngăduit. Oamenii deștepți mi-au înțeles șiretlicul și mi-au fost recunoscători; cei nepricepuți n-au văzut decît grosolăniile pe care le-au savurat; departe de a fi persecutat, am plăcut tuturor..."

Judecata aceasta a lui Voltaire, justă pentru secolul al XVIII-lea, cînd nu se cunoșteau persecuțiile suferite de Rabelais, de la confiscarea cărților grecești la Fonteny, pînă la refugiul în Lorena, impune astăzi o reconsiderare. Amatori de grosolănii cartea lui Rabelais va întîlni, sperăm, puțini la număr sau de loc; masa cititorilor doritori de a se instrui va înțelege că masca rîsului a fost necesară pentru a acoperi un tezaur de idei noi; vor urma sfatul autorului, din Precuvîntare*: vor sfărîma osul pentru a-i suge măduva plină de substanță.*

N. N. CONDEESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cuvîntarea seniorului Soarbezeamă

De cîte ori un om sărac se apropie de cazanul cu aburi să-şi spele gura de baliga vacii, sau porneşte la tîrg să-şi cumpere încălţări de iarnă, căprarii aflaţi în trecere sau armaşii de pază primesc pe de-a rîndul cîte o fiertură de clistir cu prisosuri de burtă, trecute printr-un scaun găurit, deasupra capului. Dar, pentru atît de puţin lucru, să se apuce unii să roadă ţîţele şi să facă tocană din linguri de lemn? Oamenii gîndesc de multe ori într-un fel, iar Dumnezeu hotărăşte altminteri, căci după ce apune soarele, toate dobitoacele stau la umbră. Puteţi să mă credeţi pe cuvînt, fiindcă vă voi aduce în privinţa aceasta dovezi temeinice şi limpezi ca lumina zilei.

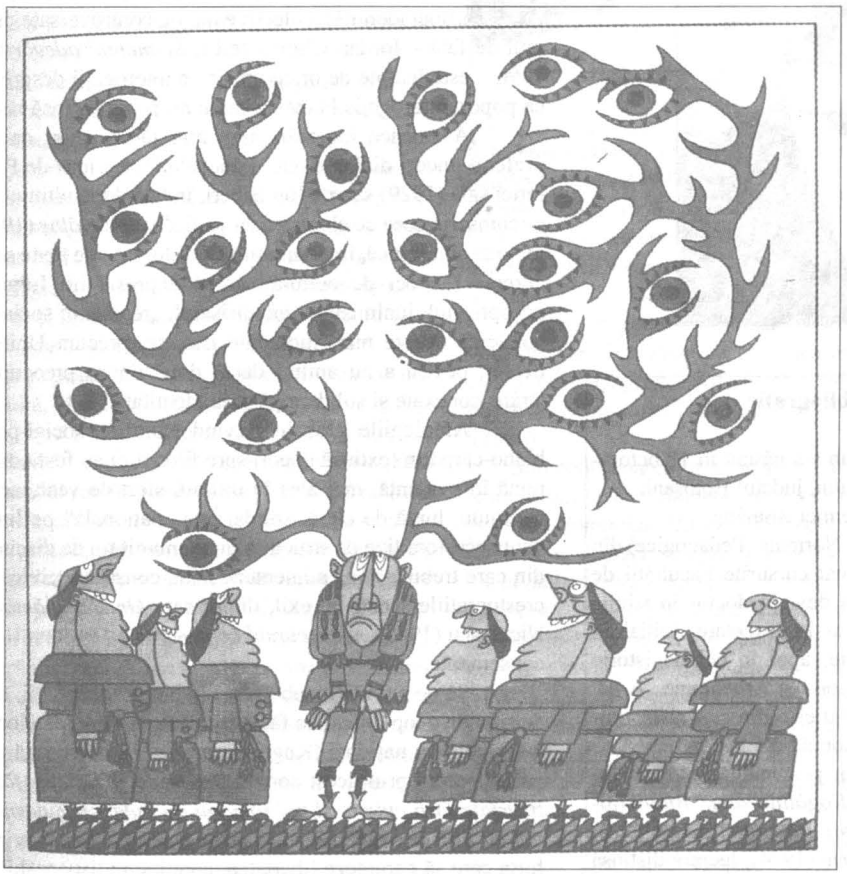

În anul treizeci şi şase, am cumpărat un dulău nemţesc cu urechile tăiate, din lînă bună, vopsit pestriţ, cum mă încredinţară toţi giuvaergiii. S-a întîmplat însă, că notarul a mai pus de la el un etcaetera. Nu sînt destul de învăţat ca să apuc soarele cu mîna, dar din strachina cu unt, în care se călesc uneltele vulcanului, am auzit că pastrama de vacă te-ar face să nimereşti butoiul cu vin noaptea fără lumînare, chiar de ar fi pitit în traista unui cărbunar încălţat cu cizme şi înveşmîntat cu platoşa şi genunchierele ce-i trebuie pentru a rumeni capul de miel la tavă. De asemenea am auzit spunîndu-se, că e bine să te dai în dragoste într-o pădure care a ars de curînd, şi e semn de noroc dacă îţi trece o vacă neagră pe dinainte.

Am întrebat pe dumnealor cărturarii, iar aceştia, adîncind lucrurile, m-au sfătuit să secer la vară într-o pivniţă cu hîrtie, cerneală, pene şi bricege lioneze pescuite în Ron şi adunate talmeş-balmeş; fiindcă hamurile, dacă intră la apă, rugina le roade ficaţii, ca să nu mai pomenim despre cîrceii care te-apucă uneori după masă, din care pricină zic unii că s-ar fi ridicat preţul la sare.

Să nu credeţi, domnilor, că în clipa cînd numita femeie îşi ungea buricul cu clei pentru a-l lăsa drept amintire ostaşului ce-şi alesese, şi pe cînd tocătura caltaboşului trecea în punga cămătarilor, ea n-avea altceva de făcut, pentru a scăpa de furia mîncătorilor de oameni, decît să lege un pumn de ceapă cu o sută de *Ave Maria* şi cu praporul unui viţel de soi, din crescătoria alchimiştilor; apoi să-şi scuture papucii şi să-i prăjească puţintel, tîrîş-grăpiş, cu sos de sfeclă, ascunzîndu-se în gaură de şarpe ca să ferească jumările. Dacă zarurile, cum vedeţi, nu vor să cadă decît la unu-unu, la trei-trei, şi iar la unu-unu, îi aştern iubitei culcuş într-un colţ al patului, o giugiulesc uite-aşa şi iar aşa, sorbind cu nesaţ din gavanosul coturnurilor frumos croiţi după măsură. Se vor bucura bobocii de gîscă ieşiţi din găoace, care joacă fripta aşteptînd să bată fierul pe nicovală şi să pună ceara la fiert pe seama băutorilor de bere. [...]

Hotărîrea ce-a dat Pantagruel în pricina celor doi seniori

Pantagruel s-a ridicat de la locul lui şi strîngînd laolaltă pe toţi preşedinţii, sfetnicii şi ceilalţi învăţaţi, le-a spus:

– Domnilor, aţi ascultat pe cei doi împricinaţi *vive vocis oraculo* şi vă rog acum să-mi spuneţi ce gîndiţi.

– I-am auzit pe amîndoi, au răspuns aceia, dar să plesnească fierea în noi, dacă am înţeles, care dintre ei are dreptate. Astfel fiind, te rugăm *una voce*, să binevoieşti a hotărî după cum socoteşti cu cale. Îţi dăm de mai-nainte încuviinţarea noastră *ex nunc prout ex tunc*, neavînd nici o îndoială că hotărîrea domniei-tale va fi dreaptă. [...]

Pantagruel a făcut apoi de două-trei ori ocolul încăperii, şi părea să cugete adînc, fiindcă icnea ca un măgar strîns în chingi, la gîndul că va trebui să facă dreptate, fără să părtinească ori să vateme pe vreunul. Întorcîndu-se la locul lui, s-a lăsat în jilţ şi a vorbit în felul acesta:

– Văzînd, ascultînd şi bine-chibzuind pricina ivită între seniorii de Pupăndos şi Soarbezeamă, judecata hotărăşte cele ce urmează:

Ţinînd seama de scîrba liliecilor care înclină bărbăteşte spre crugul verii pentru a se hîrjoni cu cimpoaiele înnebunite din pricina băutorilor şi a vicleniilor lucifugilor nictocoracici aduşi în suferinţă sub cerul Romei pe urma unui crucifix călare purtînd la şold o arbaletă – pîrîtorul era îndrituit să smolească corabia, pe care numita femeie o umfla, cu un picior încălţat şi cu altul desculţ, răscumpărînd-o fără nici o tocmeală în cugetul ei, cu tot atîtea neadevăruri, cîte fire de păr sînt sub şaua a doisprezece armăsari sau în capul unui pungaş. În acelaşi timp, recunoaştem că nu i se poate aduce o vină pentru împrejurarea deosebită prin care se pare că a trecut, neputînd să se uşureze după voie din pricina îndărătniciei unei perechi de mănuşi aromate cu pîrţuri şi mirosind a opaiţ de nucă – cum se obişnuieşte în ţinutul Myrebalais – şi astfel a dat drumul pînzelor cu ghiulele de bronz, ai căror bucătari plămădeau de-a-ndoaselea zarzavaturile umplute cu veveriţă din clopoţelul eretelui cusut după izvoade ungureşti, purtate de cumnatul ei, drept amintire, într-un paner alături, împodobit cu noduri în trei ite şi bătaie de cap, din cuşca unde se vînează viermele-papagal, cu pene.

Iar în ceea ce priveşte partea pîrîtă, nu se poate dovedi că ar fi un derbedeu mîncător de brînză sau măsluitor de mumii îmbălsămate, nici că ar fi fost văzut dîndu-se în leagăn, după cum pîrîtorul a arătat; judecata îl cheamă să plătească trei ulcele de lapte prins, prelorelitantat şi şafranizat după obiceiul pămîntului; aceasta pînă la toamnă, în luna mai, cînd numitul pîrîtor va fi ţinut să dea firele şi cîlţii trebuitori pentru astuparea capcanelor din gît, împletite în pelerine bine pietruite cu rotocoale. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Autografe contemporane

Alexandru ZUB

A regândi și asuma critic trecutul

Biobibliografie

Istoricul Alexandru Zub s-a născut în 12 octombrie 1934 la Vârful Câmpului, județul Botoșani.

Este Membru al Academiei Române.

După absolvirea Școlii Normale (Pedagogice) din Șendriceni-Dorohoi, a urmat cursurile Facultății de Istorie din Iași. În 1973 a devenit doctor în științe istorice. Din 1957 a lucrat în cercetare, inițial în colectivul de istorie medie, apoi în cel de istorie modernă la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol" din Iași; din 1990 este director al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol" din Iași.

S-a aplecat asupra unor personalități ale istoriografiei române: *Mihail Kogălniceanu. Biobibliografie* (1971); *A. D. Xenopol. Biobibliografie* (1973); *Mihail Kogălniceanu, istoric* (1974), lucrare distinsă cu Premiul „N. Bălcescu" al Academiei Române; *Vasile Pârvan, efigia cărturarului* (1974), lucrare distinsă cu Premiul „N. Bălcescu" al Academiei Române; *Vasile Pârvan. Biobibliografie* (1975); *Pe urmele lui Vasile Pârvan* (1983) ș.a.

Și-a legat numele de editarea unor lucrări de referință ale marilor istorici români: V. Pârvan, *Corespondență și acte* (1973); M. Kogălniceanu, *Opere* II (*Scrieri istorice*) (1976); V. Pârvan, *Scrieri* (1981) și coordonarea seriei *Memoriale* (2001); *Idei și forme istorice* (2003); A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană* ș.a.

Diverse restituții monografice și analize de ordin teoretic privind istoria și menirea ei în societatea modernă a făcut în volumele: *Junimea, implicații istoriografice* (1976); *A scrie și a face istorie* (1981); *Biruit-au gândul: note despre istorismul românesc* (1983); *De la istoria critică la criticism* (1985); *Istorie și istorici în România interbelică* (1989); *Istorie și finalitate* (1991); *În orizontul istoriei* (1994). Acestora li se adaugă: *Eminescu. Glose istorico-culturale* (1994); *La sfârșit de ciclu. Despre impactul Revoluției Franceze* (1994); *Impasul reîntregirii* (1995);

Mărturie a unor contemporani de vârste și profesii diferite, bilanț subiectiv în miezul unei epoci de penibilă tranziție, dialog *sui generis* asupra unei identități colective mereu controversate, indecise, fluctuante, volumul de față – Iordan Chimet (ed.), *Momentul adevărului*, Dacia, Cluj-Napoca, 1996 – este înainte de orice un șir de interogații despre noi înșine, ca indivizi și ca popor, interogație la care nimeni nu poate da însă răspunsuri definitive.

Asemenea încercări s-au mai făcut, chiar dacă în alte forme. A fost preferat uneori dialogul, ca în ancheta întreprinsă de Felix Aderca asupra generației sale (1929) sau de Ion Biberi, îndată după ultimul război mondial, pentru a circumscrie ceea ce el credea că va fi *Ziua de mâine* (1945). Alteori, s-a recurs la metoda antologică, întocmindu-se crestomații de texte semnificative pentru unele curente („epoci de cultură", după expresia lui Iorga), precum iluminismul, pașoptismul, junimismul, gândirismul, „realismul socialist" etc. Ori s-au antologat texte despre mari momente istorice, precum Unirea și Războiul Independenței, pentru a nu aminti decât două dintre preocupările noastre obsedante, strâns conexate și solidare până la identitate.

Antologiile globale privind gândirea social-politică din spațiul danubiano-carpatin (extinsă uneori spre filosofie) au fost concepute în așa fel încât să pună în evidență, mai ales în ultimul sfert de veac, aceleași elemente: progres continuu, luptă de clasă, solidaritate „națională" pe linia câtorva idei. Convergența acestora ține de structura unui anumit tip de discurs: *vulgata* istoriografică, din care trebuia să se alimenteze noua conștiință civică, *omul nou*. Excepție fac crestomațiile scoase în exil, dintre care *Omul și pământul românesc*, de Mihai Niculescu (1955), și *Discursul contemporan*, de Ioan I. Mirea (1977), merită a fi consemnate.

Să ne amintim, sub acest unghi, că pașoptiștii, rău serviți în elanurile lor de situația geopolitică, au făcut din Unirea Principatelor „cheia de boltă" a întregului edificiu național (Kogălniceanu) și că o întreagă generație se rostea, odată cu Bălcescu, prin acest sorit: *„Nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere, și noi românii nu putem fi puternici până când nu ne vom uni cu toții în unul și același corp politic"*. Numai prin unire se putea dobândi forța care să garanteze libertatea, condiție indispensabilă a fericirii. Ordinea termenilor nu e câtuși de puțin aleatorie. Istoricul știa că scopul nostru ultim e fericirea și că aceasta depinde în orice caz de libertate. Un alt contemporan se întreba cum să se elimine răul din societatea românească și răspundea numaidecât că, de oriunde ar veni, dinăuntru, din exterior sau din ambele direcții, răul poate fi stârpit numai prin unire. Unirea a fost, pentru generațiile care au edificat România modernă, un *credo* inebranlabil, care le-a dat tărie în momente de cumpănă și le-a făcut să înfrunte marile deziluzii ce însoțesc orice operă de istorie. Un idealism salutar le-a permis să insiste și atunci când șansele de izbândă erau nesigure, ca de atâtea ori, sau când totul părea pierdut, ca într-o lungă, dramatică perioadă din primul război mondial.

Istoria nu e nici drum drept, nici cărare bătută. Și rareori se întâmplă ca militanții pentru un mare ideal să aibă câștig de cauză. De obicei, cauza se impune mai târziu, prea târziu, peste hecatombele ei de jertfe. Dacă i-am pomenit pe unioniști, este pentru că ei reprezintă, în istoria noastră, un caz rar de izbândă însoțită de o conștiință pe măsură, lesne degajabilă din scrisorile unor protagoniști de talia lui Kogălniceanu sau Alecsandri. I-am amintit și fiindcă, la un alt palier al istoriei, pe altă volută a spiralei, problemele lor sunt parcă și ale noastre. Istoria nu se repetă, evident, însă comportă analogii și sugerează modalități de conduită al căror folos practic nu trebuie subestimat. Sursă dinamogenă, în sensul despre care vorbea Goethe, referindu-se la entuziasmul pe care-l poate stârni adesea, istoria a produs uneori istorism (*Historismus*, *historisme*, *historicisme*, *storicismo*), concept ambiguu, care a dat loc la numeroase dispute, fără

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

a-şi epuiza încă resursele. Secolul al XIX-lea a fost prin excelenţă un „secol al istoriei", iar secolul XX a cunoscut (prin naţionalism-socialism şi naţional-comunism) distorsiuni inimaginabile, cu urmări dintre cele mai grave pentru umanitate. Exegeze recente, precum *Le passé d'une illusion* (1995) de François Furet, subliniază intima înrudire dintre ele, comunismul şi fascismul constituind nişte fenomene deductibile, până la urmă, din mitul fondator al modernităţii: Revoluţia franceză.

Pentru noi, acest secol al XX-lea a însemnat ieşirea din letargia produsă de o lungă paranteză fanariotă. „Deşteaptă-te, române, din somnul cel de moarte!" nu e o simplă metaforă, într-un discurs de mobilizare civică, ci expresia unei realităţi pline de dramatism, pe care tranziţia spre modernitate o făcuse, în ultimele decenii, încă mai evidentă. Cadenţa febrilă a schimbărilor, sentimentul de incertitudine, de înnoiri intempestive erau de natură să alimenteze o psihoză caracteristică, am putea spune: acea psihoză a tranziţiei care îl făcea pe Kogălniceanu să caute în istorie, limbă, tradiţie, un factor de echilibru. „*Să ne ţinem*, îndemna el, *mai ales de cele trecute, ele pot să ne scape de pieire! Să ne ţinem de obiceiurile strămoşeşti atât cât nu sunt împotriva dreptei cugetări! Să ne ţinem de limba, de istoria noastră, cum se ţine un om, în primej-die de a se îneca, de prăjina ce i se aruncă spre scăpare!*" E un pasaj memorabil, din care înţelegem că istoricul dorea să se raporteze la trecut în limitele raţiunii şi că trecutul avea de jucat un rol de seamă, vital, în redresarea societăţii româneşti. Va insista asupra acestui rol şi în celebrul *Cuvânt* rostit la Academia Mihăileană, precizând acum şi că „*istoria, după Biblie*", este „*cartea de căpetenie a popoarelor*", dat fiind că din ea se pot extrage reguli de conduită, sfaturi, învăţătură, „*îndemn la slavă şi la fapta bună*". *Istoria, după Biblie*... Şi aici ordinea se cuvine subliniată, fiindcă avem de-a face cu un sistem coerent de valori, faţă de care întemeietorii statului român modern (se pot aminti destule nume!) au manifestat cel mai deplin respect. G. Călinescu vorbea, în acest sens, despre un „mesianism pozitiv", pentru a-l deosebi de „mesianismul ceţos, egotist" al altor militanţi din epocă. Fericita îmbinare dintre această propensiune idealistă, indispensabilă în orice mare operă, şi spiritul lor realist, aplicat, critic, se cuvine a fi semnalată ca o trăsătură distinctivă şi exemplară. Sursă de *exemplu* ea însăşi, istoria îi aducea aminte, ca un îndemn, de „*înalta înţelepciune a lui Miron Costin, carele cu aceeaşi mână purta sabia spre apărarea patriei şi condeiul spre scrierea analelor naţionale*". Cronicarul devenise un prototip, un cap de serie tragică, pe linia căreia pot fi invocaţi mai ales N. Iorga şi G. Brătianu. Realismul organic pe care Iorga îl identifica la Kogălniceanu („Mihail al luminii şi Mihail al săbiei" totodată) trebuie reţinut ca o frumoasă formulă, frumoasă şi exactă, care li se potriveşte şi altor spirite din epocă: Eminescu, Xenopol etc.

Ultimul amintit, autorul dublei sinteze de istorie naţională şi de teoria domeniului, se remarcă îndeosebi prin justa măsură a judecăţii, fie că era vorba despre trecut sau despre evoluţii curente. Când Maiorescu a emis teoria *formelor fără fond*, spunând că civilizaţia noastră e falsă şi întrebându-se „dacă mai este timp de a aplica remedii", tânărul Xenopol i-a replicat, cu bun-simţ şi comprehensiune, afirmând că era vorba despre un proces normal, în cadrul căruia existau desigur şi inerente anomalii: „*căci dacă se produc bureţi şi muşchi pe trunchiul încă verde, nu trebuie să conchidem de aici că măduva însăşi e deja putredă*". Periculoase îi păreau numai „*lipsa de interes, fie pentru bine, fie pentru rău*", lâncezeala, impasibilitatea, inerţiile de tot felul. Cum să se combată toate astea? Printr-o mişcare intelectuală cât mai intensă, prin stimularea spiritului creator, la orice nivel, prin extensia sferei binelui oriunde, oricând, ceea ce presupune desigur o conştiinţă de sine în expansiune. Faţă de pesimismul maiorescian, tânărul Xenopol credea chiar că poate să formuleze o lege de existenţă etnoculturală: „*Când un popor a ajuns la conştiinţa de sine, când*

(continuare în paginile 22 – 23)

Chemarea istoriei (1997); *Discurs istoric şi tranziţie: în căutarea unei paradigme* (1998); *Orizont închis: istoriografia română sub dictatură* (2000); *Reflections on the impact of the French Revolution. 1789, de Tocqueville, and Romanian culture* (2000); *Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie şi morală în România. Alexandru Zub în dialog cu Sorin Antohi* (2002) ş.a.

A realizat pentru străinătate o serie de sinteze: *Mihail Kogălniceanu, un fondateur de la Roumanie moderne* (1978); *Hundert Jahre Unabhängigkeit Rumäniens* (1978); *À la recherche de la synthèse. A. D. Xenopol* (1983); *Les dilemmes d'un historien: V. Pârvan* (1985).

Sub coordonarea sa au apărut mai multe volume tematice, între care: *Culture and Society: Structures, Interferences, Analogies in Modern Romanian History* (1985); *La Révolution Française et les Roumains: impact, images, interprétations* (1989); *Temps et changement dans l'espace roumain: fragments d'une histoire des conduites temporelles* (1991); *Cultură şi societate: studii privitoare la trecutul românesc* (1991); *Victor Slăvescu* (1993); *Ion Nistor* (1993); *Ilie Minea* (1996); *Identitate/alteritate în spaţiul cultural românesc* (1996); *I. D. Ştefănescu* (1997); *Globalism şi dileme identitare. Perspective româneşti* (2000); *Basarabia: dilemele identităţii* (2001); *Populism, demagogie sau realism politic* (2001); *Sovietization in Romania and Czehoslovakia: history, analogies, consequences* (2003) ş.a.

Redactor responsabil al „Anuarului Institutului de Istorie «A. D. Xenopol» Iaşi" şi al revistei „Xenopoliana"; membru în diverse colegii de reviste cu profil istoric: „Revue Roumaine d'Histoire", „Revue des Études Sud-Est Européennes", „Revista de Istorie a Moldovei", „Quaderni" (Milano), „New International Journal of Romanian Studies" (Amsterdam/Bucureşti) etc.; director de onoare al „Daciei Literare" (serie nouă); membru al unor colegii redacţionale: „Convorbiri Literare", „Timpul", „Viaţa Românească", „22" etc. Vicepreşedinte al Societăţii Istoricilor din România, membru al Asociaţiei pentru Studiul Sud-Estului European, al Comisiei Internaţionale de Istoriografie, al Asociaţiei Istoricilor Europeni, al Asociaţiei Istoricilor Americani, al Societăţii Internaţionale pentru studiul Timpului, al Académie Internationale de Droit Linguistique, preşedinte al părţii române în Comisia Mixtă de Istorie Româno-Cehă a Academiei Române. Este cavaler al Ordinului Artelor şi Literelor, conferit de guvernul francez; Om al Anului 2002 (ABI) ş.a.

Din Dorina N. RUSU, *Membrii Academiei Române. Dicţionar 1866/2003*, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, cu un cuvânt înainte de Academician Eugen SIMION, Preşedintele Academiei Române, Editura Enciclopedică/Editura Academiei Române, Bucureşti, 2003, pp. 911 – 912

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

el a început a se dezvolta, atunci el nu piere până nu împlinește rolul său istoric pe pământ". Regăsim această idee stimulativă și în discursul rostit de același spirit luminos la mormântul lui Ștefan cel Mare (1871), unde Xenopol insista ca elementele bune din societate să se mobilizeze în așa fel încât să amplifice continuu sfera binelui. „*Răul*, conchidea el, *nu este atâta în afară, cât înăuntrul nostru și în contra acestuia este de luptat*". Era necesar, prin urmare, să se obțină solidaritatea elementului pozitiv, prea răzlețit încă și prea sceptic. Un program ingenios rezulta din analiza situației: „*Lucrarea înceată în interiorul poporului, concentrarea elementului bun, luminarea părții pasive a națiunii noastre, înțelegerea asupra mijloacelor de propășire, asupra mijloacelor de îndepărtare a dezbinărilor ce ne sfâșie, a relelor materiale și morale ce se lățesc molipsitoare înlăuntrul nostru – iată lucrarea ce este menită a așeza temeliile pe care timpul va ridica odată viitoarea Românie: lucrare înceată, dară nesfărâmată, ca aceea a polipilor ce rădică insule din sânul oceanului, pe care apoi viața își așterne covorul său, iar nu ca aceea a furtunilor mării ce naltă într-o clipă cumpliții munți de spumă, ca iarăși să-i cufunde în latul ocean!*"

E lesne de sesizat caracterul organicist al unei asemenea reflecții, care îl leagă pe Xenopol deopotrivă de înaintașul său întru istoriografie, Kogălniceanu, și de marele său discipol, N. Iorga. Ar fi un abuz dacă s-ar căuta aici o definire, oricât de sumară, a poziției acestuia din urmă față de problematica noastră în ansamblu. Istoric de vast orizont, scriitor, ziarist, orator cu faimă nestinsă, el a fost înainte de toate un apostol cu suflet ardent, ale cărui inițiative de ridicare a poporului prin cultură i-au asigurat un prestigiu fără egal. Sub această latură, Iorga continua desigur un filon mai vechi, bine conturat și în spațiul istoriografiei, unde nevoia de a scoate masele din inerție a făcut să se evoce insistent eroismul înaintașilor, marile simboluri din trecut, pe seama cărora se putea reface speranța colectivă. Critic, adesea foarte critic față de contemporanii săi, el căuta în trecut elemente de compensație, în cadrul unei pedagogii naționale de o vitală însemnătate. Întrebându-se, în pragul secolului nostru, la început de nou an, dacă „se va mișca oare ceva în Sybaris care doarme", istoricul de vocație profetică reitera în fond gestul resurecțional de la 1848, apelul disperat la deșteptare din „somnul cel de moarte". Mișcarea semănătoristă, „Frăția bunilor români", *Neamul românesc*, Partidul Naționalist Democrat, Liga Culturală, Universitatea Populară de la Vălenii-de-Munte sunt numai câteva dintre instrumentele folosite în acest scop.

La rândul său, V. Pârvan se voia și el „ostaș al cauzei celei drepte", elaborând un întreg program de resurecție, pe calea mobilizării corpului didactic, mai ales, dar și având în vedere ansamblul societății românești, pentru care a întocmit un complex program de renaștere prin școală, așezăminte de știință și cultură, biserică. Discursul despre Unire, rostit la Societatea Academică din Berlin, în 1906, e semnificativ sub acest unghi. „*Așadar*, conchidea tânărul învățat, *muncă sinceră, dezinteresată și cinstită a fiecăruia în parte, în ramura sa de activitate; subordonarea interesului personal intereselor generale naționale; purificarea opiniei publice prin boicotarea manifestărilor de viață publică amorală sau imorală; extirparea prin cele mai drastice mijloace a favoritismului și politicianismului, iarăși, din toate domeniile vieții noastre publice; încurajarea și susținerea din toate puterile și cu toată inima a oamenilor mai bine înzestrați de fire decât noi și care luptă pentru cauza cea bună și dreaptă; alungarea străinismului de pretutindeni și cu toată energia*", pentru a stimula creativitatea națională. De aici până la „fantezia politică" trimisă în același an lui N. Iorga, pentru *Neamul românesc*, sub titlul „Se caută un Bismarck", nu era decât un pas, pe care studiosul l-a și făcut, sistematizând un întreg program de resurecție, care trebuie citit în perspectiva luptei pentru idealul național. Era un îndemn patetic la acțiune, inspirat din pedagogia lui Fichte și dezvoltat apoi într-o „Scrisoare deschisă" către corpul didactic din țară, nu mai puțin semnificativă pentru dramatismul situației. Modelul era luat din Germania, același pe care îl invocaseră mai înainte Kogălniceanu, Xenopol, Iorga. Apolitismului mimat de unii, el îi opunea o fermă angajare: „*Trebuie să facem și politică. Dar politica noastră să nu fie a unui partid, să nu fie operă de politicieni care slujesc unui partid pentru a-și satisface interesele lor personale, ci să fie a îndreptării energice și hotărâte spre idealul nostru național*". Recomanda, prin urmare, „*o muncă de apostoli, care nu așteaptă nici o răsplată și nu urmăresc nici o glorie pentru ei, ci fac totul pentru binele neamului*". În acest spirit a acționat el însuși la Liga Culturală, unde a avut însă marea decepție de a fi învinuit de „trădare", deoarece insistase într-o conferință pentru măsuri de pregătire mai temeinică a angajării noastre în conflictul mondial. A trebuit să se explice, într-un text memorabil, *Părerile unui trădător de neam* (1914). Evenimentele i-au dat dreptate. A rămas totuși rănit în adâncul sufletului, iar după război n-a mai admis nici un angajament de natură politică. Ceea ce a făcut însă ca profesor, om de știință și îndrumător cultural constituie un exemplu de angajare civică, a cărei expresie cea mai înaltă e desigur faimoasa lecție inaugurală de la Cluj, „Datoria vieții noastre" (1919), cu care se și deschide volumul său *Idei și forme istorice*. Se întreba, acolo, „*pe ce drum va apuca noua confraternitate spirituală*", pentru a-i sugera o soluție eroică, aceea a unui precursorat conștient, care presupune sacrificiul de sine, abnegația. Ceva mai târziu, căutând a defini rostul Academiei Române, el se rostea astfel în numele savantului corp: „*Mărturisim cu toții același ideal: luminarea națiunii, prin opera cunoașterii de noi înșine; glorificarea României, prin lucrări de interes mondial, dincolo de hotarele patriei*". Era un fel de a pune în lumină acordul de profunzime existent între vechile aspirații de împlinire colectivă și programul elitei acum eliberate de obsesia națională și dispuse a-și concentra eforturile în spațiul culturii. Marele pariu al noii epoci, din păcate prea scurtă, ținea de mobilizarea resurselor intelectuale pe linia științei, culturii, artei. Statul însuși, în viziunea lui Pârvan și a comilitonilor săi, trebuia să devină un stat cultural, ceea ce regele Carol al II-lea va și încerca să realizeze, în deceniul al IV-lea, însă în împrejurări nu tocmai favorabile, sub unghi geopolitic și intern.

Mai cu seamă o idee ar trebui subliniată în legătură cu generația de după primul război mondial. Este vorba despre încercarea, până la un punct reușită, de a crea un organism științific, menit să cerceteze realitățile românești, sistematic, pentru a pune la îndemâna factorilor responsabili un temei de legiferare cât mai solid. Ideea s-a născut în plină tragedie a războiului, la Iași, unde se adunau, în casa sociologului D. Gusti, intelectuali preocupați de soarta țării, pentru a defini cât mai bine lipsurile și a căuta soluțiile cele mai adecvate. Se aflau, acolo, între alții, V. Pârvan și V. Madgearu. Primul a și scris studiul de direcție *Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane*, întocmind apoi programul cultural ce urma să fie pus la lucru de Asociația pentru Studiul și Reforma Socială, asociație din care se va naște Institutul Social Român. Ideea de bază a noului organism era aceea de a înlocui capriciul și improvizația în sfera politicii cu un studiu sistematic asupra realității, „psihismul anarhic" al elitei cu supunerea la metodă, rigoare, consecvență în principii. Etapei noi în care intrase România, odată cu desăvârșirea unității de stat, trebuia să-i corespundă noi structuri instituționale și noi forme de expresie în planul creației de orice fel.

Am avut ocazia să constat mai pe larg, în altă parte, ce a putut însemna aceasta pe tărâm istoriografic. Observ aici, schematizând desigur, că, în raport cu noile exigențe, discursul istoric, ori-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

entat până nu demult spre slujirea idealului de unitate națională, părea depășit și că o nouă școală s-a înfiripat în anii '30 (C.C. Giurescu, P.P. Panaitescu, G. Brătianu și alții), cu apel mai insistent la metodă și la spiritul monografic. Era normal, fiindcă în acest domeniu, după o epocă de „romantism", în sensul unui exces de entuziasm, vine o alta mai critică, susceptibilă să aducă mai aproape de realitate oameni și circumstanțe. Iorga însuși, supus de noua generație la critici destul de severe, îndemna la mai mult discernământ în domeniu, ca și în planul mai larg al pedagogiei naționale. *„Am ajuns la vârsta când trebuie să plecăm în toate de la cunoștința de noi înșine, de la cea mai deplină și serioasă cunoștință a tuturor puterilor și slăbiciunilor noastre"*, conchidea marele istoric, atent și el la exigențele sporite ale timpului.

Sub această latură, a cunoașterii etnopsihologice, e de notat că, la 1900, C. Rădulescu-Motru inițiа o anchetă în *Noua revistă română*, la care au răspuns, între alții, fără a ne cruța slăbiciunile ca popor, Al. Macedonski și V. Pârvan. Puțin mai târziu, în 1907, D. Drăghicescu publica un amplu volum, *Din psihologia poporului român*, în care virtuțile și viciile noastre erau analizate în egală măsură, cu gândul de a stimula efortul ameliorativ. Amatorii de clișee măgulitoare au fost dezamăgiți, în sfera științei, ca și în aceea a vieții social-politice. Exemplul însă a rodit, mai târziu, în cercetările întreprinse sub egida Institutului Social Român, în analizele critice subscrise de M. Ralea, I.F. Buricescu, Ernest Bernea etc. Dezmembrarea statală, repetatele ocupații străine, rivalitățile interne, între atâția factori negativi, n-au putut rămâne fără consecințe în plan etnopsihologic. De unde reacțiile disperate ale unor cărturari, de la Cantemir la corifeii Școlii Ardelene, de la Eminescu la Cioran, pentru a nu aminti decât puține repere, între care se situează destule tentative de a nuanța o problematică inepuizabilă, ce se prelungește copios până la noi. Psihologia „bietului om sub vremi" prevalează. D. Drăghicescu a dedus-o mai ales din poziția noastră între Apus și Răsărit, cu o predominare îndelungă, decisivă, a spiritului oriental. Alți comentatori, între care cel mai autorizat e, desigur, Mircea Eliade, au văzut în această poziție un avantaj, șansa românilor de a constitui o punte între două lumi.

Interesant este că multe dintre observațiile critice formulate de Drăghicescu reiau, pe cont propriu, unele idei pe care le întâlnim la Maiorescu, Eminescu, Iorga. „Pecetea neisprăvitului" ar rezulta din mai toată istoria noastră. „Rezistența defensivă, resemnată, pasivă, supusă, înfrântă" nu poate avea istorie, în tot cazul nu una a demnității colective. Iar „lipsa de dezvoltare proprie, unitară, omogenă a desfășurării trecutului" ar explica încetineala cu care se articulau instituțiile moderne. Și Eminescu vorbise despre „lipsa de continuitate în dezvoltare", deducând din ea „fragmentarismul în producere" și starea politică. Situație reală, pe care Pârvan a și sistematizat-o apoi într-un proiect de sinteză, rămas printre hârtiile sale de la Institutul de Arheologie, proiect ce atestă, o dată în plus, un neojunimism bine conturat, recognoscibil și la alți analiști, de mai târziu, ai fenomenului românesc.

Demitizarea, în istoriografie, ca și în domenii conexe, nu e o atitudine recentă, cum se mai consideră adesea, ci una care a însoțit mereu procesul modernizării noastre. Am avut ocazia să observ în altă parte, mai analitic, mai aplicat, cum căutarea identității la nivel colectiv a produs, în ultimele două secole, o întreagă mitologie națională, de care abia acum încercăm a ne desprinde, în profitul unei cunoașteri de sine mai adevărate. Istoria, în definitiv, e un instrument de autocunoaștere prin recurs la experiența înaintașilor, iar distorsiunile pe care le produce sunt cam aceleași peste tot. Fiecare popor evocă, mai mult sau mai puțin insistent, „răul" său, iar sentimentul irealizării în istorie nu e specific românesc. Istoria Rusiei îi apare azi lui Soljenițîn ca un lanț de ratări, numai că pe această idee scriitorul așează un întreg program de resurecție, condamnând duhul cărtelii, lamentația sterilă, propensiunea naționalistă încă atât de prezente.

Naționalismul e de altfel un produs inerent momentelor de criză, cum s-a putut constata în istoria ultimelor două secole. Revoluția franceză i-a conferit un suport doctrinar, de care s-a uzat și s-a abuzat din plin. Fantoma lui bântuie azi lumea post-comunistă, a cărei derută nu e doar de ordin ideologic. Alianța paradoxală, neverosimilă dintre comunismul rezidual și naționalism nu face decât să-i sporească efectele nocive.

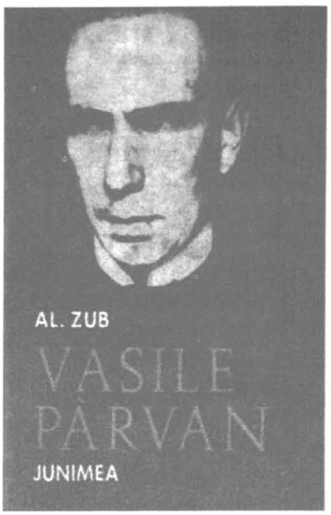

Contextul în care se desfășoară tranziția spre un alt tip de societate reclamă atenție în raport cu orice element de natură a-i scurta durata și a-i diminua convulsiile. Apelul la istorie, ca și pe timpul lui Kogălniceanu, devine mai mult decât legitim. Dacă am făcut, aici, un mic excurs în trecut este fiindcă de la un istoric se așteaptă de obicei o perspectivă diacronică, dar și ținând seama de faptul că problemele noastre de azi nu sunt tocmai străine de cele cu care s-au confruntat generațiile ce au construit România modernă. Din secolul XIX ne vin îndemnuri la solidaritate națională, ca și exemple de propensiune democratică ce comportă un interes indiscutabil pentru actualitate. În același timp, datele evocate mai sus atestă nevoia stringentă de a reface corpurile profesionale, ca sursă de modele formative și echilibru social. Mai e nevoie încă de același entuziasm care i-a făcut altă dată pe cei mai buni să-și sacrifice interesele de moment în favoarea unora mai înalte, care privesc națiunea întreagă. Vechea dispută dintre individualismul cultivat de mișcarea liberală și colectivismul acaparant din secolul nostru s-ar putea soluționa, cred, în sensul preconizat încă de Pârvan: *„culturalizarea maselor și socializarea personalităților"*. Proces anevoios, paradoxal, „utopic", însă indispensabil în epoca noastră, căreia trebuie să-i dorim o propensiune mai vie spre societatea deschisă.

Dacă e adevărat că istoria poate fi citită *înainte* și *înapoi* (A. N. Whitehead), ne putem întreba cum să abordăm mai cu folos propria noastră istorie. Desigur, *retrospectiv*, cu intenția de a recupera cât mai deplin valorile tezaurizate în timp, dar și *prospectiv*, pentru a rămâne cât mai aproape de năzuințele oamenilor. Durata întreagă se cuvine pusă în valoare, pe cât posibil, ceea ce înseamnă că am putea integra astfel mai bine experiențele pe care le-am parcurs. În această perspectivă, numai, sugerată odinioară și de Iorga, istoria capătă sens, coerență, finalitate. Mai poate deveni ea o sursă de entuziasm, așa cum propunea Goethe? Istoria ar trebui, în tot cazul, să ne ajute la reînnoirea speranțelor. Și n-o poate face decât punându-ne în situația de a regândi și asuma critic trecutul. Căci împăcarea cu lumea presupune mai întâi împăcarea cu noi înșine, prin înțelegere și compasiune. *„Poți oare iubi pe cineva, când te urăști pe tine însuți? Poți oare trăi în bună înțelegere cu alții, când nu ești de acord cu inima ta? Poți fi plăcut în societate, când ești plictisit de propria ta existență?"* Îndoielile lui Erasmus ne vin, stimulatoare, din alt secol, ca un îndemn la *cura te ipsum*, așa cum știau deja să se poarte înțelepții din vechime. Puțină milă de sine (*„la charité bien ordonnée..."*) nu strică, atunci când e bine cumpănită de exercițiul autocritic, după cum nici o mai largă comprehensiune față de alteritate.

Între a socoti că istoria poate da răspunsuri la orice întrebare și a-i nega orice funcție practică există o cale mediană, la care s-ar cuveni să reflectăm cu toată seriozitatea, dat fiindcă integrarea la care aspirăm nu e doar o integrare în spațiu, ci și una în timp.

Din vol. *Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie și morală în România*, Editura Polirom, Iași, 2002, pp. 197 – 205

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Meridian biblioteconomic

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

Povestea verii la Biblioteca *ION CREANGĂ*

Gabriela TOMA

La *ION CREANGĂ* se adună copii de toate vârstele pentru a asculta și a spune povești, pentru a comunica și a se socializa. Vin singuri sau însoțiți de părinți sau profesori, dar întotdeauna închid ușa bibliotecii alături de personajele fascinante ale cărților, ale jocurilor, ale filmelor și desenelor animate. Pornesc spre case cu speranța revenirii, a revederii, pentru că aici se spun cele mai frumoase povești despre lumea lor și a celor ca ei. În afara bibliotecii, școala poartă încă pecetea temelor obligatorii, lipsa de timp a părinților marchează negativ dezvoltarea cognitivă și emoțională a copiilor, iar orele petrecute în fața televizoarelor și a calculatoarelor riscă să creeze o societate a introvertiților, a celor care nu au ce povesti sau înțelege din lumea care începe să-și ascundă sensurile din ce în ce mai mult.

1 iunie a anunțat perioada estivală la biblioteca noastră – deschisă pe tot parcursul verii – precum și seria activităților care concretizează proiectul major intitulat *Roata Copilăriei. Lectură. Studiu. Joc.*

Expoziția de artă decorativă și studii *Culoarea – fereastra vieții* a fost deschisă de vernisajul din 19 iunie. Ana-Maria Iatan a redat cu sensibilitate povestea liniilor, a punctelor, a nuanțelor care formează lumea ei dinamică, în continuă mișcare, pasionantă asemenea muzicii latino, așa cum ne-a declarat artista. Sunetele și culorile au înlocuit cuvântul, fără a-i dedubla rolul, nuanțându-i ecourile cristaline, diafane, un zbor întru desprindere. Au participat bibliotecari ai Bibliotecii Metropolitane București, elevi ai Liceului de Arte *D. PACIUREA*, profesori de artă și îndrumători, printre care doamna Luminița Ciupitu, artist plastic, membru UAP, și doamna lect. univ. Daniela Frumușanu.

Biblioteca *ION CREANGĂ* și Grădinița *JUNIOR* au organizat o vizită de trei zile (20 – 22 iunie) a preșcolarilor din toate grupele. Prima zi a constat în prezentarea structurii tripartite a bibliotecii, pe vârste și a documentelor aferente, o expunere în Power Point a activităților instituției și vizionarea filmului de desene animate *Barbie*. A doua zi, Teatrul de Păpuși *LICURICI* le-a pregătit un spectacol-surpriză. Juniorii au învățat să privească din fața și din spatele cortinei, fiind păpușari pentru o zi. În cea de-a treia zi, juniorii au cunoscut cărțile, jocurile și jucăriile din ludotecă pe fundalul unor

Ana-Maria Iatan – *Culoarea – fereastra vieții*

povești și cântece pentru copii. Doamna Nicoleta Stanciu, director-adjunct al Grădiniței *JUNIOR*, și educatoarele grupelor de preșcolari – Mariana Marcu, Gina Țăroiu și Adriana Militaru – au revizitat prin ochii copiilor biblioteca, un loc de joacă prelungit din ludotecă în celelalte două încăperi, un loc al descoperirii cărților ilustrate, a enciclopediilor și a cărților de colorat. Colega noastră, actrița Oana Solomonescu, a transformat încăperea bibliotecii într-o scenă de teatru atunci când juniorii s-au așezat în jurul ei și au devenit spectatorii unei povești fascinante.

Pe 3 august am fost gazda vernisajului expoziției de pictură *Forme colorate* a doamnei dr. Maria Leon,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

membră a Asociației Artiștilor Plastici din București. Despre călătoria în timp a creației Mariei Leon a vorbit profesorul Nicolae Iorga. Au participat doctori, artiști și prieteni ai bibliotecii. Pe simeze s-au aflat lucrări plastice realizate în diferite etape ale vieții artistei, lucrări caracterizate prin unitatea în varietate, redând nostalgic lungile călătorii spre alte culturi, emoția trecerii pragului altor peisaje cărora le-a surprins esența, locul comun. Alteori, ochiul artistei a surprins lumea în dinamica formelor geometrice, cu finețea cunoașterii nuanțelor care intră în dialogul liniilor. Neliniștea ființei, redată prin tabloul *Erupție*, surprinde frământarea ființei umane, neastâmpărul ontic. Peisajele artistei ipostaziază anotimpurile de veghe, iernile Sighișoarei sau lanurile de flori lipsite de un cadru tocmai pentru a le reda nemărginirea.

Grădinița JUNIOR în vizită la bibliotecă

Prezenți la activități au fost partenerii noștri media: TVR Cultural, Radio România Actualități, Radio România Cultural și Compact București, cărora le mulțumim cu această ocazie.

Între călătoriile de vacanță la munte și la mare, copiii au vizitat biblioteca, au împrumutat cărți, au făcut și desfăcut castele, ascultând poveștile și basmele care au făurit lumea. Ca bibliotecari, suntem entuziasmați că se citește. Ca oameni care promovează cultura la nivelul publicului bucureștean, suntem triști pentru că se citesc, în general, cărțile din bibliografia școlară sau cele care figurează ca lecturi suplimentare cu titluri neschimbate de când eram și noi copii. Rareori avem cereri pentru cărțile nou-apărute, pentru cele care invită la cunoașterea unor povești altfel spuse, altfel ilustrate, pentru că povestea se preschimbă în funcție de chipul copilăriei, în special, și al ființei umane, în general. Fie că se citesc cărți tipărite sau pe format electronic, lectura nu poate lipsi din viața unui om în formare continuă, ea ne ajută să înlăturăm sau să diminuăm superficialitatea, ignoranța, deznădejdea și mediocritatea.

Vernisajul expoziției *Forme colorate*

Aceasta este povestea verii la Biblioteca *ION CREANGĂ*. Se apropie toamna și ne pregătim de un vernisaj, despre care vom relata într-un alt număr, într-o altă poveste.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Comunicarea în secolul XXI.
Aspecte ale comunicării în biblioteconomie

„Biblioteca înseamnă apropiere pentru comunicare și constituire de memorie".
George CORBU

În perioada 8 – 10 iunie 2006, la Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava s-a desfășurat Sesiunea de comunicări științifice în bibliologie și știința informării cu tema: *Comunicarea în secolul XXI. Aspecte ale comunicării în biblioteconomie*. Manifestarea a fost organizată de ABIR – Filiala Suceava, Biblioteca Universitară, Facultatea de Istorie și Geografie – Catedra de Filozofie și Științele Socio-Umane și s-a bucurat de o largă participare: specialiști în domeniu de la Ministerul Educației și Cercetării, biblioteci centrale universitare, publice, școlare, din sistemul muzeal, precum și un număr important de cadre didactice din învățământul preuniversitar.

Succesul evenimentului a fost asigurat atât prin calitatea comunicărilor susținute (de menționat participarea unor reprezentanți de prestigiu ai specialiștilor de la **BooksUnlimited**, cu prezentare bază de date „*Elsevier*", și **ROMDIDAC**, cu prezentare bază de date „*EBSCO*"), cât și prin aprecierile tuturor celor prezenți pentru organizarea Bibliotecii Universitare Suceava, pentru calitatea serviciilor și a personalului acestei instituții.

Biblioteca Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava este un departament public care are misiunea de a pune colecțiile sale la dispoziția studenților, cadrelor didactice și cercetătorilor din instituție, dar și din celelalte instituții de învățământ superior, precum și marelui public din regiune.

Fondul bibliotecii este reprezentat de 268.000 de unități bibliografice: cărți, periodice, micro formate, documente cartografice, audio-video, grafice, electronice etc. (12.687 volume rare și 29.470 volume standard).

Biblioteca dispune de patru săli de lectură pentru studenți și o sală de lectură pentru cadrele didactice. Prin aplicarea noilor tehnologii de regăsire a documentelor informatizate se permite consultarea tuturor informațiilor pe calculator.

Biblioteca are mai mult de 60 de schimburi cu parteneri interni și 37 de schimburi cu parteneri internaționali (biblioteci, muzee, institute de cercetare, academii din Franța, Germania, Austria, Statele Unite, Marea Britanie, Belgia, Ucraina, Spania, Italia, Portugalia, Grecia, Rusia, Slovacia, Republica Moldova).

Motiv de satisfacție pentru organizatori este și faptul că, începând din anul universitar 2006 – 2007, s-a obținut autorizația provizorie pentru o nouă specializare – alături de Filozofie, Relații Internaționale și Studii Europene, Științe Politice și Asistență Socială – *Biblioteconomie și Știința Informării*, de mare viitor și care deschide oportunități deosebite, pregătind specialiști în biblioteci, arhive, documentare, informare, comunicare și relații publice.

Felicităm încă o dată pe cei implicați direct în desfășurarea evenimentului – Biblioteca Universității Suceava, bibliotecar-șef doamna Tereza Moroșan, și Catedra de Filozofie și Geografie, asigurându-i că schimbul de experiență a fost unul plăcut, încărcat informațional și emoțional. (*M. C.*)

TIȚIAN
1488 – 1576
430 de ani de la moarte

Grup de apostoli

Reproduceri în paginile 28 și 34

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Biblioteca publică – spațiu de comunicare și formare continuă

Marilena CHIRIȚĂ

Accesul la informație, la știință și la cultură sunt drepturi fundamentale ale omului, care împreună cu dreptul la educație reprezintă peste tot în lume elementele-cheie ale unei dezvoltări durabile a societății, a umanității în general.

În acest context, problematica legată de tot ceea ce privește biblioteca – spațiu de comunicare și formare continuă devine prioritară.

O bibliotecă nu este un depozit inert, o comoară înghețată de valori nebănuite cuprinse sau expuse sistematic în rafturi, un templu babilonic care s-a înălțat de la unicatele manuscriselor până la milioanele de exemplare pe care le numără marile biblioteci ale lumii. *Biblioteca este astăzi spațiul cel mai concentrat comunicațional și informațional. Biblioteca este un for de comunicare* și la acest nivel putem vorbi despre mai multe tipuri de comunicare. Astfel, din punctul de vedere al relațiilor ce se stabilesc între bibliotecă și membrii comunității, comunicarea se clasifică în: *comunicare orală* sau *verbală*, *comunicare în scris*, *comunicare nonverbală* sau *neverbală*, *comunicare mixtă*. După genul activității căreia îi este destinată: *comunicare educațională* sau *instructivă*, *comunicare profesională*, *comunicare mediată* sau *intermediată*. După frecvența comunicării: *comunicare permanentă*, *comunicare periodică*, *comunicare intermitentă* (când este nevoie). După gradul de importanță și scopul urmărit: *comunicare oficială* și *comunicare neoficială*.

Prima expresie a actului comunicațional în cadrul acestui spațiu este cea care se creează între utilizatori și cel care pune în circulație cărțile – bibliotecarul. În acest spațiu unde se adună și unde devin accesibile – cel puțin teoretic – toate mijloacele de comunicare în masă (cărțile, revistele, ziarele, casetele audio și video, CD-urile, Internetul), bibliotecarul este un element stimulator care nu trebuie să se mărginească a fi numai custode al „depozitului de gândire și artă", ci caută să fie un difuzor al informației ce sălășluiește în incinta instituției cărților. Bibliotecarul este un sacerdot al culturii cărții și nu poate fi decât o persoană foarte informată și dinamică. El nu este un funcționar pasiv, ci un factor stimulator care caută cu orice prilej să pună în mișcare cartea, informația. Este un îndrumător al utilizatorului începător pe care îl poate modela prin sfaturile sale, în procesul evolutiv al lecturii, având mereu în fața ochilor poate cea mai cuprinzătoare definiție a actului magic al lecturii, pe care a dat-o cronicarul Miron Costin: „*... că nu iaste alta mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților*".

Bibliotecarul trebuie să ducă o muncă într-adevăr diferențiată în raport cu profilul bibliotecii sale și al utilizatorilor care o frecventează. Corelând structura fondului de publicații cu necesitatea de lectură și informare a utilizatorilor, bibliotecarul utilizează cele mai variate modalități de acționare specifică, totdeauna determinate de motivația dezvoltării personalității umane. Aria lui de investigație ar trebui să fie servită de cele mai moderne metode și mijloace ale informării grație cărora el trebuie să poată pune la îndemâna utilizatorilor ultimul document, ultima cercetare.

Bibliotecarul trebuie să aibă în vedere faptul că biblioteca este spațiul în care se comunică la nivel interpersonal și de grup. Permanent va conștientiza că primirea utilizatorilor reprezintă o componentă esențială a muncii sale. De modul în care utilizatorii sunt primiți depind numeroși factori legați de bunele raporturi ale bibliotecii cu beneficiarii săi. În relația cu utilizatorii este extrem de important aspectul uman. O bibliotecă, chiar cu acces liber, dar fără bibliotecar, este tristă și rece.

Comunicarea, dialogul cu utilizatorii este un lucru de care bibliotecarul trebuie să țină seama în permanență. Primul contact are o importanță deosebită pentru că acesta contribuie la fixarea imaginii bibliotecii în spiritul noului beneficiar. O primire proastă are efecte dezastruoase și de lungă durată. Pentru o primire a utilizatorului nu există reguli ci exigențe umane. Bibliotecarul trebuie să dovedească tact, să cunoască psihologia cititorului, să fie discret, să aibă disponibilitatea și calmul de a-l asculta pe acesta. Este ideal să se dispună de un spațiu dedicat primirii și orientării utilizatorilor, unde să se afle în permanență un bibliotecar gata oricând să ofere serviciile informațional-culturale în general, serviciile de lectură, mai ales, prin finalitățile lor educative care să satisfacă nevoi și aspirații ale indivizilor și grupurilor sociale în perspectiva devenirii umane.

În România, încă din perioada tranziției, natura fenomenului lecturii se modifică profund. În primul rând, se modifică cerințele de lectură ale utilizatorilor ca efect al nevoilor lor sociale, economice, civice, spirituale. Se impune revitalizarea rolului bibliotecii, ca instrument important al formării continue. Mutațiile din domeniul economic și social se reflectă și la nivelul beneficiarilor serviciilor de lectură. Acești beneficiari vor fi reprezentați din ce în ce mai mult de adulți de toate vârstele. Cerințele reconversiei forței de muncă, în condițiile economiei de piață, solicitând formare profesională continuă, abilitează lectura ca necesitate în orice moment al vieții active a indivizilor. Este și motivul pentru care în lumea modernă a bibliotecilor, responsabilii (autoritățile care tutelează administrativ și financiar instituția bibliotecară) înțeleg fenomenul, urmăresc programe de comunicare, selectând în acest scop mijloacele de informare, organizând servicii de consiliere, de mediere, de animație, creând situații favorabile schimbului de idei, expresiei individului și comunității.

Relațiile de serviciu impun bibliotecarului o comunicare exterioară frecventă. Pentru desfășurarea acestei activități de mediere a informației, bibliotecarul trebuie să stăpânească o serie de competențe în comunicare: *competențe în identificarea și folosirea surselor de informare, în analiza și reprezentarea informației, în comunicarea orală și în cea scrisă, în folosirea unei limbi străine, în comunicarea prin imagine și sunet, în comunicarea interpersonală și în cea instituțională.*

Comunicarea (orală sau scrisă) cu autoritățile tutelare

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

sau cu altele, cu mass-media vizează fie o solicitare, fie o informare. O bună comunicare în acest sens presupune o formulare clară, la obiect, bine argumentată, care să nu conțină nimic în plus și nimic în minus. Încă o dată, bibliotecarul trebuie să dovedească abilități de bun comunicator.

O importanță majoră, în cadrul bibliotecii ca spațiu de comunicare și formare continuă, revine activității de animație. Acțiunea de animație eficientă va ține seama de actualele funcții ale bibliotecii (informare, formare continuă, inserție în social), realizând astfel o „întâmpinare la intrarea în societate, o semnalare a serviciilor bibliotecii și o deschidere către comunicare".

Biblioteca se arată din ce în ce mai preocupată de evoluția comunicării multimedia. Internetul a devenit un vector în educație oferind noi soluții învățământului, odată cu apariția noilor concepte, îmbunătățirea tehnicilor vechi. Biblioteca, parte integrantă a procesului de învățământ, a înțeles rolul și importanța acestui nou mediu de comunicare, informare și documentare, și-l folosește atât ca o nouă resursă informațională, cât și ca instrument de diseminare a informației spre exterior, prin intermediul home-page-urilor construite.

Internetul are implicații majore și asupra bibliotecarilor, reafirmându-se rolul lor de agenți și educatori în identificarea surselor de informare, folosirea și diseminarea informației la cerere, în analiza și evaluarea informației, în structurarea și organizarea ei pentru aplicații practice, în înțelegerea beneficiarilor și instruirea lor. Mai mult, „bibliotecarii digitali", prin identificare, selectare, organizare, descriere și evaluare a resurselor informaționale din Internet, contribuie la crearea Bibliotecilor virtuale, adevărate colecții valoroase adăugate resurselor Internet, care ajută utilizatorii să regăsească informații, programe, comunități on-line. Putem vorbi deci și de biblioteca virtuală – spațiu de comunicare și formare continuă.

Dată fiind importanța instituției bibliotecare, ca spațiu al comunicării pe mai multe planuri și al formării continue, biblioteca și bibliotecarul trebuie să-și unească forțele, la modul responsabil, spre a oferi modele concrete de comunicare pentru eficientizarea ofertei de servicii în concordanță cu nevoile utilizatorilor. O astfel de politică organizațională va transforma biblioteca într-o instituție din ce în ce mai căutată.

Bibliografie

Doina Banciu; Gheorghe Buluță; Victor Petrescu, *Biblioteca și societatea*, Editura Ager, București, 2001.

Gheorghe Buluță; Sultana Craia; Victor Petrescu, *Biblioteca azi. Informare și comunicare*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004.

Marcel Ciorcan, *Bazele biblioteconomiei: Relații publice – Comunicare – Imagine – Conduită*, Editura MJM, Craiova, 2005.

*** *Declarația drepturilor omului.*

Comunicare prezentată la Sesiunea de la Suceava

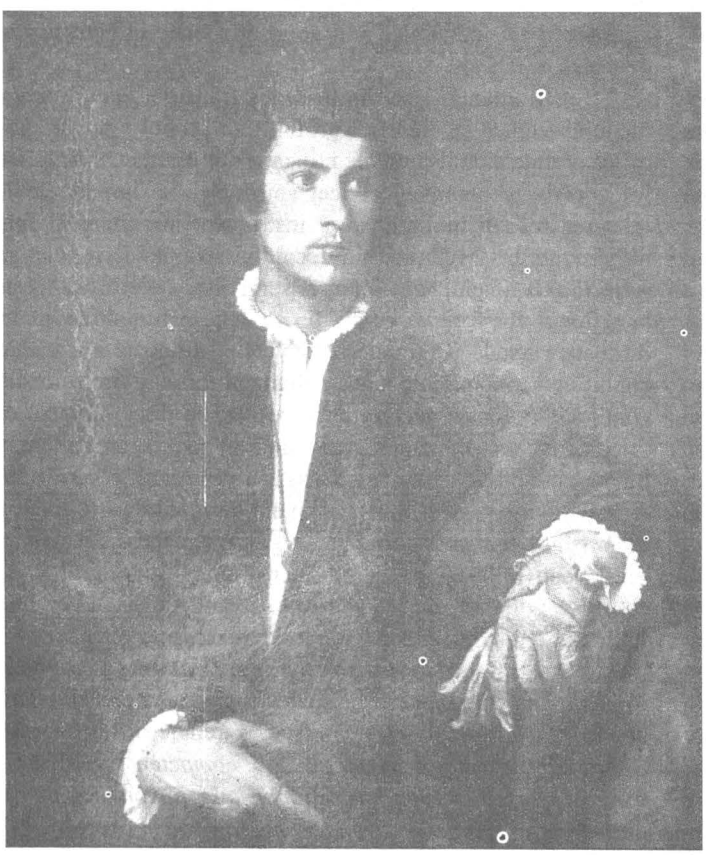

Bărbatul cu mănușa

„ (...) tablourile lui Tiziano care înfățișează magistrați și nobili venețieni sunt cele mai prețioase contribuții pentru înțelegerea istoriei Republicii, a sufletului rasei pe această vreme. Așa erau, cum ni-i înfățișează el, cu acea demnitate care nu e trufie, cu acea simplitate care nu e umilință, cu acea carnațiune înflorită care nu e vulgaritate burgheză, cu acel lux care nu e pretenție și cu acea seriozitate care nu e poză sau melancolie".

Nicolae IORGA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România

- VI -

Liviu BUTUC

6. Presa scrisă între anii 1859 – 2000

6.3. Presa scrisă interbelică

Cu jertfele de sânge de pe front şi cu bunăvoinţa Occidentului, idealul României Mari fusese înfăptuit. Pacea trebuia acum valorificată în amplul proces de reformare, de modernizare a întregului ansamblu social-economic-politic şi cultural al vieţii româneşti. Din noua configuraţie geopolitică a Europei, România se alegea cu întregirea teritorială, dar şi cu o nouă structură demografică şi etnică. După Marea Unire, pe suprafaţa de 295.049 km^2 locuia o populaţie de cca.16 milioane de locuitori, din care 71,9% erau români şi restul-minorităţi (7,9% unguri şi secui, 4,1% saşi şi şvabi, 4% evrei, 3,2% ucraineni şi ruteni, 2,3% ruşi, 2% bulgari, 1% turci şi tătari ş.a.), compoziţie eteroclită care se va reflecta şi în structura presei interbelice. Prioritatea factorilor politici de decizie rămânea acum modernizarea societăţii româneşti, ieşirea grabnică din dilema: sincronizarea cu Europa, prin realizarea unui stat modern, industrial-urban, ori rămânerea în limitele tradiţionaliste ale economiei agrare? Sub girul iniţiativelor liberale se trece la înfăptuirea unei noi runde de reforme care vor canaliza societatea românească pe calea dezvoltării industriale şi democratizarea guvernării şi a vieţii politice. Astfel, lărgirea dreptului de vot acordat bărbaţilor de peste 21 de ani, prin noua lege electorală, a dus, printre altele, şi la creşterea numărului de partide, la o fragmentare excesivă într-o spuză de organizaţii şi grupuscule politice, fracturi şi disidenţe suprapuse unui larg evantai ideologic-doctrinar. Sub influenţa cursului politicii europene din Italia, Germania sau Rusia sovietizată se inserează extremele: de stânga (Partidul Comunist) susţinută de Moscova, şi de dreapta (Partidul Legionar), cu o culoare sui-generis, mistic-ortodoxistă şi xenofobă, responsabilă de odioase crime ca reacţie la manevrele insidioase ale guvernanţilor în frunte cu monarhul Carol al II-lea (1930 – 1940). Alături de PNL, unde dictează în continuare dinastia brătienistă, intră în scena politică PNR din Transilvania (în 1926 va fuziona cu Partidul Ţărănesc formând PNŢ), Partidul Ţărănesc din Basarabia, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, Partidul Poporului (Averescu), Partidul Naţional Democrat (Iorga), Partidul Muncii, Partidul Naţional Agrarian etc.

Reforma agrară determină creşterea forţei economice a gospodăriei ţărăneşti, iar noua Constituţie din 1923, deşi proclamă largi drepturi şi libertăţi cetăţeneşti, inclusiv libertatea presei, aceasta va fi stabilită în litera sa de acte normative ca Legea nr. 247/1924, pentru reprimarea unor infracţiuni contra liniştii publice, Legea din 1930, pentru apărarea liniştii şi creditului ţării, ori Legea liniştii publice din 1933, prin care cenzura îşi arăta colţii. În general, cenzura are un rol „*sanitar*", de înlăturare a manipulării nocive a maselor, de eludare a ceea ce se numeşte „*viol psihic*" asupra indivizilor sociali, dar în cele mai multe cazuri ea este rezultatul voinţei puterii politice ca masele să nu deraieze de la propaganda oficială. Frământările sociale (grevele din anii 1920, 1929, 1933), pe fondul crizelor economice şi al neputinţei guvernanţilor de a eradica revendicările maselor, parlamentarismul găunos şi cronofag, adevărată maşină de tocat polemici virulente şi retorici bombastice, afacerile veroase şi corupţia politicienilor vor genera o instabilitate guvernamentală întreţinută cu bunăştiinţă de Carol al II-lea, revenit în 1930, cu ajutorul lui Iuliu Maniu, într-un gest recuperator-restaurator, monarh în locul fiului său minor. Ca rege, Carol al II-lea va duce o politică de dezvoltare a culturii, dar în acelaşi timp va acţiona insidios ca factor de disoluţie a democraţiei parlamentare, reuşind să macine şi să dezbine vectorii politici, să devalizeze ideea de pluripartidism şi conceptul de parlamentarism şi să instaureze, în 1938, pe fondul ascensiunii extremei drepte a Germaniei revizioniste şi revanşarde şi al spectrului războiului, un regim autocratic. Regimul carlist – o cârmuire de factură dictatorială – va suprima valenţele democraţiei printr-o nouă Constituţie, care anula aproape total bruma de libertăţi democratice, instituind un deşănţat cult al personalităţii, întreţinut de un abil aparat de propagandă. Constituţia carlistă din 20 februarie 1938 consfinţea, vis-à-vis de libertatea presei, la articolul 10, că românii se bucură de acest drept, dar la articolul 22 se menţiona că se „*garantează fiecăruia în limitele şi condiţiunile legii, libertatea de a comunica şi publica ideile şi opiniunile sale prin grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin orice alte mijloace*". Numai că aceste „*garanţii*" constituţionale erau valabile doar pentru presa obedientă regimului. În fapt, prin decretul regal nr. 856, se introducea starea de asediu şi se dădea libertate autorităţilor militare să „*cenzureze presa şi orice publicaţiuni, având dreptul de a împiedica apariţia oricărui ziar sau publicaţiune sau numai apariţia unor anumite ştiri sau articole*"[239]. Astfel, sub masca necesităţii de a nu se demoraliza populaţia se introduce o cenzură preventivă în formă, dar total abuzivă şi brutală în fond.

Declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial, izolarea României în planul relaţiilor externe, prin capitularea Franţei la 22 iunie 1940 şi raptul teritorial – consecinţă a Dictatului de la Viena de la 30 august 1940 – vor duce la criza politică a regimului dictaturii regale şi la debarcarea lui Carol al II-lea în favoarea fiului său, Mihai, ca monarh. În realitate, însă, întreaga putere, în condiţiile excepţionale de război, va fi transferată generalului Ion Antonescu care, după un mariaj politic de convenienţă cu legionarii lui Horia Sima („*epoca ciomagului şi a revolverului*") eşuat, va instaura o dictatură militară, cu efecte nefaste asupra regimului publicaţiilor din România. Din raţiuni de siguranţă naţională, mass-media româneşti (presa scrisă, radioul şi cinematograful), în perioada 1941 – 1945, vor fi atent supravegheate de Ministerul Propagandei Naţionale, cenzura având misiunea impusă oficial „*de a pune de acord cuvântul scris sau rostit cu directivele oficiale*". Presa scrisă şi radioul vor fi total aservite comanda-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

mentelor de ordin istoric, dar şi mareşalului, care numai până în septembrie 1942 „*va elabora şi pune în aplicare nu mai puţin de 453 de acte normative în legătură cu conduita presei*"[240]. Acesta este sumarul evenimenţial interbelic în care se va derula istoria presei româneşti, dar şi pe fondul unui climat intelectual de efervescenţă spirituală de excepţie, care va da ceea ce în istoria literaturii este denumită „*Generaţia '27*" sau *Criterionistă*. În ciuda unor perioade vitrege, cu imixtiuni brutale din partea politicului, presa românească interbelică cunoaşte un salt cantitativ şi calitativ, progrese tehnologice şi integrarea în circuitele informaţionale şi în organisme cu caracter internaţional. Varietăţii tipologice i se adaugă inovaţiile tehnologice, care permit acum o mai mare combinare a scrisului cu materialele semiologice de tip vizual (ilustraţii), alăturarea vizibilului de lizibil, precum şi îmbinarea conceptului de „*presă oglindă a evenimentelor*" cu cel de „*presă ecou*", odată cu lărgirea dezbaterii politice. Caracterul modern este evidenţiat şi de extinderea gamei genurilor gazetăreşti, o pondere apreciabilă căpătând reportajul, ancheta, interviul, articolul polemic, pamfletul, acesta din urmă având în Tudor Arghezi şi Pamfil Şeicaru exponenţi de temut. Se lărgesc sursele şi mijloacele de informare interne şi internaţionale (noi agenţii de presă), în rândul ziariştilor are loc o specializare pe probleme sau genuri gazetăreşti: redactori de politică internă sau externă, politică economică, cronicari literari, de artă, reporteri (celebru fiind în epocă Brunea Fox)[241].

Baza tehnico-materială este modernizată cu rotative şi maşini plane noi, maşini de offset şi tiefdruck, sisteme lynotip, monotip etc. sau stereotipii şi zincografii. „*În 1931 existau doar în capitală 58 de tipografii dotate modern. Între ele era, de pildă, impunătoare Tipografia Universul care dispunea de 3 rotative mari, dintre care una mai avea doar două surori în Europa cu capacitatea multiplicării unui ziar de 96 de pagini alb-negru sau 72 de pagini color în viteză de 10 m/s. Adevărul dispunea de 7 rotative între care cea pentru tipărirea de reviste ilustrate. La fel de modernă era dotarea Tipografiei Monitorul Oficial*"[242].

Concentrarea capitalului în industria poligrafică (de exemplu, apariţia *S.C. Cartea Românească S.A.* prin fuziuni şi cumpărări) este vizibilă şi în domeniul presei. Marile ziare burgheze – „Universul", „Adevărul", „Dimineaţa", „Timpul" – devin adevărate întreprinderi industriale şi comerciale, societăţi pe acţiuni, strâns legate de interese de grup. Importante surse de supravieţuire, dar şi de profit, erau creşterea tirajelor (în 1938, „Universul" avea 200.000 exemplare, „Dimineaţa", 100.000 exemplare, „Timpul", 60.000 exemplare), editarea de suplimente pe segmente de lectorat şi, mai cu seamă, publicitatea (în 1933, „Universul" avea zilnic, în medie, câte cinci pagini de reclamă), în ciuda faptului că-şi făcuseră apariţia societăţi de profil ca: *Reclama* şi *Publicitatea* la Bucureşti, *Reclam-Magazin* la Braşov, sau sucursale ale unor firme internaţionale ca *Rudolf-Mosse* din Berlin sau *J. Walter Company* din New York. În fine, breasla ziariştilor se organizează în numeroase asociaţii profesionale şi cu caracter protector. În deceniile trei şi patru ale secolului XX, presa românească atinge cote calitative sincrone cu cele occidentale, fapt ce-l face pe scriitorul elveţian Ramuz să afirme că, sub raport profesional, era a cincea presă din Europa în ordinea valorii ei. Saltul cantitativ este impresionant în timp. Astfel, dacă la 1919, datorită războiului, în „Regat" mai apăreau doar 16 periodice, din 754 de titluri anterioare, în 1923 apar 1.090 de publicaţii, în 1925 – 1.440 de titluri, iar în 1932 peste 1.400, se ajunge la 2.351 în 1935 şi scade la 1.583 în 1940 şi 110 în 1945. Din raportul prezentat de Societatea Generală a Ziariştilor din România la Congresul Presei Latine din 1927 reiese că în acel moment apăreau 709 ziare, din care 515 în limba română, iar restul în limba minorităţilor sau în limbi de circulaţie internaţională (maghiare – 110 publicaţii, 15,5%; germane – 65 publicaţii, 9%; evreieşti – 25 publicaţii, 3,5%). Ca profil, acestea se împărţeau în: 160 politice şi de informaţii, 168 de interes local, 78 profesionale, 27 agricole şi cooperatiste, 23 industriale, comerciale şi financiare, 11 tratau probleme de învăţământ, 21 subiecte de teatru şi sport, 5 erau destinate medicinii, 5 – militare, 4 – industria petrolului şi 79 erau buletine oficiale. Numărul revistelor era de 554, din care 433 în limba română, iar 121 în alte limbi, după cum urmează: 69 în lb. maghiară, 30 în lb. germană şi 11 în lb. franceză. Ca tipologie, cele mai multe erau literare (80), urmate de 38 confesionale, 60 de profil industrial, 30 de învăţământ, 29 de medicină, 16 ştiinţifice, 13 militare, 26 sociologice, 86 reviste culturale eclectice, 47 buletine oficiale etc. În total erau 1.263 publicaţii periodice (709 – ziare şi 554 – reviste), dintre care în capitală apăreau 98 de ziare şi 227 de reviste[243]. Vârful cantitativ al presei interbelice este atins în anul de graţie 1936, când apropie dublarea faţă de 1927. Acum, se consemnează un total de 2.351 de ziare, reviste şi alte periodicităţi (16 titluri/100.000 locuitori), din care 118 cotidiane, 1.200 hebdomadare şi 950 reviste cu altă periodicitate. Tirajul total era de 4,5 milioane exemplare/zi, din care 1 milion în limbile etniilor conlocuitoare. Din punct de vedere al tirajului (1 exemplar/4 locuitori), România era devansată doar de Franţa, Germania şi Cehoslovacia, dar înaintea Austriei, Ungariei şi Poloniei. Conţinutul presei era extrem de variat, predominând domeniul politic (542 de titluri) urmat de: 352 – culturale, 142 – economice, 98 – confesionale, 64 – administrative, 104 – independente sau de informaţii etc. La rândul lor, minoritarii aveau o presă viguroasă statistic. Astfel, în 1934 apăreau: 273 periodice în lb. maghiară, 176 în lb. germană, 27 în ebraică, 132 în alte limbi, plus ediţii bilingve şi trilingve (9 în română şi ungară, 27 în română, ungară şi germană, 6 în română şi germană, 6 în română şi rusă, 1 în română şi idiş, 1 în ungară şi germană, 3 în germană şi franceză, 2 în ungară şi franceză, 1 în rusă şi franceză). Totalul periodicelor în limbile de circulaţie şi ale minorităţilor depăşea 25,8%, adică mai mult decât

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

procentul care reprezenta minoritățile în structura etnică a populației românești[244]. Instaurarea dictaturilor carlistă și antonesciană, condițiile de război ca și confiscările teritoriale din 1940 sunt tot atâtea cauze care determină un curs descendent al publicațiilor către cifra de 1.483 în anul 1940. Creșterea numărului de partide și organizații politice induce și un politicianism gălăgios și virulent politic manifestat în timpul campaniilor electorale, dar și în presa partizană. Astfel, liberalii, conduși până în 1927 de către I.I.C. Brătianu, doborât în două zile de o amigdalită cu septicemie, își exprimau ideologia, programele și opiniile în oficioasele „Viitorul" (până în 1938), „L'Indépendance Roumaine", „Democrația", „Mișcarea" (ziarul de Iași din 1909 – 1938, condus de Gheorghe I. Brătianu), „Liberalul" (1926 – 1929 și 1935 – 1938) sau publicații locale ca „Nădejdea" (Timișoara) ori „Înfrățirea" (Cluj). PNȚ, creat în 1926 ca alternativă la PNL, avea ca ziare de partid „Dreptatea" (apărut între 1927 – 1938 și reluat în 1944), „Țărănistul" (condus de Ion Mihalache), „Țara nouă" (1919 – 1921), „Aurora" (1921 – 1926) și locale („Vestul" – Timișoara și „Patria" – Cluj). Ideologia conservatoare se manifestă până în 1925 prin ziarul „Epoca". Partidul Național Democrat (PND), condus de marele istoric N. Iorga, scoate „Neamul românesc". Din fruntea Partidului Național Agrar, până în 1935, Octavian Goga conduce oficiosul „Țara noastră" (Cluj, 1922 – 1938). Din anul 1918 până în anul morții, 1938, eroul de la Mărășești, generalul Alexandru Averescu, conduce Partidul Poporului și ziarul „Îndreptarea", ajutat de cunoscutul publicist C. Gongopol și de colaboratori de prestigiu precum Duiliu Zamfirescu, P.P. Negulescu și Matei B. Cantacuzino. Versatilul Constantin Argetoianu adaugă organizației sale Uniunea Agrară (din 1936 Partidul Agrar) publicația „Pământul nostru" (1932 – 1938). Stânga eșichierului politic, reprezentând interesele proletariatului și doctrina socialistă, are o structură pluriorganizațională și o activitate publicistică periodică și evenimențială consistentă. Efemeridul Partidul Muncii (1918) avea ca oficios „Tribuna". Partidul Socialist (PS) editează „Socialismul" (1918 – 1940), preluat între anii 1921 – 1924 de PCR (partid scos în afara legii în 1924 și care va edita, din 1931, în ilegalitate, ziarul „Scânteia"). PSDR (Constantin Titel Petrescu), creat în 1927, editează „Lumea nouă" (1933 – 1940), iar Partidul Socialist Unitar scoate „Proletarul". În deceniul patru inițiativele editoriale ale stângii de factură comunistă se manifestă pluriform fie legal, fie ilegal, editând numeroase publicații naționale, locale, evenimențiale, de penitenciar, antifasciste ca: „Buletinul", „Secera", „Frontul roșu", „Comunistul", „Studențimea nouă", „Școlarul leninist", „Plugarul roșu", „Țăranul asuprit", „Locomotiva", „Bolșevicul încătușat", „Doftana roșie", „Bluzele albastre", „Era nouă" – 1936, „Amicii URSS" – 1934, „Luptătorul" – 1937, „Știri" – 1938 etc.[245]

Extrema dreaptă românească apare timid în primii ani de după război sub forma Ligii Apărării Național Creștine condusă de A.C. Cuza (care devine în 1925 Apărarea Național Creștină), propunând reforme radicale și respectul față de credința ortodoxă. De-a lungul timpului, organizațiile de extremă dreaptă se coagulează în Garda de Fier (1931 – 1933) și apoi în Totul pentru Țară (1935 – 1938), partid legionar, de factură fascistă care, sub conducerea lui C.Z. Codreanu, își radicalizează atitudinea, deraind în misticism, xenofobie (în special antisemitism), conflicte vindicative și asasinate odioase ale unor oameni politici precum Armand Călinescu, I.G.

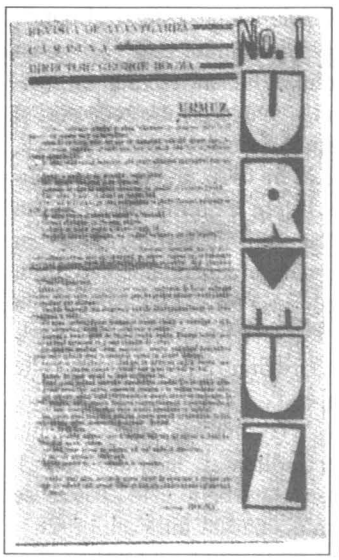

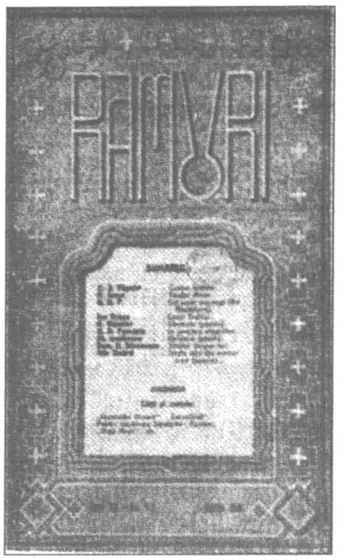

Duca și Nicolae Iorga. Din nefericire, mulți intelectuali au cauționat prin scrisul și prin pozițiile lor mișcarea legionară, printre aceștia aflându-se Nae Ionescu, filosoful fascinat de Hitler, ori discipolii săi Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica și alții, atrași de isteria patriotardă, însetați de identitate și dinamizați de *„promisiuni mesianice"*. Dintre publicațiile centrale și locale prolegionare citâm: „Pământul strămoșesc", „Calendarul", „Porunca vremii", „Cuvântul" (al lui Nae Ionescu), „Sfarmă piatră", „Cruciada românismului", „Iconar", „Buna Vestire", „Axa", „Rânduiala", „Criterion", „Garda Bucovinei" (Rădăuți), „Garda" (Muscel), „Garda Olteniei" (Craiova), „Legiunea" (Făgăraș) etc. Ideologia extremei drepte își mai găsea loc și în coloanele unor „independente" ca „Universul", „Credința" ori „Gândirea".

Presa generalistă, așa-zis independentă, avea cea mai mare audiență și cele mai mari tiraje. Conținutul ei era modelat în funcție de interesele patronatului și ale grupurilor de susținere, manifestând totuși o anumită rezistență la manipulare din partea factorului politic. Independența publicațiilor consta de fapt în absența obedienței doctrinare și în utilizarea unui larg evantai de idei din toate culorile spectrului politic, misiunea principală fiind apărarea principiilor democrației. Sunt și excepții (*„presa venală"*), când patronii de ziare folosesc șantajul ori linșajul de presă, pentru obținerea unor profituri materiale. Este celebru cazul lui Pamfil Șeicaru, pe numele lui adevărat Popescu, patronul ziarului „Curentul" (poreclit de Arghezi, într-un pamflet, Danfil Fleicaru) care, prin mijloace veroase, va câștiga astfel încât să ridice un palat despre construcția căruia Iorga se exprima cinic-ironic: *„Etajul și șantajul"*. Cel mai răspândit cotidian independent era „Universul", condus între anii 1915 – 1943 de Stelian Popescu, reprezentant al burgheziei naționale. În 1938 avea o ușoară înclinare spre dreapta și un tiraj de cca. 200.000 de exemplare. A editat și suplimente („Universul literar", „Universul copiilor", „Ilustrațiunea română" etc.) la care au colaborat nume ilustre ale literelor românești precum Vasile Voiculescu, Camil Petrescu, Ion Barbu, G. Călinescu, Mircea Eliade ș.a. Alături de cele două, presa din Sărindar (aluzie la strada pe care se aflau mai multe redacții) mai era reprezentată de „Dimineața", „Adevărul", „Zorile", „Lumea românească", gazete de stânga, dar care vehiculau și idei liberale sau țărăniste. Ele apărau regimul democratic și erau împotriva atacurilor dure și a violențelor de limbaj, constituindu-se în același timp în *„eficiente școli de gazetărie"*. Suprimate în 1937, doar „Adevărul" își va

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

relua activitatea în anul 1946. Tot de stânga este și „Lupta", cotidian editat între anii 1921 – 1937 și condus de C. Mille. La 6 noiembrie 1924 apare „Cuvântul", din inițiativa și cu fondurile inginerului Titus Enacovici și având printre redactori și colaboratori pe C. Gongopol, Pamfil Șeicaru, Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga ș.a. În 1926, trece sub conducerea lui Nae Ionescu și alunecă spre extrema dreaptă, din 1940 metamorfozându-se în „Organ al mișcării legionare" și dispărând odată cu aceasta. Alte ziare independente care reține atenția: „Facla" (1925 – 1940, condusă de N.D. Cocea și Ion Vinea), „Lumea românească" (1937 – 1939, sub Zaharia Stancu), „Tempo" (1933 – 1940), „Credința", precum și multe locale („Lumea" și „Opinia" la Iași, „Drumul nou" la Cluj, „Gazeta Transilvaniei" la Brașov, „Tribuna" la Sibiu, „Voința Banatului" la Timișoara, „Curierul Olteniei" la Craiova etc.). O ciudățenie în peisajul publicistic interbelic este „Bilete de papagal", publicație de format mic, apărută între anii 1928 – 1929, 1930, 1937 – 1938 sub pana de neîntrecut polemist și pamfletar a lui Tudor Arghezi. O eflorescență de reviste literare care va absorbi nume ce se vor regăsi mai târziu în paginile istoriei literaturii. Dintre acestea enumerăm: „Dacia" (1918, Vlahuță și Brătescu-Voinești – directori), „Luceafărul" (1919 – Sibiu, 1920 – București), „Însemnări literare" (Iași, Garabet Ibrăileanu), „Universul literar" (1926 – 1929, Camil Petrescu și Perpessicius), „Ideea europeană" (C-tin Rădulescu-Motru), „Ramuri", „Scrisul românesc", „Datina" și „Sburătorul literar", tribuna cenaclului omonim condus de Eugen Lovinescu, care va adăposti sub aripa sa numeroase valori literare, condeie de prestigiu precum: Ion Barbu, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, Hortensia Papadat-Bengescu, Felix Aderca, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca, Tudor Vianu și alții. Liviu Rebreanu va conduce între anii 1924 – 1925 și 1932 – 1934 „Mișcarea literară" și, respectiv, „Revista literară", la care vor colabora G. Călinescu, T. Vianu, Mihail Sebastian, Lucian Blaga, Ion Minulescu și tânărul Eugen Ionescu.

În deceniul patru își fac apariția „Discobolul", „Herald", „Azi", „Revista română", „Capricorn", „Jurnalul literar". Tendințele literare de factură modernistă și suprarealistă se vor exprima în revistele: „Contimporanul" (1922 – 1932), „75 HP", „Punct", „Urmuz", „Unu", „Alge" etc. Originale sunt și „Cuvântul" lui Nae Ionescu, teoretician al trăirismului, variantă românească a existențialismului, și „Criterion", al cărui scop fundamental era *„reconstrucția spirituală a României, menită a «**asigura unitatea sufletului românesc**», după ce generația precedentă realizase unitatea națională deplină a românilor"*[246].

Un eveniment important a fost editarea, în 1934, a „Revistei Fundațiilor Regale", mensual care va continua între 1931 –1941 și 1944 – 1947 sub conducerea lui Paul Zarifopol și apoi a lui Camil Petrescu. Dintre revistele de specialitate amintim: „Revista Istorică" (1915 – 1946), „Revista Arhivelor" (1924 – 1946), „Dacia" (1924 – 1947), „Cercetări istorice" (1925 – 1947), „Revista de Filozofie" (1923 – 1947), „Sociologie Românească" (1936 – 1944), „România Militară" etc. Au mai fost editate publicații de nișă, pe criterii de vârstă, sex, profesii, regiune, localitate, interese diverse, umoristice etc.

În urma loviturii de stat din 10 februarie 1938, se instaurează regimul de dictatură regală care va avea tragice consecințe pentru democrația românească și istoria presei românești. Parlamentarismul este înlăturat, partidele extirpate, se introduc starea de asediu și cenzura, se desființează numeroase publicații („Adevărul", „Dimineața", „Lupta", periodicele legionare „Viitorul", „Dreptatea" etc.). Se creează Partidul Națiunii, formațiune carlistă ce avea ca oficios ziarul „România" (2 ianuarie 1938) și care va servi ca instrument de propagandă atât noului regim, cât și cultului personalității. Potrivit propagandei regimului, societatea românească se va afla pe culmile bunăstării și armoniei sociale, sub conducerea înțeleaptă a *„marelui cârmaci"*, cum era numit „regele" în propriul ziar[247].

Abdicarea regelui, la 6 septembrie 1940, în circumstanțe istorice grave pentru România, și instaurarea regimului legionaro-antonescian vor duce la resuscitarea presei legionare (până la rebeliunea din ianuarie 1941) și la un control sever al celorlalte tipuri de publicații de către Ministerul Propagandei Naționale. „România", oficiosul regimului carlist, este desființat, iar ziarele de informații și mare tiraj ca „Universul", „Curentul", „Timpul", „Argus" etc. vor accepta să se supună noilor condiții, supraviețuind anilor de război. La sfârșitul anului 1941, în condiții de război, mareșalul Ion Antonescu semnează *„Decizia referitoare la cenzura presei"*, care funcționa pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri. În baza acestui act normativ s-au suspendat *„30 de ziare fără valoare, din care 12 cotidiane și 18 periodice, 4 străine și 26 românești, la suprimarea a 17 mici ziare nefolositoare, suprimându-se publicațiile obscene și risipa neîngăduită a publicațiilor"*[248]. Pentru a se reflecta politica guvernamentală s-a tipărit ziarul „Viața", editat de Ministrul Propagandei și avându-l ca director pe Liviu Rebreanu. Alături de acesta apar gazete de front („Gazeta militară", „Soldatul", „Santinela", „Victoria", iar pentru ofițeri „România militară", „Revista infanteriei", „Revista marinei"). Aliatul militar, Germania, editează două reviste ilustrate, bilunare, în limba română: „Signal" și „Der Adler". În teritoriile eliberate de armatele româno-germane, în vara anului 1941 se editează publicații în limba română: „Basarabia", „Ziarul nouei vieți românești" (23 iunie 1941), cu suplimentul „Basarabia literară", iar la Cernăuți (Bucovina), „Bucovina literară" și „Deșteptarea". În nord-vestul Transilvaniei, parte ocupată de horthyști în 1940, nu mai apare decât „Tribuna Ardealului" (Cluj) strict supravegheată. O opoziție puternică la adresa regimului antonescian și a războiului o va manifesta ziarul ilegal „România liberă", apărut la 28 ianuarie 1943, în timpul dezastrului de la Stalingrad, care anticipa ofensiva sovietică și căderea dictaturii militare în urma loviturii de stat de la 23 august 1944.

Bibliografie și note

239. Badea, Marin – *Ibidem.*
240. Badea, Marin – *Ibidem.*
241. Antip, Constantin – *Istoria presei române*, București, 1979.
242. Badea, Marin – *Ibidem.*
243. Badea, Marin – *Ibidem.*
244. Ionescu, Carmen – *Agențiile de presă din România*, București, Editura Tritonic, 2001.
245. Antip, Constantin – *Contribuții la istoria presei române*, București, 1964.
246. Badea, Marin – *Ibidem.*
247. Pasailă, Vasile – *Ibidem.*
248. Pasailă, Vasile – *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Revista Română de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării

Evenimentele decembriste finalizate cu colapsarea regimului comunist de factură autocratică au scos la iveală deficienţele majore din toate compartimentele vieţii sociale, economice şi culturale româneşti. Biblioteconomia românească şi bibliotecile, ca structuri infodocumentare fundamentale, au resimţit absenţa instituţiilor formale de învăţământ de profil, s-au confruntat cu crize de personal calificat, cu deficite de dotare tehnologică, cu inadecvare cronică la trendul internaţional în domeniu, cu colecţii desuete, a căror rată de înnoire le făcea incompatibile cu dezideratele utilizatorilor, cu precaritatea literaturii ştiinţifice de specialitate, redusă la câteva broşuri, regulamente şi o revistă anemică, impregnată de evenimenţial şi ideologia partinică. Aceste nefaste efecte au impus necesitatea unor acţiuni ferme de reorganizare a instituţiilor formative, de „*oxigenare*" a organizaţiei bibliotecare, de apropriere a tehnologiilor moderne de stocare şi diseminare a informaţiei, de refacere a conexiunilor internaţionale etc. Pe fondul general al exploziei informaţionale şi al expansiunii mass-media s-a revigorat şi fenomenul revistelor ştiinţifice de nişă. Din anturajul periodicelor cu tematică biblioteconomică, unele cu apariţii festiviste, vremelnice, altele consecvente (vezi „Biblioteca", „Biblioteca Bucureştilor", „Revista Bibliotecii Naţionale" etc.), dar cu disipare defectuoasă, ne-a parvenit, cu oarece întârziere, trimestrialul „Revista Română de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării" pe anul 2005. Din preambulul la Nr. 1, semnat de prof. dr. Mircea Regneală, directorul revistei, deducem că avem de-a face cu rebrandul „Buletinului ABIR" care, cu noua concepţie grafică şi de conţinut, aspiră la rangul de protagonist şi la diseminare naţională. Spre deosebire de alte reviste de gen, cu conţinut vulgarizator sau mixt (de bibliologie şi cultură), noua structură informativă îşi are sorgintea în mediul universitar, de competenţă academică, reprezentând o entitate de elită din reţeaua bibliotecilor universitare, precum şi o puternică asociaţie profesională, *ABIR* (*Asociaţia Bibliotecarilor din Învăţământ – România*). Aceste considerente o diferenţiază total în nişa periodicelor în care se poziţionează şi-i dau un rol sui-generis, circumscris conceptului laitmotiv de Societatea Cunoaşterii. Nota dominantă este noutatea în biblioteconomie şi ştiinţa informării, cu teme, concepte şi sintagme care se insinuează în această ştiinţă ca vectori de progres şi ca purtători de schimbare. Coperţile sunt sobre, de un verde palid, declorofilizat. Pe coperta întâi sunt desenate trei perspective, sugerând, probabil, inforute sau autostrăzi informaţionale. În afară de titlul generic nu distingem alte date de identitate decât sigla ABIR, fapt ce o grevează cu pondere şi responsabilitate, asumate din start, înscriindu-se astfel ca un concurent vanitos şi tenace în emulaţia cu celelalte alterităţi congenere. În subsidiar sugerăm imprimarea pe această copertă şi a altor elemente de identificare, cel puţin numărul şi anul de apariţie, pentru a evita foiletarea în căutarea lor. Colectivul redacţional asociază personalităţi de prestigiu, fie cu vizibilitate de prim plan în tabloul didactic, fie practicieni din biblioteci care au trecut pragul paradigmatic al schimbării (Robert Coravu, Anca Râpeanu, Dan Matei, Liviu-Iulian Dediu, prof. univ. dr. Angela Repanovici, lector univ. Agnes Erich). Fiecărui număr îi corespunde o temă de actualitate, care se suprapune tendinţelor contemporane din domeniul biblioteconomiei şi al ştiinţei informării, „*încredinţată spre coordonare unei persoane desemnate de redacţie, persoană care stăpâneşte bine tema respectivă şi poate să-şi asigure colaboratori de ţinută*". Abordarea fiecărui articol este precedată de prezentarea sumară a autorului şi a autorităţii acestuia, iar textele, divizate pe trei coloane aerate, cu corp de literă uşor lizibil, fac lectura atractivă şi comodă. Pentru internaţionalizare, intervenţiile scrise sunt rezumate în limba engleză, idiom cu vocaţie universală. Finalul fiecărui număr este complinit cu recenzii la noile apariţii editoriale, al căror conţinut ar fi de dorit mai amplu, având în vedere deficienta difuzare şi accesul limitat al bibliotecarilor la acestea.

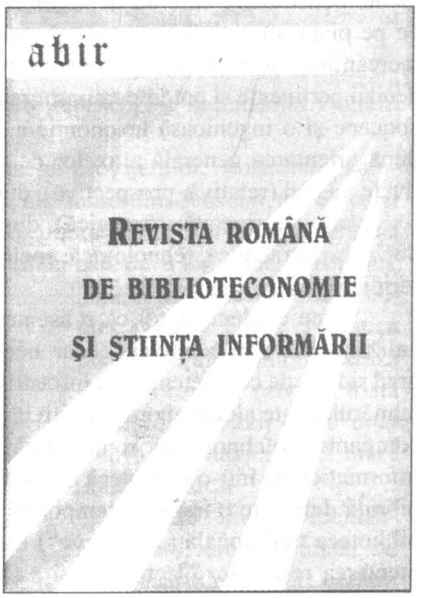

Seria primelor patru numere se deschide cu un grupaj de articole având ca numitor comun „*Managementul şi marketingul de bibliotecă în societatea informaţională*", temă „*bătătorită*" de numeroase apariţii editoriale postdecembriste, dar fără aplicaţii exprese în domeniul la care facem referire.

În altă ordine de idei, este relevant faptul că în circumstanţe concurenţiale clientul organizaţiilor de informare, utilizatorul/consumatorul de informaţie formativ-cognitivă, îşi determină selecţia şi opţiunea în funcţie de eficienţa şi calitatea serviciilor, precum şi de actualitatea mesajelor oferite de structurile formale şi informale de profil sau de sursele de documentare şi canalele de comunicare. Acesta este şi motivul pentru care se recomandă organizaţiilor infodocumentare un management activ şi multiform (al comunicării, al informaţiei, al bazelor de date, al tehnologiilor, al resurselor umane etc.) asociat cu o politică de marketing consecventă şi vivace, care să-i confere instituţiei bibliotecare eficacitate şi să-i amplifice vizibilitatea printr-o promovare constantă şi dinamică a ofertei de produse culturale şi servicii.

Numărul 2 al revistei are ca subiect „*Ştiinţa informării – oportunităţi şi provocări pentru biblioteci*". Suita de articole circumscrisă temei abordează ştiinţa informării ca o ramură interdisciplinară, inventarul conceptual cuprinzând formarea specialiştilor în informare şi vectorii tehnologici, funcţionali şi informaţionali ai Societăţii Cunoaşterii. În articolul „Un concept actual în activitatea de informare: veghea informaţională", asistent universitar Octavia-Lucia Porumbeanu explică inedita sintagmă ca pe o strategie a organizaţiei de progres şi informare curentă pentru obţinerea unui avantaj competitiv, „*adică o strategie de dezvoltare bazată pe supravegherea con-*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

stantă a informației dintr-un domeniu particular, a concurenței și a evoluțiilor tehnologice". În principiu, această veghe nu-i altceva decât „*monitorizarea mediului concurențial*", menținerea în alertă continuă a acelor compartimente constitutive care au în vedere competitorii, adversarii de pe piața informației, pentru a le anticipa comportamentul mercantilist și evoluțiile pe baza cărora managerii pot lua decizii pertinente și pot întocmi programe de succes. Autoarea concepe și o ingenioasă taxonomie a veghei informaționale: după orientarea generală a axelor de observare, după obiectivele veghei (relativă, prospectivă), după gradul de focalizare (orientată, neorientată, strategică), după domeniile activității de veghe (strategică, tehnologică, socio-culturală, comercială, juridică) etc.

Este evident faptul că o asemenea practică instituționalizată este foarte eficientă, dar necesită specialiști cu un grad ridicat de competență și o infrastructură adecvată. Finalul numărului este alocat abordării activității informaționale într-o companie biotehnologică românească și integrării resurselor informaționale într-o bibliotecă hibrid. Conceptul de structură hibridă definește o tranziție temporară și organizatorică de la biblioteca tradițională („*de hârtie*") la o mixtură, prin implementarea resurselor electronice și a noilor suporturi endo și exo-computeristice și coabitarea acestora cu suporturile arhaice.

În trimestrul trei, numărul este dedicat „*Schimbării paradigmei în catalogare*" și prezintă situația actuală și de perspectivă în privința instrumentelor de informare în bibliotecă, respectiv cataloagele și funcțiile acestora, regulile și formatele de catalogare, probleme care frământă pe catalogatori, precum și aspecte privind cataloagele informatizate și interconectarea acestora la rețeaua globală. Ultimul număr al anului 2005 este aferat „*Serviciilor de referințe în bibliotecile contemporane*", subiect de mare actualitate, avându-se în vedere tendințele consumatorilor de cogninformații de eliminare a operațiilor redundante și cronofage de căutare a surselor de informare în favoarea interogării directe a bibliotecarului (convertit în broker de informare) ori a bazelor de date și a Internetului. Este dată ca exemplu de organizare a unui asemenea serviciu Biblioteca Județeană „V.A. Urechia" din Galați, iar Corina Dovincă de la BCU București explică avantajele oferite de mediul digital serviciului în cauză, punând accentul pe distribuirea de teleinformație prin e-mail. Modelul american de formare și optimizare a competențelor bibliotecarilor de referințe, în contextul dezvoltării NTIC, este prezentat de Hermina G. B. Anghelescu, reputat specialist de origine română. Celelalte articole („Bibliografia generală națională ca sursă esențială pentru serviciile de referințe", „Proiectul REM-RO", „Ghid pentru implementarea și susținerea serviciului de referințe virtuale" etc.) subsumate temei complinesc sumarul conceptual finalizat cu „*Evaluarea serviciilor de bibliotecă furnizate în afara instituției*". Apariția revistei pe piața culturală românească în acest format este o inițiativă salutară și o alternativă mai mult decât benefică pentru lectura formativă a specialiștilor din biblioteconomie și știința informării.

Încheiem această sumară prezentare cu un corolar encomiastic sugerat de titlul poemului scris de poetul american Longfellow, devenit motto-ul SUA: *Excelsior* (Tot mai sus!).

Liviu BUTUC

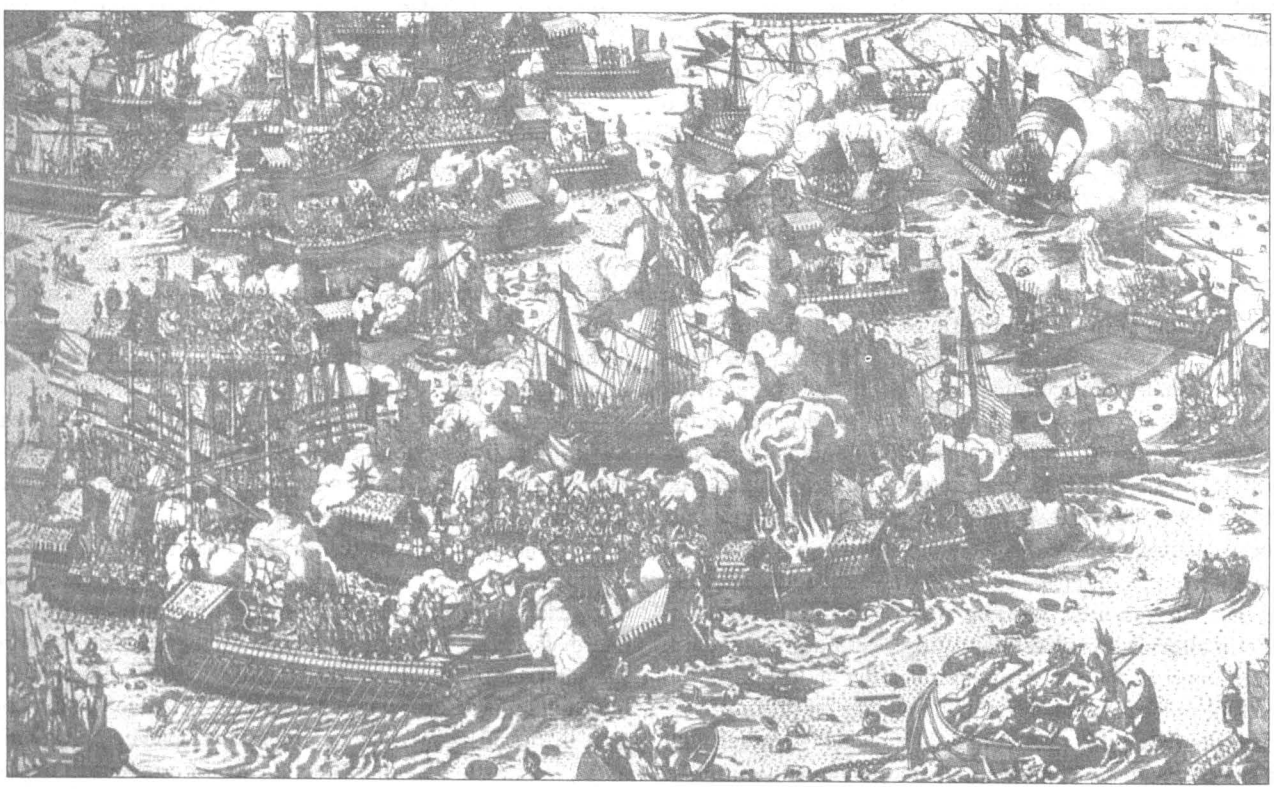

Bătălia de la Lepanto

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Agenda culturală

Octavia Țarălungă pe tărâmul Proviței

Născută la 8 iunie 1931 în comuna Vaidei, județul Hunedoara, doamna Octavia Țarălungă a absolvit Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din București, fiind membră a Uniunii Artiștilor Plastici. Din 1964 a fost grafician, editor și ilustrator de carte la Editura Didactică și Pedagogică, unde a lucrat la elaborarea manualelor școlare și a lecturilor auxiliare în limbi străine. A avut emisiuni la radio și televiziune, a scris articole, a organizat acțiuni cultural-artistice cu copiii în biblioteci și școli. În afara celor peste 200 de cărți ilustrate pentru copii, doamna Octavia Țarălungă lucrează în acuarelă, în tehnica rară a chab-papirului. Majoritatea lucrărilor sale sunt achiziționate de muzee, colecționari și donate la biblioteci sau persoane particulare din țară și străinătate: Franța, Germania, Italia, Canada, Noua Zeelandă, Arabia Saudită. A realizat călătorii documentare în Rusia, Polonia, Algeria, Spania, Franța, Italia și Bulgaria.

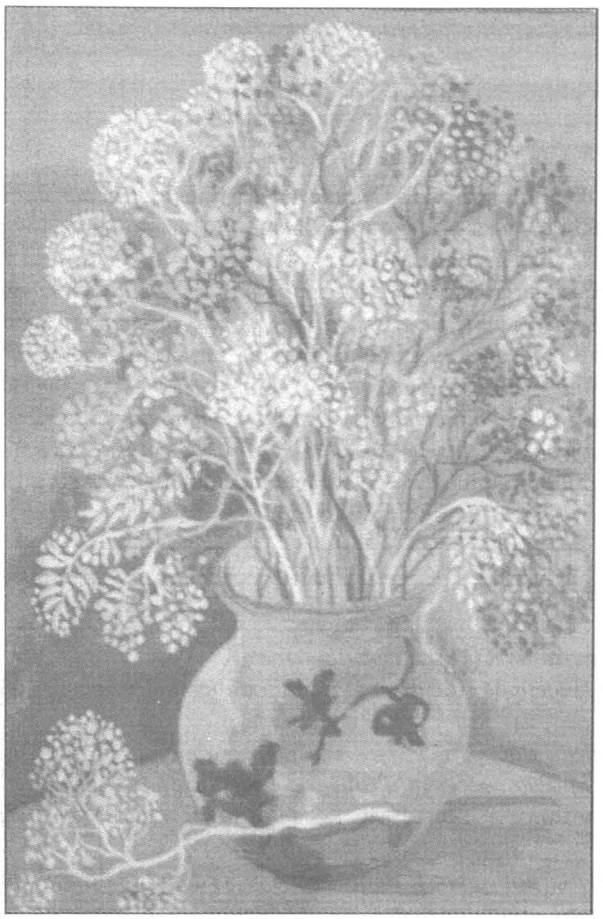

La Cercul Militar Național, pe 24 iulie 2006, am făcut un *Popas la Provița* alături de doamna Octavia Țarălungă, la vernisajul unei expoziții deschise până pe 31 iulie și închinate memoriei fratelui său, dr. Constantin Ionescu-Puișor, la nici un an de la dispariție. O mare parte din lucrările expuse au fost inspirate de tărâmul, oamenii și povestea Proviței despre care artista spune: „*Rareori mi s-a întâmplat să mă leg de un anume loc, ca acum de această Proviță, aruncată pe dealuri și văi cu pietrele ei colorate, cu oamenii pitorești și humorul ei, toate făcute parcă pentru sufletul meu*". Un ținut al inedi-tului, unde ochiul pictorului redescoperă spectacolul viu și îl „așterne pe hârtia neuitării".

Obiceiurile și casele provițenilor, portretele suferințelor tăcute, ale mirării, ale humorului deosebit, ale duioșiei și nostalgiei pentru bunicii coborâți parcă din poveste pentru a aminti celor mai tineri decât ei câte ceva din lumea basmului, „inteligența florilor", cum numește Tudor Opriș cromatica picturilor care imortalizează florile Proviței, privirea tristă a copiilor străzii sunt doar câteva ipostazieri de mare ținută artistică.

Este inutilă identificarea unui anumit număr de dimensiuni ale actului creator al doamnei Octavia Țarălungă, mai cu seamă când realizezi ca privitor armonia și punțile ce leagă tărâmul Proviței, al imaginației, al fascinației creatoare, al personajelor din poveste și al provițenilor, al pitorescului și al copilăriei.

Cum începe fiecare dimineață a artistei Octavia Țarălungă? Printr-o vizită a domnului Caragiale, spiritul împreună cu care călătorește zi de zi în căutare de noi ipostaze ale humorului, ale acelui „simț enorm și văz monstruos".

Am făcut și noi popasul la Provița și am redescoperit lumea cu centrul în acest spațiu-timp, o lume pe care utilizatorii Bibliotecii pentru copii *ION CREANGĂ* o pot vedea în lucrările care înnobilează un popas al amintirilor din copilărie.

Gabriela TOMA

Sursele ilustrațiilor: pp. 3 – 6: *Enciclopedia României*, vol. I, 1938; pp. 7 – 9: Biblioteca Națională a României, Fondul St. Georges; pp. 10 – 11: Internet; pp. 13 – 16: George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, 1, Editura Științifică, 1969; pp. 26, 28 și 34: *Tițian*, Editura Meridiane, 1969; pp. 30 – 31: *Presa literară românească*, II, Editura pentru Literatură, 1968; coperta II: *O istorisire a literaturii române contemporane în imagini*, vol. I, Inspectoratul pentru Cultură al Municipiului București și Editura Marin Preda, 1994; coperta III: Romul Munteanu, *Bertolt Brecht*, Editura pentru Literatură Universală, 1966; coperta IV: *Mihail Jora. Studii și documente*, vol. I, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, 1995.

Sursele citatelor: p. 28: *Tițian*, Editura Meridiane, 1969; coperta II: Paul Anghel, *Teatru*, Editura Litera Internațional, 2003; coperta III: Romul Munteanu, *Bertolt Brecht*; coperta IV: *Mihail Jora. Studii și documente*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Catalog

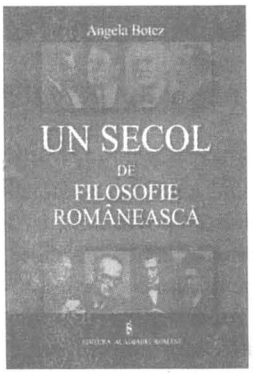

Angela BOTEZ, *Un secol de filosofie românească*
Editura Academiei Române, București, 2005, 488 p.

Cartea de față caută să realizeze o expunere a istoriei filosofiei din secolul al XX-lea, în România, prin personalități și ideile lor înscrise într-o paradigmă spirituală românească, dar evidențiind, prin accente și corelări comparative, relația cu anumite curente tipice diferitelor culturi de pe mapamond. Am încercat așezarea diferiților reprezentanți ai filosofiei, mai ales ai celei interbelice, în contextul principalelor orientări europene din timpul când aceștia își scriau opera, dar și în perspectiva descoperirii unor elemente de actualitate și de operaționalitate a gândirii lor în zilele noastre.
(Autoarea)

POP Simion, *Sinele-Câinele: ideogramele unui bătrânăr*
Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005, 187 p.

Avantajul acestei cărți este că poate fi începută de oriunde, citită pe orizontală, verticală ori diagonală, fără teama de a strica vreo ordine ori înțeles. Succesiunea capitolelor nu urmează un crescendo de tensiune, nici un posibil final, căci miză au doar fulgerele de gând ce ilumineză încrucișat paginile. Cum în lumea de azi, a accelerației și conciziei, discursul este inoportun și constrângător, revin în preferințele noastre axioma, enunțul, declicul mintal, cugetarea, parabola, aceste ideograme fractale, cu sensuri totale. Ele traduc cel mai fidel procesul intim al cugetării, fiind, după caz, restitutio mirabilis *ori* revelatio conmemorabilis... (Autorul)

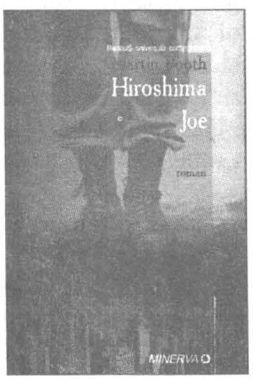

Martin BOOTH, *Hiroshima Joe*
Traducere de Irina Horea, Editura Minerva, București, 2006, 446 p.

Martin Booth (n. 1944 – m. 2004) a abordat aproape orice gen literar, de la romane pentru adulți și copii, la poezie și la istoria non-ficțională a Triadelor.

Hiroshima Joe *ca și* Muzica de la Radio-Bamboo *au fost inspirate de copilăria sa în Hong Kong.*

Scriitura lui Martin Booth este extraordinar de vizuală, *fapt defel surprinzător, de vreme ce a scris scenarii – amintim doar* Câinii războiului... *De asemenea, a scris mai multe* documentare *despre viața sălbatică.*

A publicat 13 romane. (Minerva)

Izvoare filosofice
Volum de studii, eseuri, articole, îngrijit de Eugeniu NISTOR, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2006, 170 p.

... Știm că nu se poate sări ușor peste etape și că saltul valoric presupune, obligatoriu, trecerea peste unele obstacole imprevizibile dar, cu toate acestea, dacă volumele proiectate ale Izvoarelor filosofice *vor răzbi prin inerta noastră piață editorială, atunci vom putea vorbi despre promovarea unei* publicistici filosofice românești *oneste, vii și consistente...*

Să pornim, așadar, de la această realitate și să ne mânăm spiritul până unde posibilitățile noastre de analiză, de sinteză și de creație ne pot duce! Să nu ne cramponăm în prejudecăți și să credem că poate exista mereu o vreme favorabilă reflecției filosofice și gândirii originale. (E. N.)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Lev TOLSTOI, *Despre Dumnezeu şi om. Din jurnalul ultimilor ani (1907 – 1910)*
Traducere din rusă de Elena Drăguşin-Richard, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005, 272 p.

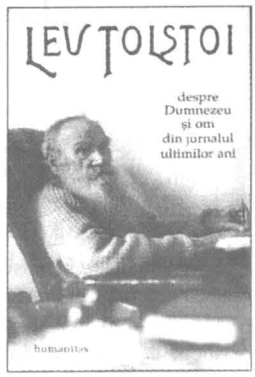

Ultimii ani ai vieţii îl găsesc pe Tolstoi la moşia de la Iasnaia Poliana, trăind ca un mujic. Lăsase în urmă societatea mondenă petersburgheză, onorurile, ba chiar şi propriul destin literar. Devine un fel de patriarh nonconformist, în răspăr cu autorităţile laice şi cu cele ecleziastice. Ajunsese la o credinţă în care puţini îl puteau urma. Găsise un fel de-a se exprima mai simplu. Aici, la Iasnaia Poliana, în singurătate, stă de vorbă cu sine despre Dumnezeu şi oameni, iar jurnalul, care l-a însoţit permanent, e spaţiul unde pune întrebări infinite, unde caută să înţeleagă şi să se exprime altfel decât o făcuse în romane... (Humanitas)

Emmanuel CARBALLO, *Protagonişti ai literaturii mexicane*
Ediţie revăzută şi adăugită pentru versiunea românească, traducere din limba spaniolă de Mariana Sipoş şi Corina Sofica, note de Mariana Sipoş, Editura Universal Dalsi, Bucureşti, 2004, 588 p.

Este pentru prima oară când cititorului român i se oferă, prin acest volum, o amplă perspectivă asupra literaturii mexicane. Şi nu într-o carte de critică literară adresată unui număr restrâns de specialişti, ci printr-o serie de convorbiri realizate de Emmanuel Carballo cu protagoniştii literaturii mexicane din secolul XX. Autorul este una din vocile cele mai autorizate ale criticii literare mexicane, deci îşi structurează interviurile, dar şi tot volumul, în ansamblul său, în cunoştinţă de cauză...
Protagonişti ai literaturii mexicane *este o carte de confluenţe spirituale şi de întâlnire cu personalităţi imposibil de uitat şi de ignorat, o carte necesară şi actuală, într-o lume în care dialogul între culturi devine din ce în ce mai necesar.* (Universal Dalsi)

Mircea FLONTA, *Kant în lumea lui şi în cea de azi. Zece studii kantiene*
Editura Polirom, Iaşi, 2005, 319 p.

... Doresc să previn asupra facturii relativ diferite a studiilor reunite în acest volum. Cele pe teme de filosofie teoretică sunt mai savante. Ele se adresează cititorilor familiarizaţi nu numai cu scrierile lui Kant în acest domeniu, ci şi cu literatura contemporană de epistemologie şi filosofie a ştiinţei. Dimpotrivă, cele care discută teme ale filosofiei practice sunt, atât prin tonul discuţiei, cât şi prin raportare constantă la experienţe familiare, mai bine adaptate interesului unui cerc mai larg de cititori. Îmi iau de asemenea îngăduinţa să avertizez că, în afara datelor bibliografice, notele conţin multe explicaţii, dezvoltări ale argumentării sau observaţii colaterale. Ele reprezintă, în acest sens, părţi ale textului... (Autorul)

Paul BAILEY, *Bătrânii soldaţi. La „Jerusalem“*
Traduceri de Irina Horea şi Angela Jianu, Editura Minerva, Bucureşti, 2006, 240 p.

Romanul Bătrânii soldaţi *este profund tulburător... Foarte spiritual la suprafaţă, de fapt, sfâşietor de trist... Totuşi, efectul final, cum se întâmplă în marea artă, este consolator.* („Financial Times“)

Laconic, fără milă, îngrozitor de exact, La „Jerusalem“ *este atât de bine scris, încât este aproape insuportabil.* („The Spectator“)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Dezvoltarea Colecţiilor al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Repere

„Lettre Internationale" sau incursiunea în umanitate

Nina VASILE

Întâmplător sau nu, lectura numărului de primăvară al revistei „Lettre Internationale" (ediția română/primăvara 2006, nr. 57) a fost una care mi-a reamintit motivul intim al bucuriei legăturii mele cu cărțile: o anumită *incursiune în umanitate*; umanitatea în care *suntem acum* în măsura în care ne-o asumăm, fără iluzii, și știind bine că puterea frumoasă a omului de a/se construi are întotdeauna un revers distructiv; dovadă: toate seismele istorice, anomaliile care s-au perindat de-a lungul timpului, înscriind mai degrabă atrocități și monstruozități decât iluminări întru ființa creatoare de sine în care ne visăm. Așadar, fiind eu între acele generații care n-au cunoscut războiul, am citit sub impresia șocului jurnalul lui Victor Klemperer despre exterminarea evreilor în timpul dictaturii fasciste, ca și dezvăluirile cu privire la exterminarea celor „nesupuși" directivelor comuniste în țările din Europa sub dominația rusească (precizez aici articolul lui Nicolas Werth – „Revelații despre Raportul Hrușciov", ca și cel al lui Florin Constantiniu – „1956: Exemplul ungar"); am citit și reportajul incredibil, cu mult mai recent, la limita neverosimilului și demn de fascinația imaginației literare, al Alexandrei Fuller, despre dezvăluirile soldatului african, ucigaș al fetei de 16 ani: *„Au bătut-o la tălpi și pe spinare. N-a vrut să vorbească... Omule, în momentul ăla am văzut roșu. Mi-am pierdut controlul (...). Am luat o lingură plină de terci fierbinte și am împins-o în ea... în ea... știi? Și am împins și am continuat să împing și de-acuma țipa, așa că am mai băgat niște terci acolo..."* Sau, alte dezvăluiri ce arată cinismul criminalilor de război contemporan în numele altei ideologii, în numele calității sublime a omului de a imagina și de a trăi sub dominația unei construcții mentale care-l absolvă de orice vină față de umanitatea în care ar fi cu adevărat doar iubind aproapele, dar îl pierde... Ricardo Uceda scrie în „Anchete în Anzi" despre Jesús Sosa (ce ironie amară în acest nume: Jesús) care devenise „specialist în executarea arestaților" (numiți teroriști): *„Era un lucru meritoriu și un prilej de îndreptățită mândrie îndeplinirea fără greș a ordinului. În același timp își justifica acțiunile prin concepția creștină, de care se simte legat: «Nu cred că Dumnezeu îi sprijină pe nenorociții ăștia de teroriști»"*.

Indiferent în care timp ne aflăm și sub ce dictatură sau război, regăsim această sabie a imaginației omului care taie, ucide în numele unei idei nobile, precum în filmele americane de mâna a doua, în care cel „bun" învinge pe cel „rău" ucigându-l în „legitimă apărare"; chiar și în vremuri și locuri de pace, de vacanță – ca în povestea lui Julio Cortázar – *Vară* – imaginația este rădăcina fricii care „naște monstrul" proiectat în, da, chiar imaginea unui cal asociat venirii neașteptate a unei fetițe la ușa cuplului Zulma – Mariano. Și tot pe seama imaginației poate fi pus un război în care un neamț ajuns la sârbi trebuia ucis dar este primit după mulți ani ca prieten de familie în fiecare vară. Iată un dialog revelator din amintirile lui Ion Vianu: *„Călătoriile sunt să ucizi? am întrebat. Sau să iubești, răspunse cu un fel de ironie"*.

Și oare memoria care este discutată în interviul cu istoricul polonez Henryk Samsonowicz, nu este ea un instrument al imaginației? Într-o atentă și riguroasă analiză, acest gânditor recunoaște: *„Manipulările cu ajutorul memoriei sunt extrem de periculoase, fiindcă dacă ele coincid cu așteptările, visele sau complexele unei colectivități, sunt acceptate în ciuda oricărei logici elementare. Un bun exemplu îl poate constitui o vizită făcută la catedrala din Sandomierz. Există acolo un ciclu de fresce deosebit de interesante, care îi înfățișează pe polonezi asupriți permanent de adepții altor credințe"*. Identificăm aici ceva din mitologia propriei noastre istorii... Iar în prezent, în aceeași Polonie, cum poate fi înțeles un fenomen – simptomatic pentru țările foste comuniste – ca revenirea la politici care promovează controlul statului asupra băncii, radioului, televiziunii, teoria conspirației, antisemitismul, ultranaționalismul? Cum poate fi înțeles demersul fraților Kaczynski (unul ca președinte) pentru o „a patra Republică", una în care Biserica Catolică își proiectează un rol ce trebuie să creeze „o nouă ordine morală în Polonia", una care începe prin interzicerea unei petreceri într-o zi de vineri? Toate acestea, sub semnul unei bune intenții și mai ales sub forța potențială a imaginației/imaginării unui viitor „perfect". Cum la fel de bune intenții au fost și cuvintele lui Slobodan Miloșevici: *„Nimeni nu are dreptul să lovească acest popor* [sârb]". Atât de „bune" încât au făcut ca acest personaj al istoriei contemporane să fie acuzat de *„genocid, crime împotriva umanității și crime de război"*. Unde este umanitatea? Poți desprinde cu adevărat crima și monstruozitatea torturilor, a scheletelor vii ale Africii, de lucrul în lume al imaginației celebrând creația înălțată pe cadavre? Fie ele, într-o inofensivă poveste a scriitorului american Charles Bukowski, în care „cea mai frumoasă femeie din oraș" se mutilează, apoi se sinucide, pentru a capta un strop de iubire a sufletului, singura adevărată. Aparent, civilizația a ajuns la deschiderea tuturor îngrădirilor prin dărâmarea dictaturilor comuniste, dar nu cumva poartă după ea stereotipiile mentale formate în zeci de ani deja, în timp ce exterior afișează costumele, confortul, alimentația unei existențe zis libere? Est-germanii păstrează treningurile pe care în vremea socialismului le purtau la spectacolele ansamblurilor de cultură fizică în timp ce se tolănesc în iarbă *„pentru a-și disimula propria ființă: în fața istoriei, a lumii, a tot ce o înconjoară"* (Bora Ćosić – „Toamna, în Germania de Est"); ucrainenii-ruși scăpați de dominația Rusiei sunt rusofili și dușmani ai americanilor, și sunt, de fapt, reprezentanți ai ceea ce Mihail Rîklin a numit „patriotism totalitar"; bulgarii, ca și alți cetățeni ai țărilor foste comuniste, desigur, și români, cu puțin înainte de intrarea în Comunitatea europeană, lucrează ca imigranți în țările dezvoltate care continuă să-și mențină economia pe seama lor, fiind, în fond, subtil și ne-spus, un fel de noi sclavi, „postmoderni", fără drepturile celorlalți, lucrând cu mult sub nivelul real al studiilor. Aici, exemplul pe care-l dă în corespondența sa Ivailo Ditcev, despre doctorul bulgar, plecat în Grecia la cules de portocale!

În fine, această mică istorie a omenirii, spusă în analize, memorii, interviuri, corespondențe, comentarii dar și creație literară, toate în „Lettre Internationale" din primăvară, nu ne dă motive să fim optimiști, dar avem, în primul rând, tocmai de asumat ca atare constituția fragil-spirituală a umanității: una în stare să așeze, să lumineze drumul ei *lumesc* trecând prin toate greșelile posibile. În final, cândva, poate, promisiunea unei umanități neprogramate, în esență bună, și venită firesc, „de nicăieri", eliberată de orice intenție ideologică... N-avem motive să fim optimiști dar, prin condiția existențială a imaginației, avem datoria să ne *imaginăm credința* în umanitatea mai bună care poate fi. E tot ce putem face, nu?

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Calendar

august 2006

♦ 1 august 1881. 125 de ani de la naşterea scriitoarei engleze **Rose Macaulay** (1 aug. 1881 – 30 oct. 1958)

♦ 2 august 1891. 115 ani de la naşterea lui **Mihail Jora**, compozitor, dirijor (2 aug. 1891 – 10 mai 1971)

♦ 2 august 1951. 55 de ani de la naşterea actorului **Marcel Iureş**

♦ 2 august 1976. 30 de ani de la moartea lui **Fritz Lang**, cineast austriac (5 dec. 1890 – 2 aug. 1976)

♦ 3 august 1806. 200 de ani de la naşterea lui **Michel Adanson**, botanist, explorator francez (7 apr. 1727 – 3 aug. 1806)

♦ 3 august 1961. 45 de ani de la moartea lui **George Breazul**, etnomuzicolog, folclorist (14 nov. 1887 – 3 aug. 1961)

♦ 4 august 1931. 75 de ani de la naşterea lui **Nicolae Ciobanu**, critic şi istoric literar (4 aug. 1931 – 27 nov. 1987)

♦ 5 august 1906. 100 de ani de la naşterea lui **John Huston**, actor, regizor, scenarist american (5 aug. 1906 – 28 aug. 1987)

♦ 5 august 1961. 45 de ani de la moartea lui **Mircea Gesticone**, prozator, poet (3 mai 1902 – 5 aug. 1961)

♦ 6 august. **Ziua Hiroşimei**

♦ 6 august 1881. 125 de ani de la naşterea lui **Alexander Fleming**, medic englez, laureat al Premiului Nobel, 1945 (6 aug. 1881 – 11 mart. 1955)

♦ 6 august 1921. 85 de ani de la naşterea lui **Ovid S. Crohmălniceanu**, critic şi istoric literar (6 aug. 1921 – 25 feb. 2000)

♦ 6 august 1931. 75 de ani de la naşterea pictoriţei **Rodica Lazăr**

♦ 6 august 1941. 65 de ani de la naşterea poetului **Cezar Ivănescu**

♦ 7 august 1906. 100 de ani de la naşterea lui **Nelson Goodman**, filosof american (7 aug. 1906 – 25 nov. 1998)

♦ 9 august. **Ziua Nagasaki**

♦ 9 august 1896. 110 ani de la naşterea lui **Jean Piaget**, psiholog elveţian (9 aug. 1896 – 17 sept. 1980)

♦ 9 august 1991. 15 ani de la moartea pianistei şi scriitoarei **Cella Delavrancea** (15 dec. 1887 – 9 aug. 1991)

♦ 10 august 1806. 200 de ani de la moartea lui **Michael Haydn**, muzician, compozitor austriac (1737 – 10 aug. 1806)

♦ 11 august 1456. 550 de ani de la moartea lui **Iancu de Hunedoara** (1387 – 11 aug. 1456)

♦ 11 august 1836. 170 de ani de la naşterea lui **Cato Maximilian Guldberg**, chimist norvegian (11 aug. 1836 – 14 iun. 1902)

♦ 11 august 1926. 80 de ani de la naşterea compozitorului **Cornel Trăilescu**

♦ 11 august 1961. 45 de ani de la moartea lui **Ion Barbu**, matematician, poet (19 mart. 1895 – 11 aug. 1961)

♦ 12 august 1816. 190 de ani de la naşterea lui **Ion Ghica**, om politic, prozator, economist (12 aug. 1816 – 22 apr. 1897)

♦ 12 august 1866. 140 de ani de la naşterea lui **Jacinto Benavente**, dramaturg spaniol, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, 1922 (12 aug. 1866 – 14 iul. 1954)

♦ 12 august 1881. 125 de ani de la naşterea lui **Cecil Blount De Mille**, cineast american (12 aug. 1881 – 21 ian. 1959)

♦ 12 august 1931. 75 de ani de la naşterea lui **Ion Minoiu**, pictor

♦ 13 august 1826. 180 de ani de la moartea lui **René Laënnec**, medic francez (17 feb. 1781 – 13 aug. 1826)

♦ 13 august 1881. 125 de ani de la moartea lui **Edward John Trelawny**, prozator englez (13 nov. 1792 – 13 aug. 1881)

♦ 14 august 1956. 50 de ani de la moartea lui **Bertolt Brecht**, dramaturg, poet german (10 feb. 1898 – 14 aug. 1956)

♦ 15 august 1936. 70 de ani de la moartea **Graziei Deledda**, scriitoare italiană, laureată a Premiului Nobel pentru Literatură, 1926 (27 sept. 1871 – 15 aug. 1936)

♦ 16 august 1931. 75 de ani de la naşterea criticului şi istoricului de teatru **Ileana Berlogea** (16 aug. 1931 – 16 oct. 2002)

♦ 18 august 1916. 90 de ani de la naşterea istoricului **Neagu Djuvara**

♦ 18 august 1931. 75 de ani de la naşterea scriitorului **Paul Anghel** (18 aug. 1931 – 4 oct. 1995)

♦ 18 august 1936. 70 de ani de la moartea lui **Federico García Lorca**, poet şi dramaturg spaniol (5 iun. 1898 – 18 aug. 1936)

♦ 19 august 1631. 375 de ani de la naşterea lui **John Dryden**, scriitor englez (19 aug. 1631 – 1 mai 1700)

♦ 19 august 1881. 125 de ani de la naşterea lui **George Enescu** (19 aug. 1881 – 5 mai 1955)

♦ 19 august 1931. 75 de ani de la naşterea lui **Sergiu Rugină**, pictor

♦ 21 august 1806. 200 de ani de la naşterea lui **Constantin Vârnav**, medic, om politic (21 aug. 1806 – 21 aug. 1877)

♦ 21 august 1856. 150 de ani de la naşterea lui **Constantin C. Bacalbaşa**, scriitor, publicist, editor (21 aug. 1856 – 5 feb. 1935)

♦ 21 august 1896. 110 ani de la naşterea lui **Alexandru I. Pantazi**, matematician (21 aug. 1896 – 4 nov. 1948)

♦ 21 august 1991. 15 ani de la moartea poetului şi traducătorului **Eugen Jebeleanu** (24 apr. 1911 – 21 aug. 1991)

♦ 22 august 1806. 200 de ani de la moartea lui **Jean-Honoré Fragonard**, pictor francez (5 apr. 1732 – 22 aug. 1806)

♦ 23 august 1806. 200 de ani de la moartea lui **Charles Augustin de Coulomb**, fizician francez (14 iun. 1736 – 23 aug. 1806)

♦ 23 august 1986. 20 de ani de la moartea lui **Ion Clopoţel**, publicist (10 nov. 1892 – 23 aug. 1986)

♦ 25 august 1776. 230 de ani de la moartea lui **David Hume**, filosof, istoric englez (7 mai 1711 – 25 aug. 1776)

♦ 25 august 1936. 70 de ani de la naşterea actorului **Sebastian Papaiani**

♦ 25 august 1976. 30 de ani de la moartea lui **Eyvind Johnson**, scriitor suedez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, 1974 (29 iul. 1900 – 25 aug.1976)

♦ 27 august 1576. 430 de ani de la moartea lui **Tiţian**, pictor italian (1488 – 27 aug. 1576)

♦ 27 august 1876. 130 de ani de la moartea lui **Eugène Fromentin**, pictor, scriitor francez (24 oct. 1820 – 27 aug. 1876)

♦ 29 august 1876. 130 de ani de la moartea lui **Félicien David**, compozitor francez (13 apr. 1810 – 29 aug. 1876)

♦ 29 august 1881. 125 de ani de la naşterea lui **Nicolae Dunăreanu**, prozator (29 aug. 1881 – 17 oct. 1973)

♦ 30 august 1891. 115 ani de la moartea lui **Emanoil Bacaloglu**, fizician, chimist, matematician (11 apr. 1830 – 30 aug. 1891)

♦ 30 august 1991. 15 ani de la moartea lui **Jean Tinguely**, sculptor elveţian (22 mai 1925 – 30 aug. 1991)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Contents

Paul ANGHEL – The Romanian War for Independence – An Arch of Triumph for Romanian Army 2

Georgeta FILITTI – Bucharest Archives – Mihai Boerescu 7

Ana Maria ORĂȘANU – Bucharest in the Time of King Carol I – Parks and Public Gardens 10

Florin PREDA – Old Bucharest Printing Houses 12

Bucharest Metropolitan Library – Patrimony 17

History of the Book – FRANÇOIS RABELAIS 18

Contemporary Autographs – *Alexandru ZUB* 20

Gabriela TOMA – A Summer's Story at the ION CREANGĂ Library 24

Communication in the 21st Century. Aspects of Communication in the Library Science 26

Marilena CHIRIȚĂ – Public Library – Space of Communication and Lifelong Education 27

Liviu BUTUC – Short History of Communication in Romania (VI). The Romanian Inter-War Printing Press 29

The Romanian Review of Library and Information Science 33

Exhibition – Octavia Țarălungă 35

Catalogue 36

Nina VASILE – „Lettre Internationale" 38

Calendar – August 2006 39

REDACȚIA ŞI ADMINISTRAȚIA

Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1, Cod poştal 010354
ABIDOR: Tel./Fax: 316.83.00
Redacția: Tel./Fax: 212.83.11
E-mail: bibliobuc@yahoo.com
ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU
Director artistic: Mircea DUMITRESCU
Redacția: Ion HOREA (redactor şef), Georgeta FILITTI, Iulia MACARIE (secretar de redacție), Radu VLĂDUȚ

CUPON

ABONAMENT LA
BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR

Numele .....
Prenumele .....
Adresa .....
Cod..... Telefon.....
Solicit abonarea la revista **BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR** pe o perioadă de ..... luni.
Adresa: Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1, Cod poştal 010354, Bucureşti.
Anexez chitanța de plată a sumei de ..... RON în contul dvs.
nr. RO82 RNCB 0072 0497 1003 0001 BCR Sector 1. C.U.I. 10141341.

Asociația noastră ABIDOR şi Biblioteca Metropolitană Bucureşti sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL şi EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poştal, abonamente la revista lunară **BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR**. Prețul unui număr este de 20.000 lei / 2 RON. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 240.000 lei / 24 RON.

Tipărit la Tipografia SEMNE '94

Redacția revistei BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

BERTOLT BRECHT

1898 – 1956

50 de ani de la moarte

„Dacă oamenii de ştiinţă se vor lăsa intimidaţi de stăpînitorii lipsiţi de scrupule, mulţumindu-se să îngrămădească cunoştinţe de dragul cunoştinţelor, întreaga ştiinţă e în pericol de a fi schilodită, iar noile voastre maşini se pot transforma în noi suferinţe pentru oameni. Chiar dacă voi aţi descoperi cu timpul tot ceea ce se poate descoperi în univers, fiecare progres al vostru nu va însemna un pas înainte, ci un pas care vă va îndepărta tot mai mult de omenire. Prăpastia ce vă desparte de oameni poate deveni într-o zi atît de mare, încît strigătul vostru de bucurie, stîrnit de vreo descoperire epocală, ar putea să nu trezească alt ecou, decît un strigăt universal de groază".

Viaţa lui Galilei

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

MIHAIL JORA

1891 – 1971

115 ani de la naştere

„... Şi prin elogiul înălţat iniţiatorului său (nu întâmplător investit cu atribute supranaturale) transpare propria devenire, învăţată prin transmisie directă de la maestru, de la model. Marile virtuţi ale aristocraţiei spiritului, întrupate de Enescu, au trecut în aristocraţia de naştere şi intelect a lui Jora: cumpăna dreaptă a judecăţii, generozitatea de simţire, demnitatea şi modestia, religia muncii. Toate sunt enunţate de discipol într-o voită comprimare a sentimentelor de dragoste şi recunoştinţă, care dă rostirii o tensiune de strigăt înăbuşit. Este limpede că în clipele acelea Jora se simţea şi se mărturisea urmaş, verigă, încărcat cu datoria de onoare de a duce mai departe învăţătura enesciană, de a repeta un mare exemplu care i-a fost hărăzit...“

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

ISSN 1454-0487

9 771454 048009

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro